

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Toimialueen laajuuden vaikutukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan: Nuorten kokemuksia Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa

Vasara, Katariina

von Behr, Pia

2011 Vantaa

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Toimialueen laajuuden vaikutukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan: Nuorten kokemuksia Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa

Katariina Vasara & Pia von Behr
Rikosseuraamusalan ko.
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2011

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Teoreettinen viitekehys.....	8
2.1	Nuorten rikoskäyttäytyminen	8
	<i>Tilastoja nuorisorikollisuudesta</i>	10
2.1.1	Nuorten rikoskäyttäytymisen selityksiä: Ympäristö vai perimä?	12
2.1.2	Nuorten rikoskäyttäytymisen selityksiä: Sosiologiset selitykset	14
	<i>Paineteoria</i>	14
	<i>Sosiaalinen kontrolliteoria ja itsekontrolliteoria</i>	15
	<i>Oppimisteoria</i>	16
	<i>Leimautumisteoria</i>	17
	<i>Sosiaalisen pääoman teoria</i>	18
2.2	Nuoreen rikoksentekijään kohdistuva kontrolli ja seuraamukset.....	19
2.2.1	Nuoren rankaisemisen tavoitteet ja lähtökohdat.....	19
2.2.2	Nuori rikoksentekijä ja rankaisemisen erityissääntely.....	22
2.3	Ehdollisen vankeuden valvonta	23
2.3.1	Ehdollisvalvonnan lailliset määritelmät	24
2.3.2	Ehdollisen vankeuden valvonta käytännössä	25
2.3.3	Aikaisempia tutkimuksia	26
3	Toimintaympäristönä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto	30
4	Tutkimustehtävä ja tavoitteet.....	31
5	Tutkimustyön prosessin vaiheet ja aineistot	32
5.1	Aineiston keruu ja menetelmät.....	33
5.2	Bikva-malli	34
5.3	Aineiston analyysi	37
6	Eettisyys ja luotettavuus	38
7	Tutkimustulokset ja analyysi.....	41
7.1	Nuorten kokemuksia valvonnasta.....	41
7.1.1	Valvonnan hoitaminen.....	41
7.1.2	Valvonnan sisältö	46
7.1.3	Valvonnan kehittäminen	48
7.2	Työntekijöiden ja johdon ajatuksia valvottavien kokemuksista	50
7.2.1	Valvonnan hoitaminen.....	50
7.2.2	Valvonnan sisältö	56
7.2.3	Valvonnan kehittäminen	58
8	Johtopäätökset ja pohdinta	60
9	Lopuksi	65
	Lähteet	66

Kuvat.....	69
Liitteet.....	70
Liite 1. Rikosseuraamuslaitoksen kaavio.....	70
Liite 2. Asiakkaiden teemahaastattelurunko.....	71
Liite 3. Johdon haastattelurunko	72

Katariina Vasara & Pia von Behr

Toimialueen laajuuden vaikutukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan: Nuorten kokemuksia Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa

Vuosi	2011	Sivumäärä	76
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkielma, jonka tarkoituksena on selvittää nuorten kokemuksia toimialueen laajuuden vaikutuksista ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Opinnäytetyö on tehty Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa (nykyään Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto, Espoon toimipaikka). Tutkielman tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa ehdollisen vankeuden valvonnasta ja tuoda esiin mahdollisia kehittämistarpeita asiakkaiden näkökulmasta. Toivomme, että tutkielmasta saatua tietoa voidaan hyödyntää ehdollisen vankeuden valvontatyössä ja sen kehittämisessä tulevaisuudessa.

Tutkielmamme on tehty Bikva-mallia apuna käyttäen. Tutkielmamme aineisto on hankittu 14.12.2010-2.3.2010 välisenä aikana. Aineisto koostuu viidestä ehdollisen vankeuden valvonnassa olevan nuoren teemahaastattelusta, seitsemän asiakastyöntekijän ryhmähaastattelusta sekä johtajan ja apulaisjohtajan ryhmähaastattelusta. Tutkielmamme teoreettinen viitekehys muodostuu nuorten rikoskäyttäytymisen ilmiöstä ja selityksistä, nuoreen rikosentekijään kohdistuvasta kontrollista ja seuraamuksista sekä ehdollisen vankeuden valvontatyötä käsittelevästä lainsäädännöstä.

Saatujen tulosten mukaan lähes kaikki nuoret kokivat toimistojen sijaitsevan liian kaukana ja osa nuorista kokikin kodin tai kahvilan lähellä kotia mielekkäimmäksi valvontapaikaksi. Työntekijät ja johto ymmärsivät nuorten kokemukset etenkin niiden nuorten kohdalla, jotka asuvat maakunnissa. Lähes kaikki nuoret kuitenkin kokivat toimiston valvontapaikkana mielekkääksi sen ominaisuuksien takia. Nuorten kokemukset valvonnan sisällöstä olivat pääsääntöisesti myönteisiä ja osa nuorista koki hyötynensä valvonnasta sekä saaneensa käytännön apua valvojaltaan.

Haastateltavien nuorten kehittämis ehdotuksina oli muun muassa valvojan pysyminen samana koko valvonnan ajan, sivutoimipisteiden lisääminen alueelle ja matkakorvausten maksaminen joko heti valvontatapaamisen jälkeen tai ennen valvontatapaamista. Nuoret toivat esiin myös sen, että valvontapaikaksi riittäisi yksi vuokrattu huone lähellä kotia ja sen, että valvonnasta olisi enemmän hyötyä, jos se alkaisi vapaaehtoisena heti rikoksenteon jälkeen.

Asiasanat: Kvalitatiivinen tutkielma, ehdollisen vankeuden valvonta, nuorten rikoskäyttäytyminen, toimialue, Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto, Bikva-malli

Katariina Vasara & Pia von Behr

The effects of the size of operation area on supervision of conditionally sentenced young offenders: Young people's experiences in Espoo community sanction office.

Year	2011	Pages	76
------	------	-------	----

Our thesis is a qualitative study, the purpose of which is to find out young people's experiences on the effects of the extent of the operation area on supervision of conditionally sentenced young offenders. The study is conducted in the community sanction office of Espoo (now community sanction office of Uusimaa, the Espoo office). The purpose of this study is to provide new information about the supervision of conditional imprisonment, and to highlight the potential development needs from the customers' perspective. We hope that the information gained from this study can be utilized in conditional imprisonment supervision work and its development in the future.

Our study was made by using the Bikva model. The data was acquired during the period from December 14, 2010 to March 2, 2011. The data consists of five focused interviews of young offenders who are in supervision of conditional imprisonment, a group interview of seven customer workers as well as a group interview of director and deputy director. Our theoretical framework consists of the phenomenon of juvenile criminal behavior and its explanations, the control and penalties against young offenders and legislation concerning conditional imprisonment.

According to the results almost all young people experienced that the offices are located too far away and some also felt that home or a cafe nearby home is the most meaningful supervision place. Workers and administration understood young people's experiences especially of those who lived in province. However, almost all young people felt that office as a supervision place is meaningful because of its properties. Young people's experiences about the content of supervision were mostly positive and also part of the young people experienced that they have benefited from supervision and they have gained practical help from their supervisor.

Young people's development proposals were, among other things, the supervisor to remain unchanged throughout whole supervision period, to increase branch offices into the area and pay travelling expenses either immediately after supervision meeting or before supervision meeting. The young people also suggested that as a supervision place, just one rented room nearby home would be enough and supervision would be more useful if it started immediately after the offence.

Keywords: Qualitative study, supervision of conditional imprisonment, juvenile criminal behavior, operation area, community sanction office of Espoo, Bikva model

1 Johdanto

Opinnäytetyön taustalla on pienempien yhdyskuntaseuraamustoimistojen lakkauttaminen ja yhdyskuntaseuraamustyön keskittyminen isoimpiin kaupunkeihin. Tällöin suurella alueella sijaitsee vain yksi toimisto, jolloin välimatkat ovat pitkiä. Kiinnostuksemme kohteena on juuri pitkien välimatkojen vaikutus ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Lisäksi toimialueen laajuuden vaikutukset valvontaan nuorten kokemana on vähän tutkittu aihe yhdyskuntaseuraamustyössä mikä osaltaan vaikutti mielenkiintoomme ja sitä kautta aiheen valintaan. Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston (nykyään Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto, Espoon toimipaikka) toimialue on laaja ja siihen kuuluu yhteensä 13 kuntaa (Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto 2011). Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistoon kuuluu myös kaksi sivutoimipistettä, jotka sijaitsevat Lohjalla ja Hangossa. Opinnäytetyömme käsittelee Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen laajuuden vaikutuksia ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan nuorten kokemana. Käsittelemme myös työntekijöiden ja johdon ajatuksia nuorten kokemuksista.

Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan tulevat ne henkilöt, jotka ovat tehneet rikoksen ennen 21 ikävuotta ja heidät on määrätty ehdollisen vankeuden ohella valvontaan. Ehdollisen vankeuden valvontaa voidaan pitää enemmänkin tukitoimena kuin rangaistuksen ankaroittamisena, vaikka se on laissa määritelty ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksesi. Asetus nuorista rikoksentekijöistä säätää valvojan vastuista (Harrikari 2010: 29) ja laki ehdollisen vankeuden valvonnasta määrittää ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaa. Uusi laki ehdollisen vankeuden valvonnasta astui voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011. Emme opinnäytetyössämme ole huomioineet uuden lain tuomia muutoksia, sillä haastateltavilla nuorilla ei ollut kokemusta uudesta laista. Käsittelemme kuitenkin joissain määrin uuden lain tuomia muutoksia tutkimustuloksia esitellessämme ja analysoidessamme luvussa 7 sekä johtopäätöksissä luvussa 8. Tuloksia analysoidessamme sekä johtopäätöksissä huomioimme myös asetuksen nuorista rikoksentekijöistä.

Toteutimme opinnäytetyömme perinteisen kvalitatiivisen tutkimuksen sijaan Bikva-mallia apuna käyttäen. Halusimme tuoda näkyviin organisaation eri tasoille nimenomaan nuorten kokemukset toimialueen laajuuden vaikutuksista ehdollisen vankeuden valvontaan. Tämän pystyimme näkemyksemme mukaan parhaiten toteuttamaan Bikva-mallin avulla. Esittelemme Bikva-mallin ja sen etenemisen opinnäytetyössämme tarkemmin luvussa 5.2. Bikva-mallin mukaisesti olemme vieneet nuorten haastatteluista saadut tulokset asiakastyöntekijöiden ja johdon pohdittavaksi. Tämän avulla olemme saaneet työntekijät ja johdon pohtimaan omaa työskentelyään sekä syitä nuorten kokemuksiin. Työntekijöiden oppiminen ja kehittyminen ovat Bikvan soveltamisen päätavoitteena ja kehittyminen ja oppiminen koskevat myös johtajia ja poliittisia päättäjiä (Krogstrup 2004: 13). Työntekijöiden ja johdon ajatuksia nuorten

kokemuksista esittelemme luvussa 7.2. Tässä yhteydessä emme käy läpi kirjallisen työn etenemistä sen tarkemmin, sillä olemme sisällyttäneet lukujen alkuun pienen johdannon luvussa käsiteltävästä aiheesta.

2 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksemme teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme aluksi nuorten rikoskäyttäytymistä. Nuorisorikollisuutta on selitetty useiden eri tutkimusalojen piirissä, ja yleisiä nuorisorikollisuutta selittäviä tekijöitä on haettu kasvuympäristöstä, kasvuoloista ja varhaisesta kehityksestä (Marttunen 2008: 95-96). Olemmekin pyrkineet selittämään nuorten rikollista käyttäytymistä juuri ympäristötekijöiden näkökulmasta, mutta olemme ottaneet huomioon myös perinnöllisten tekijöiden vaikutukset. Käymme läpi myös joitain yleisesti rikollisuutta selittäviä sosiologisia teorioita, mutta ensin tarkastelemme kuitenkin nuorisorikollisuutta ilmiönä ja tilastojen valossa. Tarkoituksenamme on pohtia nuorten rikoskäyttäytymisen syitä mahdollisimman monesta eri näkökulmasta.

Nuorten rikoskäyttäytymisen tarkastelun jälkeen siirrymme käsittelemään nuoriin kohdistuvia seuraamuksia ja kontrollia sekä rankaisemisen tavoitteita. Käymme läpi myös nuoriin kohdistuvan erityissäätelyn rikosoikeudessa. Tämän jälkeen esittelemme ehdollisen vankeuden valvontaa, johon olemme sisällyttäneet myös työme kannalta olennaisimmat viimeaikaiset tutkimukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnasta.

2.1 Nuorten rikoskäyttäytyminen

Puhuttaessa laajasti rikollisuudesta voidaan puhua myös antisosiaalisuuden käsitteestä. Antisosiaalisuus voidaan ensinnäkin käsittää lakien ja sosiaalisten normien rikkomisena, jolloin sen rajat määräytyvät ensisijaisesti rikoslain mukaan. Nuorten rikoskäyttäytymistä tutkittaessa normirikkomusten luokkaan kuuluu usein myös sellaiset teot, joilla ei ole rikosoikeudellisia seuraamuksia, mutta jotka ovat kiellettyjä. (Jokela 2006: 101.) Esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta on Nuorisorikollisuuskyselyt, joita avaamme myöhemmin tässä luvussa. Toiseksi voidaan tutkia persoonallisuuspiirteitä, jotka ovat yhteydessä todennäköisyyteen syyllistyä normirikkomuksiin (Jokela 2006: 102).

Nuorisorikollisuuden katsotaan usein olevan ihmisen kasvuvaiheeseen ja ikäkauteen liittyvä ilmiö, jossa rikollinen käyttäytyminen loppuu aikuisiän saavuttamisen jälkeen. Tällöin elämä palautuu yhteiskunnan sääntöjen edellyttämäksi muun muassa siksi, että nuori aloittaa parisuhteen ja perhe-elämän sekä siirtyy työelämään. Näitä tekijöitä voidaankin pitää kontrollivaikutuksina nuoren rikollisesta käyttäytymisestä luopumiseen. (Komiteanmietintö II 2003: 101.) Tämän perusteella rikoskäyttäytyminen voidaankin jakaa karkeasti kahteen perustyyppi-

piin, nuoruusikään rajoittuvaan ja koko elämän kestävään rikollisuuteen (Aaltonen & Kivivuori 2009: 19).

Suhteellisen pieni osa ihmisistä syyllistyy normirikkomuksiin sekä lapsuudessa että aikuisuudessa. Nuorten kohdalla tilanne on toinen. Enemmistö nuorista syyllistyy jonkinasteisiin normirikkomuksiin, ja sitä on pidetty enemmänkin sääntönä kuin poikkeuksena. Näin ollen henkilöt, jotka syyllistyvät normirikkomuksiin, voidaan jakaa kahteen eri ryhmään käyttäytymisen pysyvyyden ja jatkuvuuden perusteella. (Jokela 2006: 106.) Ensimmäinen ryhmä muodostuu henkilöistä, joiden rikollinen käyttäytyminen voidaan nähdä normatiivisena nuoruuteen kuuluvana ilmiönä, joka puolestaan nähdään osana nuoruutta ja kehitysprosessia (Aaltonen & Kivivuori 2009: 19). Näiden henkilöiden kohdalla ei ole esiintynyt häiriökäyttäytymistä lapsuudessa, eivätkä he enää teini-iän jälkeen yleensä syyllisty normirikkomuksiin. Enemmistö nuorista näyttäisi kuuluvan tähän ryhmään, sillä yli puolet nuorista syyllistyy jossain vaiheessa nuoruuttaan jonkinasteisiin normirikkomuksiin. (Jokela 2006: 106.)

Toinen ryhmä muodostuu henkilöistä, joiden antisosiaalisuus alkaa jo aikaisin lapsuudessa ja jatkuu nuoruuden läpi aikuisikään asti. Arvioidaan, että noin viisi prosenttia koko väestöstä kuuluu tähän ryhmään. Näiden henkilöiden antisosiaalisuus näyttäytyy useilla elämän eri osalueilla, esimerkiksi koulussa, kotona, kaveripiirissä ja parisuhteessa. (Jokela 2006: 106.) Eri tutkimuksissa on melko yhtenäisesti havaittu, että mitä nuorempana epäsosiaalinen käyttäytyminen ja rikokset alkavat, sitä kroonisempaa ja vakavampaa rikollinen käyttäytyminen on aikuisiässä (Haapasalo 2006: 123).

Rikollisuuden jakautumista kahteen eri tyyppiin rikoskäyttäytymisen pysyvyyden ja jatkuvuuden perusteella voidaan tarkastella tilastojen avulla tarkemmin. Tilastojen valossa rikollisuus alkaa kiihtyvästi kasvaa 12-13 ikävuoden paikkeilla ja korkeimmillaan rikollisuus voidaan havaita olevan 20 ikävuoden tuntumassa. Tämän jälkeen rikollisuus alkaa laskea. (Laine 2007: 75.)

Nuorten rikoskäyttäytymisen taustalla pidetään nuorten ajattelemattomuutta, puutteellisia tietoja ja kykyjä sekä rajojen koettelua, jonka katsotaan olevan osa ihmisen normaalia kehitystä lapsuusiästä nuoruusikään (Marttunen 2008: 102-103). Rajojen koettelu ilmenee pienempiin rikkomuksiin ja rikkeisiin syylistymisenä, mutta myös rikoksiin syylistymisenä. Nuoruusiän aikana tehdyt rikokset ovatkin yleensä erityyppisiä vähäisiä omaisuusrikoksia. (Komi-teanmietintö II 2003: 101.)

Nuorten ajattelemattomuutta sekä puutteellisia tietoja ja kykyjä selitetään nuorelle ikävaiheelle tyypillisillä puutteilla toiminta- ja ajatteluprosessissa. Tällaisia toiminta- ja ajatteluprosessin puutteita ovat kyvyttömyys täysin ymmärtää tekojen todellinen ja oikeudellinen

luonne sekä kyvyttömyys käyttäytymisen sääntelyyn. Rikollinen käyttäytyminen ei usein nuoren kohdalla ole harkittua toimintaa. (Marttunen 2008: 102-103.) Siten voidaankin sanoa, että yksi nuorisorikollisuuden ominaispiirre on rikollisten tekojen suunnittelemattomuus (Komiteanmietintö II 2003: 101).

Nuorisojuridiikan tutkija Franklin E. Zimring on avannut nuorisorikollisuuden syitä laajemmin ottaen mukaan sosiaalisten tilanteiden vaikutukset nuoren rikolliseen käyttäytymiseen. Zimringin mukaan nuori ei ole kognitiivisilta kyvyiltään täysin kehittynyt eikä hän siten joko ymmärrä sääntöjen moraalista luonnetta ja tekojensa seurauksia tai hän ei osaa soveltaa ymmärrystään sosiaalisissa tilanteissa, vaikka kyvyt olisivatkin jo kehittyneet. Zimringin mukaan itsekontrollin kehittymättömyys on myös yksi nuorisorikollisuuden taustalla vaikuttava tekijä. Tällöinkin sosiaalisella tilanteella on vaikutusta, sillä Zimringin mukaan nuori ei sosiaalisessa tilanteessa välttämättä kykene kieltäytymään houkutuksesta. Sosiaalisen tilanteen vaikuttaminen nuorten rikolliseen käyttäytymiseen liittyy siihen, että nuorella on heikompi kyky torjua vertaisryhmän painetta. (Marttunen 2008: 105-107.) Itsekontrollin merkityksestä rikolliseen käyttäytymiseen on kehitetty myös oma teoriansa, jota käsittelemme tarkemmin luvussa 2.1.2.

Zimringin näkemys sosiaalisten tilanteiden vaikutuksesta nuorten rikoskäyttäytymiseen sopii näkemyksemme mukaan myös muihin nuorisorikollisuuden ominaispiirteisiin. Nuorisorikollisuudelle ominaista on nimittäin rikoksiin syyllistyminen ryhmässä. Nuorten ryhmät korostavat yleensä yhteiskunnasta riippumattomuuttaan ja siten rikosten taustalla voi olla nuorten tarve saada arvostusta ryhmänjäseniltään ja halu säilyttää paikkansa ryhmässä. Nuorten rikokset liittyvät usein nuorten väliseen kanssakäymiseen. (Komiteanmietintö II 2003: 101.) Ryhmän vaikutuksista nuoren rikoskäyttäytymiseen kertoo tarkemmin oppimisteoria, jota myös käsittelemme tarkemmin luvussa 2.1.2.

Merkittävää osaa yleistä rikoskäyttäytymistä leimaavat päihteiden käyttö ja päihdeongelma. Nuorisorikollisuudessa tämä ongelma painottuu huumeiden käytön puolelle. Muiden kasvutaustaan ja elinympäristöön liittyvien ongelmien kanssa huumeiden ongelmakäyttö voi johtaa syrjäytymiseen, joka altistaa rikolliselle käyttäytymiselle. (Komiteanmietintö II 2003: 101.) Nuoren kasvutaustan ja elinympäristön ongelmia voi ilmetä perheessä, kaveriryhmässä ja koulussa (Haapasalo 2006: 124). Palaamme nuoren kasvutaustan ja elinympäristön vaikutusten tarkasteluun tarkemmin seuraavassa luvussa.

Tilastoja nuorisorikollisuudesta

Kuten aikaisemmin totesimme, nuorten rikoskäyttäytymisen taustalla vaikuttava tekijä on normaaliin kasvuvaiheeseen liittyvä rajojen rikkominen (Komiteanmietintö II 2003: 101). Suuri

osa nuorten teoista ei kuitenkaan tule viranomaisten tietoon (Kivivuori 2006a: 17), ja sen vuoksi koemme merkitykselliseksi tarkastella ilmi- ja piilorikollisuuden käsitteitä nuorten rikoskäyttäytymisen näkökulmasta.

Rikollisuuden voi jaotella kahteen eri ryhmään, ilmirikollisuuteen ja piilorikollisuuteen. Ilmirikollisuutta ovat kaikki ne teot, jotka tulevat viranomaisten tietoon ja näkyvät siten tilastoissa. Piilorikollisuuteen kuuluvat taas kaikki ne teot, jotka eivät näy tilastoissa eivätkä tule viranomaisten tietoon. (Kivivuori 2006a: 17.) Mitä lievemmästä teosta on kysymys, sitä epätodennäköisempää on, että se tulee viranomaisten tietoon. Erityisesti nuorten massarikollisuuden, johon voidaan ajatella kuuluvan varastaminen, vahingonteko, väkivalta ja huumeidenkäyttö, piilorikollisuuden osuus on varsin suuri. Viranomaisten tietoon tulevien rikoksien määrään ja rakenteeseen vaikuttaa muun muassa kirjaamisalttius, poliisin kontrollitoiminnan kohdistaminen ja ilmoitusalttius. Näissä tapahtuvat muutokset heijastuvat rikollisuutta kuvaaviin tilastoihin ja kuva rikollisuuden kehityksestä saattaa olla harhaanjohtava. Tämän takia tarvitaankin mittareita, jotka on suunniteltu kuvaamaan kokonaisrikollisuutta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen säännöllisin väliajoin kerättävä Nuorisorikollisuuskysely on eräs tällainen mittari. (Marttunen & Salmi 2010: 235-236.)

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kriminologinen yksikkö aloitti koko maahan ulottuvat Nuorisorikollisuuskyselyt vuonna 1995 ja niitä on sen jälkeen toistettu vuosina 1996, 1998, 2001, 2004 ja 2008. Nuorisorikollisuuskyselyiden kohderyhmänä on peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaat (15-16-vuotiaat), koska on katsottu, että se on viimeinen vaihe, jossa ikäryhmä on tavoitettavissa samassa instituutiossa. (Marttunen & Salmi 2010: 235.) Tällä hetkellä Nuorisorikollisuuskyselyssä on kysymyksiä 21 kielletystä tai rikollisesta teosta, kun aiemmin niitä on ollut 18. Uusina tekoina vuonna 2008 kysyttiin luvattomasta tiedostojen lataamisesta Internetissä, rakennukseen tai varastoon murtautumisesta sekä varastamistarkoituksessa uhkaamisesta. Tarkasteltavina olevista teoista käytetään kokonaisuutena yleiskäsitettä rikoskäyttäytyminen, vaikka kaikki teot eivät olekaan rikoksia. (Salmi 2009: 2.)

Vuoden 2008 Nuorisorikollisuuskyselyyn vastanneista joka kolmas nuori ilmoitti, että on ajanut vähintään kerran elämänsä aikana moottoriajoneuvoa ajokorttitta. Ilman ajokorttia ajaminen oli yhtä yleistä myös edellisellä mittauskerralla. Hieman alle viidennes kyselyyn vastanneista ilmoitti joskus murtautuneensa asuntoon, varastotilaan tai rakennukseen. Moottoriajoneuvoa humalassa ajaneita oli yksi viidestä ja tämä on lisääntynyt jonkin verran edellisestä mittauskerrasta, etenkin tyttöjen kohdalla. Koulukiusaaminen on lisääntynyt, ja puolet kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti, että on kiusannut toista nuorta koulumatkalla tai koulussa. Vuoden 2008 kyselyssä tiedostojen luvaton lataaminen Internetistä oli erittäin yleistä, sillä 74 % nuorista ilmoitti joskus tehneensä näin. (Salmi 2009: 3-5.)

Varastamistekojen kohdalla kehitys on ollut laskeva. Vuoden 1995 mittauksessa joskus varastaneita oli 77 % ja vuonna 2008 heitä oli 61 % (Salmi 2009: 5). Sama kehitys on myös nähtävissä omaisuuden tarkoituksellisessa vahingoittamisessa. Eli 15-16-vuotiaat osallistuivat vuonna 2008 paljon harvemmin omaisuusrikollisuuteen kuin samanikäiset nuoret 1990-luvun puolivälissä. (Marttunen & Salmi 2010: 237.) Omaisuuden vahingoittamisen kohdalla lasku näyttää kuitenkin tasaantuneen, sillä näitä tekoja joskus tehneitä oli saman verran (42 %) vuonna 2008 kuin vuonna 2004. Koko elämän aikaisia päihdetekoja tarkasteltaessa marihuanan, hasiksen ja lääkkeiden päihdekäyttö on myös vähentynyt hieman vuodesta 1995 lukuun ottamatta vuoden 2001 "piikkiä". Näitä aineita vähintään kerran elämänsä aikana kokeilleita tai käyttäneitä oli vuonna 2008 13 %, kun niitä vuonna 1995 oli 16 %. Väkivalta on pysynyt vuodesta 1995 verrattain vakaalla tasolla. (Salmi 2009: 5.)

Nuorten massarikollisuuden väheneminen on merkinnyt sitä, että kaikista rikoskäyttäytymisen muodoista pidättäytyvien nuorten osuus on lisääntynyt. Vuoden 2008 Nuorisoriikollisuus-kyselyssä tämä kehitys näyttää kuitenkin pysähtyneen. Kokonaisuutena tarkasteltuna näyttäisi siltä, että nykyiset 15-16-vuotiaat ovat lainkuuliaisempia kuin samanikäiset 1990-luvun puolivälissä. Tämä pitää paikkansa ainakin usein julkisissa tiloissa ja perinteisen massarikollisuuden, erityisesti vahingontekojen ja varastamisen osalta. (Marttunen & Salmi 2010: 236-238.)

Nuorisoriikollisuuskyselyissä on kysytty myös sitä, ovatko nuoret tulleet poliisiin tietoon tekemänsä rikollisen teon johdosta joskus elämänsä aikana. Kun verrataan vuoden 2008 tilannetta vuoden 1995 tilanteeseen, huomataan, että poliisiin tietoon tulon todennäköisyys on lisääntynyt erityisesti myymälävarkauksien kohdalla mutta myös väkivallan kohdalla. Ensisijaisesti tämä heijastanee sitä, että nuorten häiriökäyttäytymistä ja rikoksia ilmoitetaan aiempaa herkemmin poliisille. Poliisin oma julkisten tilojen kontrolli lienee myös tehostunut. (Marttunen & Salmi 2010: 238.)

Myös poliisin tilastojen mukaan nuorten ikäryhmien rikoslakia vastaan tehtyihin rikoksiin syyllisiksi epäiltyjen osuus on hieman laskenut 2000-luvulla. Alle 20-vuotiaiden osuus oli vuonna 2000 reilu neljännes ja vuonna 2009 se oli noin viidennes. Alle 18-vuotiaiden osuus syylliseksi epäillyistä on pudonnut alle kymmeneen prosenttiin ja myös 15-17-vuotiaiden osuus on laskenut. Vuonna 2009 15-17-vuotiaat tekivät kuusi prosenttia ja alle 15-vuotiaat kolme prosenttia rikoslakirikoksista. Aikuiset tekevät suurimman osan rikoslakirikoksista, mutta kuten edellä on mainittu, nuoruus on ikäryhmien kokoon suhteutettuna rikosaktiivisinta aikaa. (Marttunen & Salmi 2010: 224.)

2.1.1 Nuorten rikoskäyttäytymisen selityksiä: Ympäristö vai perimä?

Tietyt persoonallisuuspiirteet saattavat lisätä todennäköisyyttä syyllistyä normirikkomuksiin, mutta rikokseen syyllistyminen edellyttää myös useita tilannetekijöitä. Näin ollen riskialtis persoonallisuus ei välttämättä johda rikoksiin. Samoin ihminen voi syyllistyä rikoksiin, vaikka hänellä ei olisi siihen taipumusta. Antisosiaalisuuden perinnöllisyydestä voidaan ajatella, että se on samaa luokkaa kuin esimerkiksi persoonallisuuspiirteiden perinnöllisyys. (Jokela 2006: 102-103.)

Antisosiaalisuus kattaa laajasti erilaisia käyttäytymist taipumuksia ja -piirteitä sekä sen ilmenemismuodot muuttuvat kehityksen ja iän myötä. Antisosiaalisuuden perinnöllisyys riippuu tutkimusten mukaan siitä, minkälaisesta antisosiaalisuudesta on kyse. Antisosiaalisuuteen on esitetty liittyvän kaksi erilaista piirrettä, aggressiivinen ja ei-aggressiivinen antisosiaalisuus. Aggressiivisen antisosiaalisuuden on joissain tutkimuksissa havaittu olevan perinnöllisempää kuin ei-aggressiivisen antisosiaalisuuden. Antisosiaalisuuden perinnöllisyyteen mahdollisesti toinen vaikuttava tekijä on käytökseen liittyvä tunteettomuus. (Jokela 2006: 104.)

Antisosiaalisuuden teorian mukaan elämänskaaren läpi kestävän antisosiaalisuuden kohdalla perinnölliset tekijät ovat tärkeämpiä kuin nuoruuteen rajoittuvan antisosiaalisuuden kohdalla (Jokela 2006: 106). Nuoruuteen rajoittuvan rikollisuuden erityispiirre on juuri se, että sitä selittävät suurelta osin ympäristötekijät, kuten rikollinen kaveripiiri (Aaltonen & Kivivuori 2009: 19). Antisosiaalisuuden teorian mukaan henkilöiden, joiden antisosiaalisuus on pysyvää, käytöksen juuret ovat heikossa käyttäytymisen hallinnassa ja aikaisin nähtävässä temperamentissa. Varsinaiset ongelmat alkavat kasaantua vasta vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, sillä varhain alkanut antisosiaalisuus tuottaa vaikeuksia sosiaalisessa kanssakäymisessä niin ikätoverien kuin vanhempienkin kanssa. Tämän seurauksen antisosiaalinen lapsi ajautuu jo varhaisessa vaiheessa antisosiaalisuuden kehityspolulle. Nuoruuteen rajoittuvalla antisosiaalisuudella ei sen sijaan näyttäisi olevan perinnöllisiä riskitekijöitä. Rikosten suorittamiseen vaikuttavien ympäristötekijöiden merkitys korostuu huomattavasti nuoruudessa, sillä myös ne henkilöt joilla ei ole perinnöllisiä ominaisuuksia antisosiaalisuuteen, tekevät tässä iässä normirikkomuksia. Tästä syystä voisi olettaa, että ympäristön paineesta johtuvilla tekijöillä on suurempi merkitys nuoriin kuin lapsiin ja aikuisiin. (Jokela 2006: 106-107.)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että varhainen lapsen kasvu ympäristö ja elinolosuhteet selittävät myöhempää rikollisuralla kiinnittymistä ja epäsosiaalista käytöstä (Harrikari 2010: 18). Perheeseen, kaveriryhmään, kouluun ja osittain myös laajempaan yhteisöön liittyviä tekijöitä voidaan pitää kasvu ympäristön riskitekijöinä (Haapasalo 2006: 124). Tärkeitä tekijöitä lapsen kehittymistä ohjaavassa sosiaalistumisprosessissa ovat vanhempien ominaisuudet ja kyky huolehtia lapsesta. Monet tutkimukset ovat osoittaneet lukuisia vanhempien olosuhteita, jotka voivat edesauttaa lapsen epäsosiaalista kehitystä. (Komiteanmietintö II 2003: 106.) Näitä ovat muun muassa teinivanhemmuus, perheen hajoaminen avioeron takia, perheen heikko talou-

dellinen tilanne, toistuvat asuinpaikan ja perherakenteen muutokset, lapsen kaltoinkohtelu sekä vanhempien rikollisuus, epäsosiaalisuus, mielenterveysongelmat ja päihteidenkäyttö. Mikään yksittäinen tekijä ei ole lapsen rikollisen kehityksen syy. (Haapasalo 2006: 129-134.) Kuitenkin erilaisten riskitekijöiden kasaantuminen samoille henkilöille lisää edelleen heidän alttiuttaan rikolliseen käyttäytymiseen. Vastaavasti lasten valvonta, lapsikeskeinen vanhemmuus, hallitut juomatavat ja ruumiillisista rangaistuksista pidättäytyminen lisäävät lasten sopeutumista yhteiskunnan sääntöihin. (Aaltonen & Kivivuori 2009: 21-22.)

Perinnöllisten riskitekijöiden vaikutusten määrä lapsen käytökseen riippuu siitä, miten ympäristö kohtelee lasta varhaisessa sosialisatioprosessissa (Komiteanmietintö II 2003: 106). Perimä ja ympäristö voivat siis toimia yhdessä käyttäytymistäipumusten kehityksessä. Ympäristötekijät joita ihminen kohtaa, voivat riippua hänen perinnöllisistä taipumuksista. Tällöin puhutaan niin sanotusta GE-yhteisvaihtelusta, eli geenien ja ympäristön yhteisvaihtelusta. Voidaan puhua kolmesta eri GE-yhteisvaihtelusta: passiivisesta, reaktiivisesta ja aktiivisesta yhteisvaihtelusta. Passiivinen GE-yhteisvaihtelu voi syntyä silloin, kun lapsen kasvuympäristön piirteet riippuvat vanhempien perinnöllisistä taipumuksista. Reaktiivinen GE-yhteisvaihtelu voi syntyä silloin, kun ihmisen perinnölliset taipumukset aiheuttavat reaktioita muissa ihmisissä. Esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi on koulukavereidensa keskuudessa keskimääräistä vähemmän suosittu. Aktiivisesta GE-yhteisvaihtelusta puhutaan silloin, kun ihminen hakeutuu tai ajautuu oman käytöksensä seurauksena tietynlaisiin ympäristöihin. Perinnölliset taipumukset näyttävät todella vaikuttavan ystävien valintaan. (Jokela 2006: 108-111.)

2.1.2 Nuorten rikoskäyttäytymisen selityksiä: Sosiologiset selitykset

Sosiologisessa kriminologiassa vallitsee pitkälle yksimielisyys siitä, että on olemassa neljä niin sanottua klassista sosiologista rikollisuusselitystä. Nämä ovat paineteoria, kontrolliteoria, oppimisteoria ja leimautumisteoria. Teoriat kietoutuvat läheisesti toisiinsa ja niiden voidaan ajatella kuvaavan karkeasti myös ihmisen ajautumista rikollisuuteen. Ensin rikosmotivaatiota luo sosiaaliset paineet, sitten ihminen irtautuu sosiaalisesta kontrollista päätyen rikolliseen vertaisryhmään, jossa rikosmotivaatiota edelleen lisää oppimisprosessit. Lopuksi laillisia mahdollisuuksia sulkeutuu sosiaalisten reaktioiden ja leimojen myötä, mikä johtaa rikosuran sementoitumiseen. (Kivivuori 2006b: 161.) Otamme tässä myös esiin sosiaalisen pääoman teorian, joka pyrkii erityisesti selittämään nuorten rikollista käyttäytymistä.

Paineteoria.

Robert Mertonin niin kutsuttu anomiateoria on paineteorian klassinen muoto. Rikollisuutta syntyy Mertonin mukaan, kun ihmiset sosiaalistetaan tavoittelevaan rikkautta, mutta tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista vain harvoille sosiaalisen rakenteen takia. Ne ihmiset

turhautuvat, jotka tavoittelevat rikkautta, mutta eivät pääse tavoitteeseensa. Ihmiset etsivät erilaisia ratkaisuja tähän turhautumiseen. (Kivivuori 2006b: 162.) Perinteisen rikollisuuden kasaantuminen voimakkaasti alempiin sosiaaliluokkiin kiinnitti Mertonin huomion erityisesti. Merton näki, että taustalla on anominen paine, johon esimerkiksi rikollisin keinoin voidaan vastata. (Laine 2007: 100.)

Anomiateorian heikko kohta on siinä, että se on niin ylimalkainen. Aina voimme väittää, että yhteiskunnassa on tilanteita, jossa anominen paine toteutuu. Silti vain osa paineen alla elävistä ihmisistä ryhtyy hankkimaan statusta laittomin keinoin. Tarkempaa erittelyä vaaditaan turhautumista aiheuttavan paineen erittelemiseksi. Niin sosiologisen kuin myös biologisen tiedon avulla onkin ryhdytty täydentämään anomiateoriaa viime vuosina. Robert Agnew on nostanut esiin, että voi olla muitakin jännite- ja painetilanteita kuin sellaisia, jossa ei saavuteta myönteisesti arvostettuja tavoitteita. (Laine 2007: 101-102.) Agnew kutsuu teoriaansa yleiseksi paineteoriaksi ja hän näki rikollisuuden mukautumisena turhauttaviin ja stressaaviin tilanteisiin (Kivivuori 2006b: 163-164).

Agnew väljensi paineen käsitettä pitämään sisällään monenlaisia stressin tai paineen lähteitä. Hän jakoi stressin lähteet karkeasti kolmeen. Ensimmäinen stressin lähde voi johtua siitä, ettei ihminen pysty saavuttamaan yleisesti arvostettuja tavoitteita. Toinen stressin lähde, jossa ihminen voi kokea rikospainetta on Agnewin mukaan tilanne, jossa ihminen menettää itselleen tärkeän tai hyväksi kokemansa olotilan tai asian. Toisin sanoen rikoksen tekemisen motivaatiota voi lisätä kielteiset elämäntilanteet, esimerkiksi erottaminen koulusta, avioero, seurustelusuhteen tai kaverisuhteen katkeaminen. Kolmas stressin lähde, jossa ihminen voi kokea rikospainetta on silloin, kun muut kohdistavat kielteisiä toimia häntä kohtaan. Nuori saattaa reagoida väkivaltaisesti, jos häneen kohdistuu väkivaltaa muiden nuorten tai vanhempien taholta. Nuorten ainoaksi vaihtoehdoksi voi jäädä tilanteen ratkaiseminen väkivallalla, karkaaminen tai pakeneminen päihteiden käyttöön, sillä nuorilla on usein vaikeuksia paeta kielteisiä ihmissuhteita laillisin keinoin. (Kivivuori 2006b: 164.)

Sosiaalinen kontrolliteoria ja itsekontrolliteoria.

Kontrolliteoria ei pyri selittämään miksi ihmiset tekevät rikoksia, vaan miksi ihmiset eivät tee rikoksia. Kontrolliteorian mukaan kaikki ihmiset ovat potentiaalisia rikoksentekijöitä, mutta kaikki eivät silti syyllisty rikoksiin. (Laitinen & Aromaa 2005: 64.) Kontrolliteoriassa on kaksi päämuotoa, sosiaalisen kontrollin teoria ja itsekontrolliteoria. Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan sosiaalinen kontrolli voidaan jakaa epäviralliseen ja viralliseen sosiaaliseen kontrolliin. Epävirallista sosiaalista kontrollia voi suorittaa esimerkiksi kaverit, vanhemmat tai yhteiskunnan muut ihmiset. Esimerkiksi jos nuori tekee rikoksen ja hänen kaverinsa paheksuvat sitä, nämä kaverit harjoittavat silloin epävirallista kontrollia. Viralliseen kontrolliin kuuluvat

muun muassa opettajat, lipuntarkastajat, poliisi, tuomioistuin ja vankila. (Kivivuori 2006b: 165-166.) Suomessa virallista kontrollia ylläpitää myös sosiaalitoimi. Esimerkkinä tällaisesta sosiaalitoimen kontrollin muodosta on lastensuojelu, jolla vaikutetaan nuoreen rikoksentekijään muun rangaistusjärjestelmän rinnalla (Marttunen 2002: 13-14).

Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan ihmisten sidokset muihin ihmisiin ja laillisiin instituutioihin estävät heitä syylistymästä rikoksiin. Tässä erityisesti korostuu epävirallisen sosiaalisen kontrollin merkitys arvojen ja normien omaksumisessa. Ensisijaisena ovat koulu, naapurusto, perhe ja uskonnolliset yhteisöt ynnä muut sellaiset. Ihmiset joilta puuttuvat sidokset näihin yhteisöihin, toteuttavat meissä kaikissa piilevää rikollista käyttäytymistä. Näin ollen voidaan todeta, että rikollisuuden syy on siinä, ettei ole mitään tekijää, joka ehkäisi sitä. (Laine 2007: 107.) Nuoria koskevassa suomalaisessa tutkimuksessa on myös havaittu, että sosiaalisen kontrollin taso selittää rikollisuutta, kun eräät keskeiset yksilöominaisuudet, kuten kognitiiviset kyvyt ja itsekontrolli, on vakioitu (Kivivuori 2006b: 168).

Kriminologit Travis Hirschi ja Michael Gottfredson esittivät yleisen rikosteorian, jota yleisesti kutsutaan kontrolliteorian toiseksi päämuodoksi, itsekontrolliteoriaksi. Teorian keskeinen rikollisuutta selittävä tekijä on alhainen itsekontrolli. Itsekontrolliteorian mukaan ihmisluonto ohjaa ihmisiä kohti helppoa ja välitöntä tarpeentyydytystä välittämättä muiden ihmisten hyvinvoinnista ja eduista. Näin ollen rikollisuus pitää sisällään välittömän mielihyvän tavoittelamisen. Alhaisen itsekontrollin omaavilla ihmisillä on myös taipumus tavoitella sellaista välitöntä mielihyvää, joka ei ole rikollista, esimerkiksi heillä on taipumus harrastaa luvaton seksiä ja käyttää päihteitä. (Kivivuori 2008: 98-99.)

Itsekontrolli syntyy Hirschin ja Gottfredsonin mukaan hyvin varhaisessa iässä, yleensä lähellä kahdeksaa ikävuotta. Teorian esittäjien mukaan vanhemmuuden laatu on keskeisellä sijalla itsekontrollin synnyssä. Itsekontrolli kehittyy hyvissä perheissä ja huonoissa perheissä se jää alhaiseksi. Vanhemmat, jotka huolehtivat ja välittivät lapsestaan, huomaavat mahdolliset ongelmat ja reagoivat niihin nopeasti sopivasti rankaisemalla. Tällä tavoin lapsi oppii siirtämään tarpeiden tyydytystään sekä ottamaan huomioon muut ihmiset. Ihmiset, joilla on alhainen itsekontrolli, eivät viitsi eivätkä kykene kasvattamaan lapsiaan johdonmukaisella tavalla. Näin ollen alhainen itsekontrolli siirtyy myös sukupolvelta toiselle. (Laine 2007: 108-109.)

Oppimisteoria.

Kriminologi Edwin H. Sutherland loi 1930-luvulla differentiaalisen assosiaation teorian, joka on yksi tunnetuimmista kriminologisen oppimisen teorioista (Laitinen & Aromaa 2005: 55). Teorian mukaan rikollista käyttäytymistä ei nähdä periytyvänä, vaan se opitaan. Differentiaalisen assosiaatio teorian perusajatus on se, että ihmisestä tulee rikollinen silloin, kun hänen

rikosmyönteiset asenteet ylittävät rikoskielteiset ja normit hyväksyvät asenteet. (Laine 2007: 120.)

Nykyään puhuttaessa rikollisuuden selittämisestä oppimisteorian kautta, tarkoitetaan sillä monipuolisempaa ja laajempaa oppimisprosessin tarkastelua kuin Sutherlandin differentiaali-
sen assosiaation teoria (Kivivuori 2006b: 169). Yleisessä oppimisteoriassa voidaan erottaa nel-
jä keskeistä käsitettä. Ensimmäinen käsite on differentiaallinen assosiaatio, joka on peräisin
Sutherlandin teoriasta. Tämä käsite tarkoittaa ihmisen altistumista niille normatiivisille mää-
ritelmille, jotka ovat suotuisia rikoksettomalle tai rikolliselle toiminnalle. Sosiaalinen oppimi-
nen tapahtuu pääsääntöisesti ryhmissä, jossa käyttäytymistä luodaan ja tuetaan rangaistuksin
ja palkinnoin, mutta myös oppimalla ja matkimalla määritelmiä. Toinen käsite on määritel-
mät, joiden avulla ihminen antaa merkityksiä omalle toiminnalleen. Niihin kuuluvat kaikenlai-
set merkitykset, jotka määrittelevät teon hyväksyttäväksi tai paheksuttavaksi, oikeutetuksi
tai oikeudettomaksi. Neutralisaatiot muodostavat erityisen määritelmätyypin, sillä niiden
avulla rikollisia tekoja voi selittää niin itselle kuin muillekin. (Kivivuori 2008: 222-223.)

Kolmas keskeinen käsite yleisessä oppimisteoriassa on palkinnot ja rangaistukset, jotka seu-
raavat teosta tai joita ihminen ennakoii saavansa ennen tekoa. Nämä muodostavat tärkeän
rikollisen oppimisen mekanismin. Ihmisen syyllistyminen rikokseen riippuu toiminnan menneis-
tä, nykyisestä ja tulevista seuraamuksista. Tässä palkinnoilla ei tarkoiteta välttämättä rikok-
sen kautta saatua rahaa, vaan palkinto saattaa olla myös vertaisryhmän hyväksyntää. Nämä
asiat luokitellaan positiiviseksi vahvistamiseksi. Kielteisestä vahvistamisesta voidaan puhua
silloin, kun ihminen välttää kielteisiä tunteita tai tilanteita teon avulla. Neljäs oppimisteorian
keskeinen käsite on matkiminen, jolla tarkoitetaan sitä, että ihminen voi jäljitellä suoraan
toisten käyttäytymistä. Esimerkkinä tästä voidaan nähdä niin sanotut kopiorikokset. (Kivivuori
2008: 223.)

Leimautumisteoria.

1900-luvun jälkipuoliskolla yksi vaikuttavimmista teoriakokonaisuuksista kriminologian ja
poikkeavuuden sosiologian piirissä oli leimautumisteoreettinen suuntaus (Laine 2007: 114).
Leimautumisteoria voidaan jakaa karkeasti kahteen eri muotoon. Sosiaalipsykologinen leimau-
tumisteoria korostaa leimautumisprosessia subjektiivisena ilmiönä ja rakenteellinen leimau-
tumisteoria näkee leimautumisen objektiivisena ilmiönä. Sosiaalipsykologinen muoto leimau-
tumisteoriassa korostaa sitä, että poikkeavan henkilön leiman saaminen vaikuttaa ihmisen
identiteettiin ja itseymmärrykseen, ja sitä kautta lisää tulevien rikosten määrää. Rakenteelli-
nen muoto leimautumisteoriassa korostaa sitä, että poikkeavan leima vaikeuttaa ihmisen ra-
kenteellista asemaa esimerkiksi työmarkkinoilla, jonka seurauksena ihminen syrjäytyy ja näin
ollen lisää ihmisen todennäköisyyttä syyllistyä rikoksiin. (Kivivuori 2006b: 175-176.)

Leimautumisteorian tarkoittaa siis lähinnä kolmea asiaa. Ensinnäkin yhteiskunnassa rikotaan paljonkin sääntöjä, mutta teosta tulee rikos vasta ulkopuolisen leiman myötä. Voidaankin puhua yhteiskunnan sosiaalisen kontrollin tekemästä ulkopuolisesta leimasta. Toiseksi kyseessä voi olla sisäinen leima, joka syntyy kun yhteiskunnan sosiaalinen kontrolli saa aikaan tilanteen, jossa ihminen alkaa nähdä itsensä poikkeavana ja rikollisena. Ihminen alkaa käyttäytyä leiman edellyttämällä tavalla, sillä hän on ikään kuin leimannut itse itsensä. Kolmanneksi jokapäiväinen sosiaalisen kontrollijärjestelmän olemassaolo tuottaa automaattisesti määrätyn poikkeavuuden asteen yhteiskuntaan. Tässä leimautumisteoreettinen suuntaus tulee lähelle funktionaalista poikkeavuusselitystä. (Laine 2007: 115-116.)

Kriittisesti voidaan kuitenkin kysyä, eikö rikollisuutta ja poikkeavuutta olisi, jos leimautumista ei ilmenisi. Kaikki rikoksentekijät eivät ole koskaan jääneet kiinni teoistaan ja sitä kautta joutuneet leimatuiksi. Leimautumisteoreettisen suuntauksen yksi pääedustajista Edwin Lemart erottikin toisistaan primaarin ja sekundaarin poikkeavuuden. Tätä jakoa kuvaa hyvin uusintarikollisuuden ongelma. Ensimmäistä rikollista tekoa (primaari), joka usein tapahtuu jo varhaislapsuudessa, seuraa leima, joka johtaa rikollisen toiminnan jatkamiseen (sekundaari). (Laine 2007: 114, 116.)

Sosiaalisen pääoman teoria.

Sosiaalinen pääoma kattaa sellaiset resurssit ja verkostot, jotka auttavat ihmisiä saavuttamaan toivottuja päämääriä ja ne syntyvät ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Sosiaalisesti pääomaksi voidaan lukea hyvin erityyppisiä sosiaalisuuden muotoja, kuten yhteiskunnassa vaikuttaminen, harrastusseuroihin osallistuminen sekä pienimuotoinen ystävien ja naapuruston kanssakäyminen ja ajanvietto. Tällainen yhteisöllisyys parhaimmillaan tuottaa hyvinvointia, joka näkyy muun muassa taloudellisena turvallisuutena, parempina koulusaavutuksina ja alhaisempana rikollisuuden tasona. (Salmi 2005: 71.)

Sosiaalisen pääoman teoria voidaan jakaa kahteen eri koulukuntaan, ranskalaiseen ja amerikkalaiseen. Sosiaalisen pääoman ja rikollisuuden yhteyden viimeaikainen tutkimus on perustunut pääosin amerikkalaiseen traditioon. Amerikkalaisen koulukunnan sosiaalisen pääoman teorian kaksi keskeisintä vaikuttajaa olivat James Coleman ja Robert Putnam. Coleman pitää tärkeinä sosiaalisen pääoman lähteinä kotia ja koulua, sekä lasten vanhempien muodostamaa verkostoa. Putnam puolestaan ulottaa sosiaalisen pääoman analyysinsä koskemaan kokonaisia yhteisöjä. (Salmi 2005: 71-72.)

Puhuttaessa sosiaalisesta pääomasta on syytä huomioida, ettei se ole ainoastaan positiivinen ilmiö. Usein tutkimuskirjallisuudessa keskitytään tarkastelemaan sosiaalisen pääoman myön-

teisiä vaikutuksia, vaikka sillä on myös vähemmän toivottuja vaikutuksia. (Salmi 2005: 73.) Sosiaalisesti tiivis yhteisö voi pitää jäsenensä kiinni päihdeongelmien, rikollisuuden ja työttömyyden parissa, josta ihmisen on erittäin vaikea ponnistaa pois. Tällaisissa yhteisöissä saataan myös vastustaa tai väheksyä yhteiskunnan sanktioita ja virallista kontrollia. (Salmi, Kivi-vuori & Sirén 2009: 17.) Tällöin puhutaan negatiivisesta sosiaalisesta pääomasta. Negatiivisen sosiaalisen pääoman ilmenemismuodoista yhtenä esimerkkinä voidaan pitää nuorten rikoskäyttäytymisen ryhmäluonnetta. Nuorten rikoksista suurin osa tehdään ryhmissä ja teoilla on nuorille keskeisiä muun muassa sosiaalisia merkityksiä liittyen yhteisöllisyyden korostamiseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että perheen sosiaalisen pääoman puute on yhteydessä muun muassa nuorten koulupinnaukseen, koulun keskeyttämiseen ja rikekäyttäytymiseen. On havaittu myös, että alueellisen sosiaalisen pääoman sekä nuorten sosiaaliseen yhteisöön integroitumisella on yhteyttä nuorten rikoskäyttäytymiseen. (Salmi 2005: 73, 76.)

2.2 Nuoreen rikosentekijään kohdistuva kontrolli ja seuraamukset

Suomessa rikosoikeudellisia seuraamuksia ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu ja ehdoton vankeus sekä erityisenä rangaistuslajinaan nuorisorangaistus. Rikese-
kon antaa poliisi ja sakon rangaistusmääräysmenettelyssä syyttäjä. Ehdollinen ja ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu sekä nuorisorangaistus kuuluvat tuomioistuinmenettelyn kautta tuomittaviin seuraamuksiin. Näiden rikosoikeudellisten seuraamusten lisäksi erillisinä rangaistuksinaan voidaan pitää seuraamusluonteista syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä. (Marttunen 2006: 292-303.) Rikosoikeudellisista seuraamuksista perehdymme tarkemmin ehdolli-
seen vankeuteen luvussa 2.3. Seuraavaksi käsittelemme kuitenkin nuoren rikosentekijän rankaisemisen lähtökohtia ja perusteita, jonka jälkeen nostamme esiin nuoreen kohdistuvaa kontrollia ja edellä kuvattujen rikosoikeudellisten seuraamusten käytön erityisyyttä nuoren rikosentekijän kohdalla.

2.2.1 Nuoren rankaisemisen tavoitteet ja lähtökohdat

Kuten aikaisemmin mainitsimme, nuorten rikosten katsotaan olevan usein ajattelemattomuuden, puutteellisten tietojen ja kykyjen sekä normaaliin kehitysvaiheeseen kuuluvan rajojen koettelu seurausta (Marttunen 2008: 102-103). Näiden nuorisorikollisuutta selittävien syiden vuoksi rikosoikeusjärjestelmä sisältää nuoren rikosentekijän kohdalla poikkeuksia (Honkatu-
kia & Hinkkanen 2009: 41).

Lähtökohtana on, että nuoreen rikosentekijään suhtaudutaan aikuiseen rikosentekijään ver-
rattuna eri tavoin, ja ikä voidaan huomioida seuraamusta valittaessa (Komiteanmietintö I 2003: 7). Nuorten rankaiseminen eroaa aikuisten rankaisemisesta niin, että rankaiseminen on nuorten kohdalla lievempää. Suomen rikosoikeudessa huomioidaan syyllisyysperiaate, jonka

mukaan rangaistusvastuu määräytyy tekijän syyllisyyden mukaan. Nuoren rankaisemisessa puutteellisten tietojen ja kykyjen katsotaankin olevan syyllisyyttä vähentävä tekijä ja näin täyttää rangaistusta voidaan pitää epäoikeudenmukaisena. Lisäksi Suomen oikeudenkäytössä lähtökohtana on normaalirangaistusajattelu sekä tavoite yksinkertaiseen rangaistusjärjestelmään. Suomessa on kuitenkin käytössä nuoreen kohdistuvia erityisseuraamuksia, jotka ilmentävän poikkeavuutta normaalirangaistusajattelusta. Esimerkkinä tällaisesta erityisseuraamuksesta on nuorisorangaistus. Erityisseuraamusten taustalla nähdään se, että nuorten tiedetään olevan herkempiä vastaanottamaan kasvatuksellisia ja sosiaalistavia toimenpiteitä. (Marttunen 2008: 95, 104, 119.)

Suomessa kriminaalipoliittisessa rangaistusajattelussa huomioidaan uusklassinen ajattelutapa, jonka mukaan samasta teosta seuraa sama rangaistus. Kyse on toisin sanoen tekorikosoikeudesta, jolloin rangaistus määräytyy rikollisen teon perusteella. Nuoren tekemien rikosten käsittelyssä rangaistusjärjestelmän selkeys ei kuitenkaan yksinään riitä vaan huomioon otetaan nuoren henkilökohtaiset olosuhteet. Nuoren rankaisemisessa sovelletut erityissäännökset ovatkin näyttöä tekijärikosoikeudesta. (Honkatukia & Hinkkanen 2009: 41; Marttunen 2008: 118-119.) Tekijärikosoikeus tarkoittaa periaatetta, jossa rankaiseminen perustuu muun muassa tekijän elämäntapaan, asennoitumiseen ja persoonallisuuteen. (Marttunen 2008: 118.)

Nuorten rankaiseminen ilmentää siis poikkeavuutta yleisestä tekorikosoikeuden periaatteesta, syyllisyysperiaatteesta sekä normaalirangaistusajattelusta. Näiden lisäksi poikkeavuutta voidaan nähdä rankaisemisen yleisistä tavoitteista. (Marttunen 2008: 119.) Yleensä rankaisemisen tavoitteista puhuttaessa nostetaan esiin rangaistusteoriat, joilla haetaan syitä siihen, miksi rangaistaan ja mitä rangaistuksella pyritään saavuttamaan. Yleisesti rangaistusteoriat voidaan jakaa absoluuttisiin ja relatiivisiin teorioihin. Absoluuttisten rangaistusteorioiden mukaan rikos tulee sovittaa oikeudenmukaisuuden nimissä. Tällöin keskiössä on tehty rikos, joka pyritään sovittamaan rangaistuksella. Absoluuttisia rangaistusteorioita voidaan kutsua sovitus- ja retributiivisiksi teorioiksi. (Marttunen 2008: 111.) Absoluuttisille rangaistusteorioille tyypillistä on niin sanottu koston ajatus, jossa rikoksentekijää halutaan rangaista piittaamatta rangaistuksen seurauksista ja vaikutuksista (Laine 2007: 202). Sitä vastoin relatiivisten rangaistusteorioiden keskiössä on tehdyn rikoksen sijaan tulevaisuus, ja niiden mukaisesti rangaistuksella pyritään vaikuttamaan rikollisuuteen sitä ennaltaehkäisten. Rangaistusjärjestelmän vaikutukset on yleisesti jaettu yleisestävään ja erityisestävään vaikutukseen. (Marttunen 2008: 111- 112.)

Yleisestävyys merkitsee vaikutusta yhteiskunnan jäseniin, ei niinkään rikoksentekijään itseensä. Taustalla on pelotevaikutus, joka syntyy, kun yhteiskunta rankaisee rikoksentekijää. Yleisestävyys ei kuitenkaan vaikuta nuoriin rikoksentekijöihin, sillä pelotevaikutus edellyttää laki- ja normituntemusta, jota nuorilla ei välttämättä ole. Toiseksi pelotevaikutus edellyttää myös

sanktioiden ankaruutta, mikä ei nuoria rankaistaessa yleensä tule kyseeseen. Näin ollen yleisestäävyys ei nuoria rikoksentekijöitä ajatellen ole ainoastaan tehoton normituntumuksen puutteen vuoksi, vaan myös asettaa nuorten lievennetyn rankaisemisen kyseenalaiseksi. (Marttunen 2008: 113-115.)

Erityisestäävyys merkitsee vaikuttamista suoraan rikoksentekijään itseensä. Erityisestäävyydellä on huomattavasti suurempi merkitys nuorisorikosoikeudessa kuin yleisestäävyydellä. Erityisestäävyys vaatii punnitsemaan tarkoin mahdollisten seuraamusten vaikutuksia ja valitsemaan seuraamus, jolla parhaiten pystytään vaikuttamaan rikoskäyttäytymiseen vähentävästi. Vaikuttamista toteutetaan kolmella tavalla: antamalla varoitus, sopeuttamalla ja tekemällä vaarattomaksi. (Marttunen 2008: 115-118.)

Varoituksen käyttäminen nuoren rikoksentekijän kohdalla on tarkoituksenmukainen vaikutuskeino otettaessa huomioon rikollisuuden jakautuminen nuoruusikään rajoittuvaan rikoskäyttäytymiseen ja elämänaikaiseen rikollisuuteen. Varoituksen antamisen mahdollisuus nimittäin pois sulkee liian ankarien seuraamusten langettamisen nuoreen, jolla rikoskäyttäytyminen on ainoastaan nuoruusikään rajoittuvaa. Pelkän moitteen sisältäviä varoitusseuraamuksia ovat sakko, huomautukset sekä ehdollinen vankeus. Näiden lisäksi varoitusseuraamuksina voidaan pitää avoseuraamuksia, joilla on haluttu lisätä varoitusseuraamukseen myös rikosenuusimiseen vaikuttavaa sisältöä. Esimerkkinä tällaisesta on ehdollisen vankeuden oheisseuraamus, valvonta, jonka katsotaan myös suhteellistaneen pelkän moitteet sisältävää ehdollista vankeutta. (Marttunen 2008: 103, 115-118.)

Näkemyksemme mukaan avoseuraamuksia voidaan varoitusseuraamusten lisäksi pitää myös sopeuttavina seuraamuksina. Esimerkkinä tällaisen sopeuttavan vaikutuksen sisältävästä seuraamuksesta on ehdonalaisten vapauden valvonta, joka on yksi yhdyskuntaseuraamuksista. Yhdyskuntaseuraamusten käyttöönoton taustalla on ollut tarve vapaudessa toimeenpantaville seuraamuksille, joiden avulla voidaan poistaa vankila aiheuttamat haittavaikutukset, kuten syrjäytymisen ja uusintarikollisuuden edistämisen (Laine 2007: 357). Erityisestäävyyden sopeuttava vaikutus voidaan katsoa näkyvän myös Keravan vankilan WOP-projektissa. Projektin tavoitteena on tukea ja suunnitella nuoren vangin vapautumista ja sen jälkeistä elämää yhteistyössä hänen ja viranomaisverkostojen kanssa (Honkatukia & Hinkkanen 2009: 47-48).

Erityisestäävyyden viimeisin vaikutus, vaarattomaksi tekeminen merkitsee käytännössä ehdotonta vankeusrangaistusta, jonka on katsottu jopa lisäävän rikoksen uusimisriskiä erityisesti nuoren rikoksentekijän kohdalla, sillä vankeuden useat haittavaikutukset ovat nuoren rikoksentekijän kohdalla tuntuvammat (Komiteanmietintö I 2003: 13). Vankeus on erityisesti nuoren kohdalla haitallinen rangaistusmuoto, sillä nuoren normaali kehitysprosessi katkeaa ja sen vuoksi myös niin sanottu rikollisuudesta luopumisen prosessi hidastuu (Marttunen 2008: 104).

Rikollisuudesta luopumisen prosessi voidaan katsoa liittyvän nuoruusikään rajoittuvan rikoskäyttäytymisen luonnolliseen katkeamiseen, jota olemme avanneen teoreettisen viitekehysemme alussa. Lisäksi vankilan yhtenä erityisenä haittavaikutuksena nuoreen on uusien rikollisuudelle altistavien sosiaalisten suhteiden syntyminen, sillä nuoren kyky torjua vertaisryhmän painetta on heikempi (Marttunen 2008: 105, 107).

2.2.2 Nuori rikoksentekijä ja rankaisemisen erityissääntely

Rikosoikeudellisessa terminologiassa alle 15-vuotiaat ovat *lapsia* eikä heillä ole rikosoikeudellista rangaistusvastuuta. *Nuorella rikoksentekijällä* tarkoitetaan 15-20-vuotiasta nuorta. 15-17-vuotiaiden nuorten ryhmästä käytetään nimitystä *nuoret henkilöt*. Nuoret henkilöt ja nuoret rikoksentekijät ovat ryhmiä, joiden kohdalla rikosoikeudellisia seuraamuksia valittaessa sovelletaan suurta määrää erilaisia lakiin kirjattuja erityis- ja poikkeussäännöksiä. Ensinnäkin Suomen oikeudenkäytössä seuraamusta valittaessa noudatetaan suhteellisuusperiaatetta, jonka mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Nuorten rangaistuskäytössä tämä tarkoittaa lievempiä rangaistuksia verrattaessa aikuisten rangaistuskäyttöön. (Marttunen 2008: 17-18, 152.)

Rikoslain 6 luku sisältää useita nuorten henkilöiden ryhmää koskevia erityissäännöksiä. Nuoren henkilön kohdalla ehdoton vankeusrangaistus voidaan tuomita vain painavien syiden perusteella (RL 6: 9§), ja ehdottoman vankeuden tullessa kyseeseen on vankeuslaissakin nuoria koskevia erityismainintoja (VanL). Rangaistusasteikkoa voidaan lisäksi lieventää alle 18-vuotiaana rikokseen syyllistyneen kohdalla, mikä tarkoittaa sitä, että tekijälle voidaan tuomita enintään kolme neljännestä rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä (RL 6: 8§). Nuorelle henkilölle voidaan myös tuomita nuorisorangaistus (RL 6: 10§) tai hänet voidaan jättää kokonaan tuomitsematta rangaistukseen, mikäli teon on katsottu johtuneen ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta (RL 6: 12§). Lisäksi seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen on nuorten henkilöiden kohdalla kolme kertaa tavallisempaa kuin aikuisväestön kohdalla (Marttunen 2006: 293).

Nuorten rikoksentekijöiden ryhmää koskevat myös tietyt erityissäännökset. Nuoret rikoksentekijät eli alle 21-vuotiaana rikokseen syyllistyneet suorittavat ehdottomasta vankeusrangaistuksesta pienemmän osan (RL 2: 5§), ja heidät voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan (RL 6: 10§). Nuoriin rikoksentekijöihin sovelletaan myös muita rikoksentekijöitä useammin virallisen seuraamusjärjestelmän rinnalla tai vaihtoehtona toimivaa sovittelutoimintaa, jonka katsotaan olevan tilaisuus nuoren vastuunottokyvyn parantamiseen sekä rikoskierteen katkaisuun (Marttunen 2006: 283; Komiteanmietintö I 2003: 21). Rikoskierteen katkaisemiseksi rikosasioiden sovittelussa keskeistä onkin varhaisen puuttumisen näkökulma.

Sovittelun tavoitteita voidaan pitää nuoren kannalta kasvatuksellisinä ja sosiaalisina (Marttunen 2002: 180).

Nuoriin kohdistuva erityissäätely kohdistuu merkittävästi myös lastensuojelun rooliin osana rikosprosessia ja rangaistusjärjestelmää. Suomessa on käytössä niin sanottu pohjoismainen lastensuojelulautakuntamalli, jossa rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä sekä lastensuojelu toimivat toisiaan täydentäen (Harrikari 2010: 25). Tämä tarkoittaa käytännössä, että alle 15-vuotaisiin kohdistetaan rikosoikeudellisten toimenpiteiden sijaan lastensuojelutoimenpiteitä, ja niillä voidaan vaikuttaa rikosoikeudellisten seuraamusten rinnalla rangaistusvastuun täyttymisen jälkeen aina 18-vuoden ikään saakka (Marttunen 2002: 13-14). Osassa muita Euroopan maita rangaistusvastuukärajat ovat huomattavasti matalampia kuin Suomessa, ja näissä maissa osaksi rangaistusjärjestelmää onkin otettu lastensuojelun kaltaisia, sosiaalisia ja koulutuksellisia toimenpiteitä (Marttunen 2008: 132).

Lastensuojelun toiminnan edellytyksiä voidaan pitää kaksijakoisena: Lastensuojelun toimenpiteet tulee kyseeseen nuoresta riippumattomista syistä esimerkiksi hänen elämäolosuhteiden vuoksi. Lastensuojelutoimien toisena edellytyksenä voidaan pitää sitä, että lapsi omalla käyttäytymisellään aiheuttaa lastensuojelullisten toimenpiteiden käytön. Sosiaalityöllä onkin lastensuojelulain perusteella erinäisiä keinoja käytettävissään rikoksiin syyllistyneen alaikäisen kohdalla. Lapsi voidaan ensinnäkin *ottaa huostaan*, jolloin hänelle on järjestettävä *sijaishuolto* silloin, kun lapsi syyllistyy muuhun kuin vähäisenä pidettävään rikokseen ja sijaishuoltoa voidaan pitää lapsen edun mukaisena. Lastensuojelu voi myös *rajoittaa lapsen liikkumisvapautta* ja *eristää* hänet perustellusta syystä muista laitoksen lapsista. Vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi lastensuojelu voi lisäksi järjestää *erityistä huolenpitoa*, jolla tarkoitetaan enintään 30 vuorokauden pituista hoito- ja huolenpitojaksoa, jonka ajaksi hänen liikkumisvapauttaan voidaan rajoittaa. (LastensuojeluL.)

Lastensuojelun tehtävä on myös valvoa *lapsen edun toteutumista* (LastensuojeluL.). Lastensuojelulla onkin merkittävä rooli nuoren rikosprosessissa. Suomessa rikosprosessi etenee vaiheittaisesti niin, että poliisi hoitaa esitutkinnan, syyttäjä tekee syyteharkinnan, tuomioistuimien langettaa seuraamuksen ja Rikosseuraamuslaitos huolehtii seuraamuksen täytäntöönpanosta. Lastensuojelun sosiaaliviranomainen on nuoren mukana esitutkinnan aikaisissa kuulusteluissa sekä rikosasian käsittelyssä tuomioistuimissa ja nuoren tilanteesta riippuen vaikuttaa täytäntöönpanon aikana Rikosseuraamuslaitoksen rinnalla lastensuojelulautakuntamallin mukaisesti. (Marttunen 2002: 178.)

2.3 Ehdollisen vankeuden valvonta

Tässä luvussa esittelemme ensin ehdollisvalvonnan lailliset määritelmät, jonka jälkeen siirymme tarkastelemaan ehdollisen vankeuden valvontaa käytännössä. Viimeisenä esittelemme luvussa 2.3.3 aiheemme kannalta olennaisimpia viimeaikaisia tutkimuksia ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnasta.

2.3.1 Ehdollisvalvonnan lailliset määritelmät

Rikoslaisissa säädetään ehdolliseen vankeuteen määrittämisestä. Enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aiempi rikollisuus edellytä tuomitsemista ehdottomaan vankeuteen. (RL 6: 9§.) Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano lykkäytyy koeajaksi, jonka pituus on 1-3 vuotta. Tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden täytäntöönpantavaksi, mikäli tuomittu syyllistyy koeaikanaan rikokseen, josta olisi tuomittava ehdotonta vankeutta (RL 2b: 3-5§).

Ehdollisen vankeuden mahdollisia oheisseuraamuksia ovat oheissakko ja vuotta pidempien ehdollisten vankeusrangaistusten oheen liitettävä 20-90 tunnin yhdyskuntapalvelu, kun ehdollinen vankeus katsotaan yksin riittämättömäksi (RL 6: 10§). Ehdollisen vankeuden yhtenä oheisseuraamuksensa nuori rikoksentekijä voidaan tuomita ehdollisen vankeuden ajaksi valvontaan, jos tätä voidaan pitää perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi (RL 6: 10§). Valvonnan asettamisessa ehdollisen vankeuden ohelle ei ole kysymys rangaistuksen ankaroittamisesta vaan nuoren tukitoimesta. Valvonnan tarve arvioidaan Rikosseuraamuslaitoksen tai peruspalvelulautakunnan laatimassa henkilötutkintalausunnossa (Tapani & Tolvanen 2006: 226).

Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta säättää ehdollisen vankeuden valvontaa. Ehdollisen vankeuden valvonnalla pyritään tukemaan valvottavaa hänen sosiaalisen selviytymisensä edistämiseksi sekä estämään häntä tekemästä uusia rikoksia. Valvonnan täytäntöönpanosta vastaa valvoja, joka on Rikosseuraamuslaitoksen virkamies tai valvojan avuksi määrätty apuvalvoja, jolla on tehtävään soveltuva koulutus. (EhdVanValL 1-4§.)

Valvonnan täytäntöönpano on aloitettava viipymättä. Valvonnan alkaessa valvoja laatii nuoren tarpeiden mukaisen valvontasuunnitelman, jossa määritellään valvonnan sisältö. Valvonta sisältää valvojan ja valvottavan välisiä tapaamisia, joiden avulla voidaan seurata valvottavan elämäolosuhteita ja niiden muutoksia sekä edistää valvottavan kykyä rikoksettomaan elämään. Valvonnan sisältönä voi olla valvottavan tilanteesta riippuen myös sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen tähtäviä tehtäviä ja ohjelmia. Mikäli valvonnan jatkaminen ei ole tarpeen nuoren oltua valvonnassa vähintään kuuden kuukauden ajan, valvonta voidaan valvojan esityksen mukaisesti lakkauttaa. (EhdVanValL 5§, 11§.)

Asetus nuorista rikoksentekijöistä säättää valvojan vastuista (Harrikari 2010: 29) ja siinä on valvonnan järjestämistä koskevia spesifimpiä säännöksiä (Komiteanmietintö I 2003: 16). Valvojan tulee ensinnäkin tarkoin perehtyä valvottavan tekemään rikokseen ja rikoksen vaikutuksiin. Valvojan tulee samoin perehtyä valvottavan henkilöllisyyteen sekä hänen aikaisempiin elämänvaiheisiinsa ja -olosuhteisiinsa, jotta hän voi työskennellä vaikuttavasti. Valvojan on pyrittävä rakentamaan luottamuksellinen suhde, mutta olemaan tarvittaessa ankara. Valvojan tulee myös asua niin lähellä valvottavan asuin- ja työpaikkaa, ettei valvojan luona käyminen aiheuta sanottavaa kustannusta tai ajanhukkaa. Lisäksi valvojan on varottava asettamasta valvottavaa tämän ympäristön huomionalaiseksi sekä vältettävä vaikeuttamasta valvottavan luvallista ja hyödyllistä toimintaa. Hänen on lisäksi vältettävä aiheuttamasta valvottavalle kustannuksia. (NuoRika 4-75).

2.3.2 Ehdollisen vankeuden valvonta käytännössä

Ehdollista vankeutta on kritisoitu melkoisesti. Kritiikki kohdistuu useiden ehdollisten vankeusrangaistusten tuomitsemiseen samalle henkilölle, mistä katsotaan saattavan seurata kohtuuttoman pitkä ehdoton vankeusrangaistus silloin kun ehdolliset vankeusrangaistukset laitetaan täytäntöönpantavaksi. Todellisuudessa ehdollisia vankeusrangaistuksia kuitenkin pannaan nuoren kohdalla harvoin täytäntöön, ja ainoastaan 10 prosenttia tuomituista nuorista tuomitaan useammin kuin kaksi tai kolme kertaa ehdolliseen vankeuteen. (Harrikari 2010: 27.) Ehdollisen vankeuden valvontaa ei sitä vastoin ole asetettu kyseenalaiseksi eikä sen tarpeesta ole nykyään epäilyä (Marttunen 2008: 271).

Nykyään ehdollisiin vankeusrangaistuksiin tuomituista joka kolmas määrätään ehdollisen vankeuden ohella valvontaan, ja se on nuorille tuomituista rikosoikeudellisista seuraamuksista sakon jälkeen yleisin (Harrikari 2010: 26-27). Ehdollisen vankeusrangaistusten oheisseuraamuksena valvontaan määrääminen on kuitenkin laskenut huomattavasti vuoden 2001 lakimuutoksen jälkeen. Ennen vuoden 2001 lakimuutosta ehdollisten vankeusrangaistusten ohelle valvontaan määrättiin 85 % ehdolliseen vankeuteen tuomituista. Valvontaan asetettiin lähes tulkoon aina, ellei erityistä perustetta sen tarpeettomuudesta esitetty. Lakimuutos toi kuitenkin mukanaan säännöksen, jossa valvonnan erityiseksi perusteeksi mainittiin tarve sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä rikosten ehkäisemiseksi. (Harrikari 2010: 26-27; Marttunen 2008: 272.) Nykyään ehdollisvalvontaan määrättyjä nuoria voidaankin pitää eräänlaisena valikoituneena ryhmänä, sillä nuoret ovat käyneet läpi monimuotoisen rikosprosessin aina poliisin esitutkinnasta lähtien tuomioistuimeen, jossa heidät on asetettu lopulta valvontaan (Harrikari 2010: 17).

Ehdollisen vankeuden valvontaa hoidetaan Rikosseuraamuslaitosten yhdyskuntaseuraamustoimistoissa osana muuta yhdyskuntaseuraamustyötä. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisvalvonnan lisäksi yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus ja ehdonalaisvalvonta. (Yhdyskuntaseuraamukset 2011.) Yhdyskuntaseuraamustyö voidaan jakaa neljään eri ulottuvuuteen: juridis-hallinnolliseen työhön, sosiaalityölle ominaiseen auttamistyöhön, menetelmälliseen vaikuttamistyöhön sekä palveluohjaukselliseen ja verkostomaiseen työhön. Jokainen työn ulottuvuudesta soveltuu ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Ehdollisvalvonnassa keskeistä on yksilöllinen asiakastyö ja siihen kuuluva vuorovaikutus eli auttamistyö. Lisäksi voidaan erilaisien menetelmien ja ohjelmien avulla edistää nuoren muutostyöskentelyä ja lopulta rikollisesta toiminnasta luopumista eli tehdä menetelmällistä vaikuttamistyötä. Ehdollisvalvonnassa merkittävä työn ulottuvuus on myös palveluohjauksellinen ja verkostomainen työ, missä nuoren tarpeet otetaan huomioon ja niiden pohjalta järjestetään sopivat palvelut. Juridis-hallinnollinen työ puolestaan pitää sisällään ehdollisvalvonnan säädökset, ohjeet ja määräykset sekä edellyttää toimimista niiden rajoissa, samoin kuin muussakin täytäntöönpanossa. (Harrikari 2010: 34.)

Nuorisorikostoimikunnan mietinnössä kuvataan ehdollisvalvontaa käytännönläheisemmin. Ehdollisvalvonnassa luottamuksellisen suhteen luominen on merkityksellistä valvonnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Valvonnan tavoitteisiin pääseminen edellyttää nuoren sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamista sekä vastuuntunnon edistämistä siten, että pyritään saamaan nuori ottamaan vastuuta omasta elämästään ja luottamaan tavoitteiden saavuttamisessa omiin kykyihinsä. Valvonnassa merkittävää on rikosten käsittely, minkä seurauksena nuori voi oppia ymmärtämään ja tunnistamaan rikoksiin johtaneiden tilanteita sekä rikosten seurauksia. Rikosten käsittelyssä valvoja ja valvottava voivat yhdessä harjoitella vaihtoehtoisia toimintamalleja rikollisen käyttäytymisen välttämiseksi. Ehdollisvalvonnassa erityisinä keskusteluina voidaan käyttää päihdekeskusteluja nuoren tarpeen mukaan. Valvonnan yksi elementti, valvottavan tukeminen, voi pitää sisällään asunto- ja raha-asoiden hoitamisessa auttamista sekä koulutuksen hakemisessa auttamista. Ehdollisvalvontaan kuuluu usein myös viranomaisyhteistyötä eli verkostotyötä. (Komiteamietintö I 2003: 16-17.)

2.3.3 Aikaisempia tutkimuksia

Perehdyimme opinnäytetyömme alussa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuun "Rikosseuraamusten tutkimus Suomessa - Katsaus tutkimuksen painopisteisiin ja resursseihin" (2005), josta havaitsimme, ettei ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaa ole juurikaan tutkittu. Nuorten rikosseuraamuksiin kohdistuvat tutkimukset ovat luonteeltaan lähinnä kuvailevia ja niiden empiirisen tutkimustiedon määrä on vähäinen. Huomattavasti vähemmän on tutkimusta siitä, millaisia yhteyksiä eri seuraamuksilla on esimerkiksi uusintarikollisuuteen ja miten koko järjestelmä käytännössä toimii. Erityisesti ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnasta teh-

tyjen tutkimusten määrä on vähäinen. (Smolej 2005: 43.) Kyseisen Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisun jälkeen on ilmestynyt joitakin tutkimuksia ja opinnäytetöitä liittyen ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Seuraavaksi esittelemme työmme kannalta mielettämme olennaisimmat tutkimukset ja opinnäytetyöt.

Uusimpia tutkimuksia ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnasta on Timo Harrikarin "Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta: Toimijat, prosessit ja sisällöt" (2010) sekä Hanna Väkiparran ja Matti Marttusen kirjoittama raportti "Valvonta nuorten rangaistuksena" (2009). Raportti perustuu Hanna Väkiparran pro gradu-tutkielmaan vuodelta 2008 "Ehdollinen vankeus ja valvonta nuorten rangaistuksena - valvonnan toteutus ja sisältö" (Väkiparta & Marttunen 2009). Vuonna 2007 on ilmestynyt Heini Ekblomin ja Sanna Lahtisen opinnäytetyö "Kai sitä yritetään nuorille puhua, että jutella asioista, elämästä, tulevaisuudesta" - Ehdollisesti rangaistujen nuorten ajatuksia valvontatyöstä Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimistolla. Vuonna 2003 on ilmestynyt myös Mari Suonion pro gradu-tutkielma "Valvonta ja tavoitteet - Ehdollisesti rangaistujen nuorten kokemuksia valvonnasta".

Harrikari (2010: 36) on koonnut tutkimusaineistonsa Kriminaalihuoltolaitoksen TYYNE-tietokannasta alkuvuonna 2008. Tutkimusaineisto koostui kaikista niistä nuorten ehdollisvalvonnoista, jotka olivat päättäneet vuoden 2007 loppuun mennessä, ja niitä oli yhteensä 1287. Aineisto perustuu Kriminaalihuoltolaitoksen asiakastyöntekijöiden merkintöihin, joita analysoitiin tilastollisilla menetelmillä. Harrikari on listannut tutkimuksen neljä eri päätehtävää, joita ovat ehdollisvalvontapopulaation ja sen ominaisuuksien kuvaaminen, ehdollisvalvonnan organisatoristen järjestelyjen ja valvojien kuvaaminen, valvontaprosessien, valvonnan sisältöjen ja siinä käytettyjen menetelmien kuvaaminen sekä valvottavien uusimisriskiä ja valvontatyötä koskeva pohdinta. (Harrikari 2010: 3, 36-37.)

Tutkimuksen mukaan kaikista valvottavan ja valvojan välisistä yhteydenpidoista kasvokkain tapaamisten osuus oli hieman yli puolet ja erilaisten välillisten yhteydenpitojen osuus oli 47 %. Yksilötapaamiset ovat valvontatyön perusrakenne ja kaikista kasvokkain tapaamisista 92 % oli yksilötapaamisia. Valvontatapaamisista vajaa kaksi kolmasosaa toteutui toimistolosuhteissa, kolmannes jossain "muussa määrittämättömässä paikassa" ja neljä prosenttia tapaamisista toteutui valvottavan kotiolosuhteissa. Reilu 12 % valvonnoista lakkautettiin, ennen koeajan päättymistä. (Harrikari 2010: 87-88, 110.)

Tutkimusaineiston valvonnoista yksityishenkilöiden hoitamia valvontoja oli keskimäärin 24 %. Yksityisvalvojien käyttö lisääntyy pohjoiseen päin siirryttäessä, ja taustalla voivat vaikuttaa paikallinen toimintakulttuuri, jossa yksityisvalvojia käytetään enemmän tai erilainen yksityisvalvojien tarjonta. Asiaan voi vaikuttaa myös välimatkojen luoma pakko, minkä takia valvottavalle pyritään löytämään valvoja hänen läheltään ja luonnollisesta ympäristöstään. Yksityis-

valvojien käytössä oli suuria aluetoimistokohtaisia eroja, esimerkiksi Espoon aluetoimistossa yksityisvalvojien käyttö oli 14 %, kun taas Tampereen aluetoimistossa se oli 49 %. (Harrikari 2010: 59-60, 113.)

Tutkimusaineiston mukaan asiakastyöntekijät (26vrk) tapasivat valvottaviaan keskimäärin useammin kuin yksityisvalvojat (31vrk). Asiakastyöntekijät pitivät välillisesti myös useammin yhteyttä valvottaviinsa kuin yksityisvalvojat, mutta tämä saattaa selittyä myös kirjaamiskäytännöillä. Kaikki yhteydenpidot valvottavaansa asiakastyöntekijät kirjaavat ylös, kun taas yksityisvalvojat ilmoittavat lähinnä vain tapaamiset valvontaa koordinoivalle asiakastyöntekijälle, joka puolestaan kirjaa ne asiakastietojärjestelmään. (Harrikari 2010: 86, 114-115.)

Väkiparran ja Marttusen (2009: 2) raportin tarkoituksena on selvittää valvonnan aloitusta, valvontatapaamisten sisältöä, valvontatapaamisten toteutumista ja valvonnan erilaisia päättymistapoja. Raportin kohderyhmänä on 15-20-vuotiaat nuoret, jotka on tuomittu ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi valvontaan vuonna 2005. Aineisto koostuu 160 nuoresta rikoksentekijästä, ja tiedot on saatu Kriminaalihuoltolaitoksen TYYNE-tietokannasta, joita analysitiin tilastollisilla menetelmillä. Kirjallisen aineiston ohella haastateltiin 18 nuorta sekä toteutettiin työntekijöiden ryhmähaastatteluita, joihin osallistui yhteensä 35 työntekijää. (Väkiparta & Marttunen 2009: 3-4.)

Aineiston pohjalta valvontatapaamiset toteutuivat useimmiten toimisto-olosuhteissa, silloin tällöin jossain muualla ja harvoin valvottavan kotona (Väkiparta & Marttunen 2009: 42-43). Näiden tulosten prosentuaaliset osuudet ovat melko yhtenäisiä Harrikarin tutkimuksen kanssa, sillä vajaa kolmannes tapaamisista oli toimistossa, reilu kolmannes jossakin muualla ja noin neljä prosenttia valvottavan kotona (Väkiparta & Marttunen 2009: 43; ks. Harrikari 2010: 87). Aineistossa 15-17-vuotiaiden valvontatapaamisista oli merkitty hyväksyttäväksi ainoastaan 44,5 % sovitusta tapaamisista, ja vastaavasti 18-20-vuotiaiden sovitusta valvontatapaamisista toteutui ainoastaan 47 %. Ei-hyväksytyt tapaamiset koostuivat pääsääntöisesti luvattomista poissaolista. Tutkimusaineistossa 15-17-vuotiaiden valvojista oli yksityisvalvojia 26 % ja 18-20 -vuotiaiden valvojista yksityisvalvojia oli 20 %. (Väkiparta & Marttunen 2009: 43-44, 49.) Näitäkin tulokset ovat samansuuntaisia Harrikarin tutkimuksen kanssa, jossa tutkimusaineiston valvonnoista yksityisvalvojien hoitamia oli keskimäärin 24 % (ks. Harrikari 2010: 59).

Ekblom ja Lahtinen (2007: 4, 38) ovat laadullisessa opinnäytetyössään tutkineet nuorten kokemuksia ehdollisesta valvonnasta ja haastatelleet tätä varten kahdeksaa ehdollisvalvonnassa olevaa nuorta. Opinnäytetyössä on määritelty kolme eri tutkimusongelmaa. Ne ovat, miten nuori kokee valvonnan, millaisia ovat nuoren omat asenteet rikolliseen käyttäytymiseen sekä mitä nuori ajattelee valvonnasta rangaistuksen oheisseuraamuksena. Opinnäytetyön tulosten mukaan valvonnan hyvinä puolina nuoret näkivät keskustelut työntekijän kanssa, asioiden lä-

pikäymisen, sitoutumisen ja säännöllisyyden sekä seurannan ja opastuksen tuomion jälkeisessä elämässä. Nuoret toivat myös esiin, että valvojalla on suuri merkitys heidän kokemukseensa valvonnan mielekkyydestä sekä valvontaan sitoutumisessa. Valvonnan huonoina puolina nuoret näkivät aamuhäämmiset, valvontatapaamisten sovittamisen omaan aikatauluun ja valvonnan turhuuden sekä säännölliset tapaamiset Kriminaalihuoltolaitoksella. Haastateltavien nuorten mielestä valvonta on hyvä rangaistusmuoto, vaikka osa heistä ei kokenut hyötyvänsä valvonnasta. (Ekblom & Lahtinen 2007: 38, 41, 49-50, 67.)

Opinnäytetyön tulosten mukaan lähes kaikilla haastateltavilla oli vaihtunut valvoja valvonnan aikana vähintään kerran, joillakin jopa kaksi kertaa. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, ettei valvojan vaihtuminen haitannut, ja osa haastateltavista koki valvojan vaihtumisen vaikuttavan luottamuksen syntymiseen. Heidän mielestään oli turhauttavaa joutua kertomaan aina samoja asioita uudelle ihmiselle. Opinnäytetyössä tuotiin esiin myös haastateltavien nuorten kehittämis ehdotuksia valvonnan suhteen. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että valvonta on hyvä tällaisenaan ja yhden haastateltavan mielestä olisi mielekkäämpää, jos valvontatapaamisella ei joka kerta istuttaisi huoneessa, vaan olisi jotakin mukavaa tekemistä. (Ekblom & Lahtinen 2007: 51, 65.)

Suonion (2003: 12) pro gradu-tutkielman tarkoituksena on kartoittaa ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontatyötä laajasti, ja hän on määritellyt kaksi tutkimusongelmaa. Ne ovat, millaisia kokemuksia nuorilla on valvonnasta ja kuinka valvonnan tavoitteet ilmenevät toteutuneessa valvonnassa. Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä ehdollisesti rangaistun nuoren haastattelusta Kaakkois-Suomen alueella sekä heidän valvonta-asiakirjoistaan. Tutkimuksen mukaan nuoret ovat kokeneet valvonnan myönteisenä omassa elämässään, ja jokainen koki valvontasuhteen hyväksi sekä luottamukselliseksi. Nuoret arvostivat valvontasuhteessa sitä, että on joku, johon luottaa ja jolle voi kertoa omista asioistaan. Nuoret kokivat, että valvoja välittää aidosti, ja nuoret arvostivatkin välittämistä suuresti luottamuksen ohella. (Suonio 2003: 12, 48, 59, 62.)

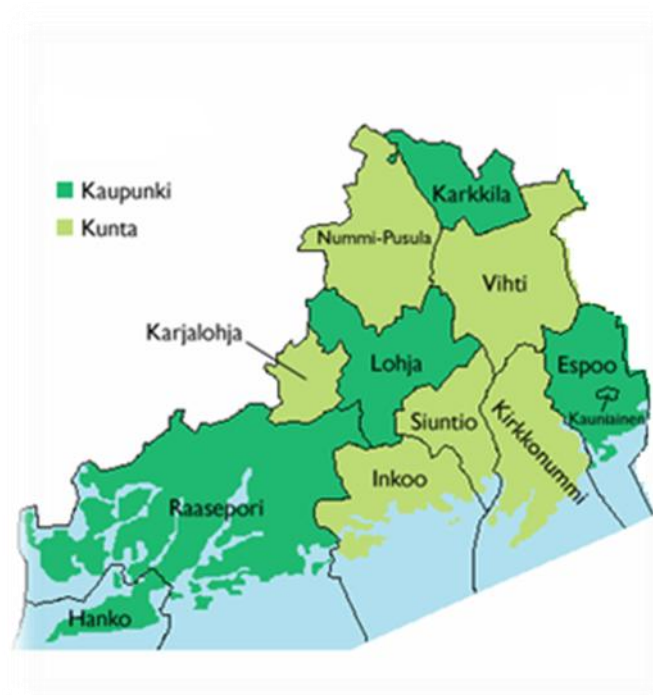
Tutkimuksen mukaan valvonnan sisältö vaikuttaa siihen, minkälaista hyötyä nuoret ovat kokeneet saaneensa valvonnasta. Nuorten mielestä valvonnan sisältö on konkreettista kuten keskusteluja, kuulumisten kyselyä tai jonkin asian hoitamista. Nuoret kokivat valvonnan hyödyiksi henkisen tuen ja asioiden selvittelyn, sekä yksi nuori nosti esiin hyödyksi sen, ettei hän ole tehnyt enää uusia rikoksia. Tutkimuksen mukaan nuoret pitivät parhaana menetelmänä ja tukea antavana toimena keskustelut. Niiden nuorten kohdalla, joilla oli käytetty tehtäviä ja harjoituksia, pitivät niitä hyvinä ja kokivat niistä saadun hyödyn auttamaan heitä ajattelemaan omasta elämästään uudella tavalla. Nuoret, jotka eivät olleet tehneet tehtäviä, kokivat ne negatiiviseksi. Tutkimuksen mukaan nuoret kokivat tuen tärkeäksi osaksi valvontaa ja yksi

nuori kokikin, että hän olisi kaivannut jo aikaisemmin elämäänsä valvonnan tarjoamaa tukea. (Suonio 2003: 62-65.)

3 Toimintaympäristönä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto

Tutkimuksemme toimintaympäristönä on Rikosseuraamuslaitoksen Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto. Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistuksesta ja vapaudessa suoritettavien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaava viranomaistaho. Rikosseuraamuslaitos syntyi vuoden 2010 alussa, jota ennen vankeuden täytäntöönpano ja yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano hoidettiin erillisten laitosten alaisuudessa. (Rikosseuraamuslaitos 2011.) Kokonaisuudessaan Rikosseuraamuslaitokseen kuuluu Keskushallintoyksikkö, kolme täytäntöönpanoaluetta, terveydenhuoltoyksikkö ja rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Kolme täytäntöönpanoaluetta ovat Etelä-Suomen, Länsi-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueet, joissa vankilat sekä yhdyskuntaseuraamustoimistot vastaavat rangaistusten toimeenpanosta omalla alueellaan. Rikosseuraamuslaitoksen kaavio on liitteenä 1.

Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen, johon kuuluu myös Vantaan ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä alueen vankilat. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto sijoittuu Länsi-Uudenmaan rikosseuraamuskeskukseen yhdessä Jokelan ja Riihimäen vankiloiden kanssa. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalue 2011.) Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueeseen kuuluu 13 kuntaa, joita ovat Espoo, Hanko, Inkoo, Karjalohja, Karkkila, Kauniainen, Kirkkonummi, Lohja, Nummi-Pusula, Raasepori, Sammatti, Siuntio ja Vihti (Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto 2011). Kuvassa 1 on esitetty vielä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen kartta.

Kuva 1: Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen kartta

Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto vastaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta muiden yhdyskuntaseuraamustoimistojen tavoin. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisen vankeuden ja ehdonalaisen vapauden valvonta, yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus. (Yhdyskuntaseuraamukset 2011.) Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaat asioivat pääasiassa toimistolla Espoossa, mutta alueen laajuuden vuoksi on Hankoon ja Lohjalle otettu käyttöön sivutoimipisteet, jonne työntekijät matkustavat asiakasmääristä ja resursseista riippuen kerrasta kahteen kertaan viikossa. Tarve sivutoimipisteille syntyi muun muassa Kriminaalihuoltolaitoksen Lohjan paikallistoimiston lakkautettua vuonna 2004 (Historia 2011).

Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa oli 1.5.2010 Rikosseuraamuslaitoksen julkaiseman tilaston mukaan 247 asiakkuutta: yhdyskuntapalvelurangaistuksessa 100 asiakkuutta, ehdonalaisen vapauden valvonnassa 75 asiakkuutta, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnassa 72 asiakkuutta ja nuorisorangaistuksessa ei yhtään (Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2010: 38). Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa työskentelee yhteensä 12 työntekijää, joita ovat johtaja, rikosseuraamusesimies, virastosihteeri sekä yhdeksän asiakastyöntekijää (Henkilöstö 2011).

4 Tutkimustehtävä ja tavoitteet

Tutkimuksemme taustalla on pienempien yhdyskuntaseuraamustoimistojen lakkauttaminen ja yhdyskuntaseuraamustyön keskittyminen suurempiin toimistoihin. Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuudessa aikaisemmin toiminut Lohjan paikallistoimisto lakkautettiin vuonna 2004 (Historia 2011). Tällöin suurella alueella sijaitsee vain yksi suuri toimisto, josta käsin hoidetaan koko alueen yhdyskuntaseuraamukset. Lisää haasteita tuottaa myös resurssien supistaminen. Kiinnostus aiheeseemme nousi omien kokemusiemme kautta.

Tutkimuksessamme selvitämme muun muassa, millä tavoin ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontatapaamiset ovat toteutuneet toimialueen ollessa laaja ja välimatkojen ollessa pitkiä. Halusimme selvittää nuorten kokemuksia valvonnasta sekä tuoda heidän äänet kuuluviin organisaation eri tasoille. Tästä syystä olemme toteuttaneet opinnäytetyömme Bikva-mallia mukaillen. Keromme Bikva-mallista tarkemmin luvussa 5.2. Toinen tutkittava aihe on valvonnan laatu sekä nuorten palveluohjauksellisiin tarpeisiin vastaaminen. Haasteita palveluohjaukselle saattaa synnyttää tietämättömyys eri kuntien palveluista, mihin liittyen halusimme tuoda työntekijöiden näkemyksiä työssämme esiin. Työssämme pohdimme myös apuvalvojen käytön hyödyllisyyttä sekä siihen liittyviä ongelmakohtia.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

- Miten Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toiminta-alueen laajuus vaikuttaa ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan?
- Miten Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston käytössä olevien resurssien määrä vaikuttaa ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan?

Olemme rajanneet opinnäytetyömme koskemaan vain ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaa. Päädyimme tähän rajaukseen, koska meillä ei ole tarpeeksi resursseja eikä aikaa tutkia Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toiminta-alueen laajuuden vaikutuksia kaikkiin yhdyskuntaseuraamuksiin. Osa syynä rajauksellemme oli myös ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnan erityisyys, sillä kyseiseen valvontamuotoon ei sisällynyt opinnäytetyön aloittamisen aikaan minkäänlaisia sanktioita valvontaehtojen laiminlyömisestä. Tammikuussa 2011 ehdollisen vankeuden valvonnasta on astunut voimaan uusi laki, jonka tuomia muutoksia ehdollisen vankeuden valvontaan käsittelemme jossain määrin luvuissa 7 ja 8.

5 Tutkimustyön prosessin vaiheet ja aineistot

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka olemme toteuttaneet Bikva-mallia apuna käyttäen. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja tähän sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on seitsemän tyypillistä piirrettä. Ensinnäkin tutkimus on luonteeltaan koko-

naisvaltaista tiedonhankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. Toiseksi ihmistä suositetaan tiedonkeruun instrumenttina, ja tutkija luottaa enemmän keskusteluihin tutkittavien kanssa, kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon. Kolmanneksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysia, ja lähtökohtana on aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu. Neljänneksi käytetään laadullisia metodeja aineiston hankinnassa, kuten esimerkiksi teemahaastattelua, ryhmähaastattelua ja osallistuvaa havainnointia. Viidenneksi tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Kuudenneksi tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä ja sitä muutetaan olosuhteiden mukaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen seitsemäntenä piirteenä on, että tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 157, 160.)

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen syksyllä 2010 ja teimme sopimuksen opinnäytetyöstä työelämän yhteyshenkilön kanssa 16.11.2010. Esitimme opinnäytetyösuunnitelman seminaarissa 16.11.2010 ja se hyväksyttiin ohjaavan opettajamme toimesta. Siinä vaiheessa meillä oli uskomus, että tarvitsemme tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitokselta. Tämän uskomuksen perusteella lähetimme tutkimuslupahakemuksen ja suunnitelmamme Rikosseuraamuslaitokselle. Saimme kuitenkin pian tiedon puhelimitse, ettemme tarvitse tutkimuslupaa, sillä emme tule käyttämään haastateltavia koskevia asiakirja- tai rekisteritietoja. Tämän tiedon saatuaamme, sovimme jo ensimmäiset haastattelumme. Kirjallinen päätös Rikosseuraamuslaitokselta tuli 15.12.2010.

5.1 Aineiston keruu ja menetelmät

Opinnäytetyötä varten olemme haastatelleet viittä nuorta, jotka ovat ehdollisen vankeuden valvonnassa. Valikoimme haastateltavat heidän asuinpaikkakuntansa perusteella, sillä halusimme saada tietoa siitä, millä tavoin pitkä matka valvontatapaamiseen vaikuttaa valvontaan. Haastateltavien nuorten rekrytoinnissa saimme apua Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakastyöntekijöiltä. Kolmea nuorta haastateltiin Lohjan sivutoimipisteessä, yhtä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja yhtä hänen omassa kodissaan. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2010 ja tammikuun 2011 aikana. Yksi haastattelu kesti keskimäärin 30 minuuttia. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja myöhemmin litteroitiin.

Toteutimme asiakkaiden yksilöhaastattelut teemahaastattelua käyttäen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jolle on keskeistä ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset sekä se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2000: 48). Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman mukaisesti. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen etukäteen päätettyjen aihepiirien ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varas-

sa. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 77.) Jouduimme jokaisen haastateltavan kohdalla käyttämään teemoihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Asiakkaiden teemahaastattelurunko on liitteenä 2.

Työntekijöiden ryhmähaastattelun järjestimme 1.2.2011 Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja siihen osallistui seitsemän asiakastyöntekijää. Haastattelun tarkoituksena ei ollut kysyä työntekijöiltä mitään uutta teemahaastattelun muodossa, vaan saada työntekijät pohtimaan omaa työskentelyään ja nuorten kokemusten syitä. Tämän toteutimme siten, että toinen meistä esitti nuorten haastatteluista saadut tulokset ja toinen kirjasi työntekijöiden pohdinnat ja kommentit ylös. Ryhmähaastattelu myös videoitiin. Tarkoituksena ei ollut sanasta sanaa litteroida työntekijöiden haastattelua, vaan ainoastaan kirjata pohdinnat ja kommentit ylös myöhempää analysointia varten. Videointi toimi siis ainoastaan varatoimenpiteenä. Ryhmähaastattelu kesti varatut kaksi tuntia.

Johdon haastattelu järjestettiin 2.3.2011 myös Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja siihen osallistui Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston apulaisjohtaja ja johtaja. Tämän haastattelun tarkoituksena oli sama kuin työntekijöidenkin, eli tarkoituksena oli saada johto pohdittamaan nuorten kokemuksia ja työntekijöiden kommentteja niistä, eikä hankkia uutta tietoa. Johdon ryhmähaastattelussa työnjakomme oli samanlainen kuin työntekijöiden ryhmähaastattelussa, toinen esitti nuorten haastatteluista saadut tulokset sekä työntekijöiden pohdinnat ja kommentit, ja toinen kirjasi johdon kommentit ylös. Johdon haastattelurunko on liitteenä 3. Johdon haastattelua ei videoitu. Haastattelu kesti varatut kaksi tuntia.

5.2 Bikva-malli

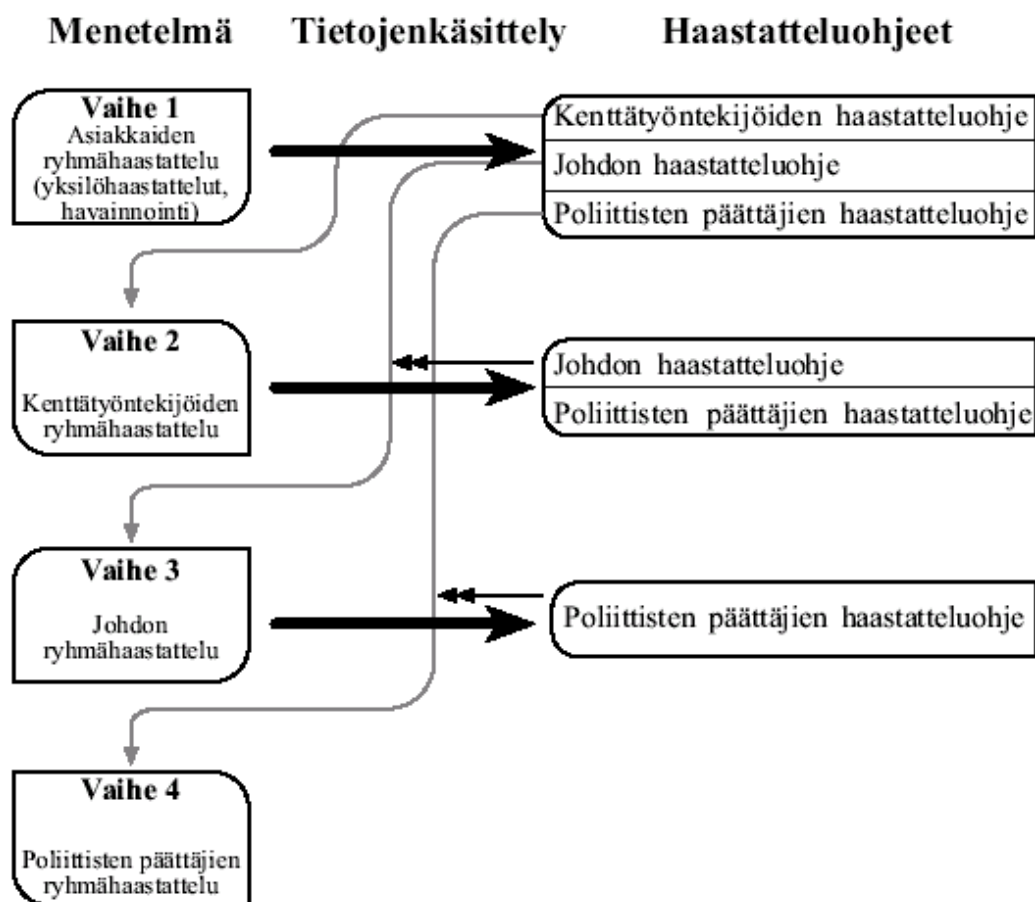
1900-luvun puolivälissä vaadittiin yhä enemmän asiakkaiden ottamista mukaan arviointeihin, ja tämä onkin ollut Bikva-mallin kehittämisen taustalla. Bikva-mallin on kehittänyt tanskalainen Hanne Kathrine Krogstrup. Sana BIKVA tarkoittaa asiakkaiden osallisuutta laadunvarmistajana. (Krogstrup 2004: 3, 7.) Bikva on asiakaslähtöinen kehittämis- ja arviointimenetelmä, jonka soveltamisen tuloksena saadaan aikaan kehittymistä, oppimista ja toimintatapojen muutosta organisaatiossa tai työyhteisössä. Bikvan lähtökohtana ja olettamuksena on, että asiakkaalla on se tieto ja kokemus, jota tarvitaan kehitettäessä palvelujen vaikuttavuutta, laatua ja kustannustehokkuutta. Asiakas on myös arvokas kumppani sekä tiedonantaja kehittämisessä, ja asiakas voi toimia oppimisen käynnistäjänä. Bikva-arviointimenetelmän olettamuksena on se, että asiakkaat määrittävät arvioinnin kriteerit, sillä he arvioivat palveluja omien kokemustensa perusteella. (Koivisto 2007: 17.)

Bikva-mallin toteuttaja voi antaa suosituksia ja kehittämisohjeita saatujen tulosten perusteella ja näin edistää muutokseen johtavaa kehittämisprosessia. Toinen mahdollisuus on, että Bikva-mallin toteuttaja antaa saatujen tulosten puhua puolestaan. Työntekijöiden oppiminen

ja kehittyminen ovat Bikvan soveltamisen päätavoitteena. Kehittyminen ja oppiminen koskevat myös johtajia ja poliittisia päättäjiä. Heidän tulee tarvittaessa muuttaa ratkaisujaan, mikäli halutaan, että asiakkaiden hyvää sosiaalityötä koskevat kriteerit vastaavat todellista sosiaalityötä. (Krogstrup: 2004: 13.) Bikva perustuu siihen, että organisaatio tai työyhteisö pystyy Bikvaa soveltaessaan näkemään tilanteen eri näkökulmista ja siten kyseenalaistamaan jo olemassa olevat toimintatavat. Bikva-menetelmän toimivuuden edellytyksenä on, että organisaatio tai työyhteisö kykenee olemaan avoin asiakkaiden näkökulmille. (Koivisto 2007: 18.)

Bikva-mallissa on neljä eri päävaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa Bikva-mallin käyttö aloitetaan asiakkaiden ryhmähaastattelulla. Ulkopuolinen haastattelija pyytää avoimella kysymyksellä asiakkaita kertomaan ja perustelemaan, mitä he pitävät kielteisenä ja mitä myönteisenä heihin kohdistuvassa palvelussa. Tuloksena saadaan tietoa asiakkaiden kokemuksista. Bikva-mallin toisessa vaiheessa asiakkaiden palaute viedään kenttätyöntekijöiden ryhmähaastattelun pohdittavaksi. Tarkoituksena on, että kenttätyöntekijät pohtivat sitä, mihin asiakkaiden palaute perustuu. Ensimmäinen tavoite on, että asiakkailta saatu palaute saa heidät pohtimaan omaa toimintaansa. Kolmannessa Bikva-mallin vaiheessa asiakkailta ja kenttätyöntekijöiltä saatu palaute esitellään organisaation tai työyhteisön johdolle. Johto pohtii ryhmähaastattelussa asiakkaiden ja työntekijöiden antaman palautteen syitä ja perusteita. Bikva-mallin viimeisessä vaiheessa asiakkailta, kenttätyöntekijöiltä ja johdolta saatu palaute esitellään poliittisille päättäjille, jotka pohtivat palautteen syitä ja perusteita. (Krogstrup 2004: 15.)

Viimeistä Bikva-mallin vaihetta emme toteuttaneet työssämme, sillä resurssimme riittivät vain asiakkaiden, työntekijöiden ja johdon haastatteluihin. Seuraava kuvio havainnollistaa Bikva-mallin etenemistä.

Kuva 2: Bikva-malli (Krogstrup 2004: 16)

Käytimme opinnäytetyössämme Bikva-mallia soveltuvin osin. Päädyimme toteuttamaan Bikvan ensimmäisen vaiheen asiakkaiden yksilöhaastatteluilla ryhmähaastattelun sijaan. Yksilöhaastatteluiden käyttö vaikutti paremmalta vaihtoehdolta monestakin eri syystä. Ensinnäkin uskoimme näin saavamme enemmän ja yksilökohtaisempaa tietoa nuorten kokemuksista ilman mahdollista ryhmän vaikutusta vastauksiin. Hirsjärvi ja Hurme (2000:63) nostavat esiin ryhmadynamiikan ja erityisesti valtahierarkian vaikutuksen siihen, kuka puhuu ryhmässä ja mitä sanotaan. Erityinen ongelma syntyy juuri silloin, kun yksi tai kaksi ihmistä dominoi ryhmässä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 63). Toiseksi yksilöhaastattelujen käyttäminen ryhmähaastattelun sijaan vaikutti mielestämme luontevammalta vaihtoehdolta, kun otetaan huomioon asiakkaiden asuinkuntien maantieteelliset sijainnit sekä vaikeudet sovittaa yhteen asiakkaiden aika-aulut. Ryhmähaastattelussa ongelmaksi saattaa juuri nousta haastatteluajan sopiminen, sillä siinä on saatava samaan paikkaan ja samaan aikaan useampi ihminen kerralla (Eskola & Suoranta 1999: 98). Kolmanneksi meillä ei ollut muuta tietoa haastateltavien yhtenäisyydestä kuin se, että he kaikki olivat ehdollisessa valvonnassa. Ryhmähaastattelussa haastateltavien tulisi pääsääntöisesti olla suhteellisen homogeeninen ryhmä, jotta kaikki ymmärtävät esitetyt

kysymykset ja käytetyt käsitteet, mikä edesauttaa ryhmän keskustelua (Eskola & Suoranta 1999: 98).

Asiakkaiden haastatteluiden jälkeen analysoimme tulokset ja rakensimme tulosten pohjalta haastattelurungon työntekijöiden ryhmähaastatteluun. Otimme asiakkaiden haastatteluista tutkittavan aiheen kannalta tärkeimmät tulokset työntekijöiden ryhmähaastatteluun pohdit-tavaksi. Kuten olemme edellä tuoneet esiin, tarkoituksenamme ei ollut kysyä työntekijöiltä uutta tietoa teemahaastattelun muodossa, vaan saada heidät pohtimaan omaa työskentelyään nuorten kokemusten kautta. Kokosimme keskustelurungon kolmen eri teeman ympärille, jotka olivat valvonnan hoitaminen, valvonnan sisältö ja valvonnan kehittäminen. Esitimme asiakkai-den haastatteluiden pohjalta saadut tulokset työntekijöille muodossa: "Nuoret kokevat näin, mitä ajatuksia tämä herättää?". Työntekijöiden ryhmähaastattelu toimi siis samalla Bikva-mallin toisena vaiheena. Bikva-mallin kolmannessa vaiheessa toteutimme johdon ryhmähaas-tattelun. Kokosimme nuorten sekä työntekijöiden haastatteluiden pohjalta haastattelurungon johdon ryhmähaastatteluun (ks. liite3).

5.3 Aineiston analyysi

Nauhoitettu laadullinen aineisto on yleensä tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sana-tarkasti, eli litteroida. Yksiselitteistä ohjetta aineiston litteroinnin tarkkuudesta ei ole. Ennen litteroinnin aloittamista olisi tiedettävä, aiotaanko käyttää jotakin tietokoneille suunniteltua analyysiohjelmaa, samoin kuin se, minkälaista analyysia aiotaan tehdä. (Hirsjärvi yms. 2007: 217.) Kovin yksityiskohtainen litterointi ei ole tarpeen silloin, kun kiinnostus kohdistuu haas-tatteluissa esiin tuleviin asiasisältöihin (Ruusuvuori 2010: 425). Litteroimme kaikki haastatte-lut sanatarkasti, mutta jätimme pois haastateltavien elekielen litteroinnin, sillä meitä kiin-nosti nimenomaan haastatteluissa esiin tulevat asiasisällöt. Litteroimme lyhyemmät tauot kolmella pisteellä sekä pitkät ja selkeät tauot koodilla (tauko). Litteroitua tutkimusaineistoa kertyi 1,5-rivivälillä 77 sivua. Litteroimme toistemme tekemät haastattelut, sillä pystyimme näin perehtymään aineistoon kattavammin. Laadullisessa haastattelututkimuksessa on yleistä tehdä analyysi nimenomaan litteroidusta aineistosta (Ruusuvuori 2010: 427).

Työmme tarkoituksena on nostaa esiin ehdollisvalvonnassa olevien nuorten kokemuksia. Sisäl-löanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muo-dossa. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa sisällönanalyysissa käsitteiden yhdistämisen avul-la saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan, jos-sa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia voidaan pitää karkeasti kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluu 1) aineiston pelkistäminen eli redusointi, 2) aineiston ryhmittely eli klusterointi ja 3) teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. *Aineiston pelkistäminen* voi olla joko ai-

neiston pilkkomista osiin tai tiivistämistä. Pelkistäminen voi tapahtua siten, että tutkimuskysymyksillä etsitään aineistosta niitä kuvaavia ilmaisuja, jotka alleviivataan erivärisillä kynillä. Alleviivatut ilmaisut voidaan kirjoittaa litteroidun aineiston sivun reunaan ja sen jälkeen kirjoittaa peräkkäin eri konseptille. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 105, 110-111, 115.) Toteutimme aineiston analysointia ensin tutustumalla litteroituun aineistoon useita kertoja, minkä jälkeen etsimme aineistosta tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmaisuja. Nämä ilmaisut kirjoitimme litteroidun aineiston sivun reunaan, jonka jälkeen siirsimme ne peräkkäin eri konseptille.

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaisut käydään tarkasti läpi, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaiset käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön käsitys, piirre tai ominaisuus. Luokittelussa yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin ja siten aineisto tiivistyy. Ryhmittelyssä luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 112-113.) Ryhmittelimme ja yhdistimme luokiksi koodatut alkuperäisilmaisut niiden samankaltaisuuksien perusteella, ja luokkia muodostui yhteensä kymmenen.

Aineiston ryhmittelyn jälkeen aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon pohjalta muodostetaan *teoreettisia käsitteitä*. Teoreettisten käsitteiden muodostamisessa eli käsitteellistämisessä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 114.) Yhdistelimme luokituksia aineiston sisällön näkökulmasta siten, että yhdistäviä luokkia muodostui lopulta kolme. Ajattelimme, että yhdistetyt luokat vastaisivat teemahaastattelun teemoja (ks. liite 2), mutta analyysin edetessä havaitsimme niiden muuttuvan kokonaan. Yhdistäviksi luokiksi muodostui valvonnan hoitaminen, valvonnan sisältö ja valvonnan kehittäminen.

6 Eettisyys ja luotettavuus

Toinen opinnäytetyön tekijöistä on tällä hetkellä määräaikaisessa virkasuhteessa Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa, mikä osaltaan nostaa esiin eettisiä kysymyksiä. Meidän tuli kiinnittää erityistä huomiota siihen, etteivät tutkijan ja työntekijän roolit sekoitu keskenään. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aikaisemmista kokemuksista kumpuavat ennakko-oletukset eivät saa asettua tutkimuksellisten toimenpiteiden esteeksi vaan nämä tulee tiedostaa ja asettaa tutkimuksen esioletuksiksi (Eskola & Suoranta 1999: 19-20). Tämän eettisen ongelman olemme pyrkineet tutkimuksen aikana välttämään siten, että toinen opinnäytetyön tekijä haastatteli sellaiset asiakkaat, joista toisella oli henkilökohtaisia kokemuksia. Samoin aineis-

toa analysoidessamme olemme huomioineet mahdollisten ennakko-oletusten vaikutukset tul-
kintoihin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavat tulokset edellyttävätkin tutkijoiden objektiivista tutki-
musotetta ja hypoteesien tunnistamista. Laadullista aineistoa analysoitaessa tutkijan pitäisi
yllätyä. Toisin sanoen aineistojen tarkoituksena ei ole se, että ne todentavat tutkijoiden hy-
poteeseja. (Eskola & Suoranta 1999: 20.) Käytännössä tämä olisi voinut opinnäytetyössämme
näkyä haastatteluaineistoja tulkitessa. Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa työskentelevä
on pyrkinyt analysoimaan aineistoa niin sanotusti puhtaalta pöydältä ja mikäli ennakkoasen-
teet ovat nousseet esiin, on toinen opinnäytetyön tekijä pystynyt havaitsemaan tämän.

Yksi eettinen kysymys liittyy haastateltavien hankkimiseen ja niiden mahdolliseen hyväksi-
käyttöön. Haastateltavien osallistuminen tutkimukseen on oltava vapaaehtoista. Haastatelta-
via ei saa painostaa osallistumaan eikä heiltä voida sitä edellyttää. Jokaiselle haastateltavalle
on myös annettava riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta ja tavoitteesta. (Eskola & Suo-
ranta 1999: 54, 56.) Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakastyöntekijät auttoivat meitä
haastateltavien rekrytoinnissa, ja he olivat myös tietoisia, että tutkimukseen osallistuminen
on vapaaehtoista. Kävimme vielä kaikkien haastateltavien kanssa läpi ennen haastattelun
aloittamista tutkimuksen aiheen ja tavoitteen sekä haastatteluaineiston käyttötarkoituksen ja
tulosten julkituomisen. Painotimme haastateltaville myös tutkimukseen osallistumisen vapaa-
ehtoisuutta. Eskola ja Suoranta (1999: 57) kirjoittavat tietojen käsittelyssä olevan kaksi kes-
keistä käsitettä, jotka ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Varsinkin tietoja julkistetta-
essa tulee pitää huolta anonymiteettisuojusta ja luottamuksellisuuden säilyttämisestä (Eskola
& Suoranta 1999: 57). Pyysimme haastateltavilta lupaa nauhurin käyttöön ja painotimme, että
kaikki haastatteluaineistot ovat luottamuksellisia ja niitä käsittelevät ainoastaan opinnäyte-
työn tekijät, sekä ne tuhotaan opinnäytetyön valmistuessa. Painotimme haastateltaville myös
anonymiteetin säilymistä siten, ettei ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa julkituoduis-
ta tuloksista.

Tutkimuksen teossa voidaan puhua laaduntarkkailusta ja haastattelun ollessa kyseessä, laatua
tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen laadukkuutta voidaan tavoitella jo
etukäteen sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko. Eduksi on myös se, että pohditaan vaih-
toehtoisia lisäkysymysten muotoja sekä mietitään, miten teemoja voidaan syventää. Laatua
voidaan parantaa myös haastatteluvaiheen aikana huolehtimalla siitä, että tekninen välineistö
on kunnossa. Haastattelupäiväkirjan pito sekä haastattelun litterointi haastattelun jälkeen
niin nopeasti kuin mahdollista parantaa myös tutkimuksen laatua. (Hirsjärvi & Hurme 2000:
184-185.) Teemahaastattelurunkomme koostui kolmesta eri teemasta (ks. liite 2), joihin jo-
kaiseen olimme jo etukäteen tehneet tarkentavia lisäkysymyksiä. Tarkistimme aina ennen
haastattelua nauhurin toimivuuden ja pidimme mukana ylimääräisiä paristoja sekä nauhoja.

Haastattelupäiväkirjaa emme pitäneet, sillä kävimme yhdessä keskustellen läpi jokaisen haastattelun kulun heti haastattelun jälkeen. Litteroimme haastattelut viikon sisällä haastatteleista.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa arviointi perustuu kysymykseen tutkimusprosessin luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 1999: 211). Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää monenlaisia eri mittaus- ja tutkimustapoja. Perinteisiä tutkimuksen arviointiin liittyviä käsitteitä ovat reliaabelius ja validius, joiden syntyperä on kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen validiuden käsite tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi yms. 2007:226-227.) Analysoitaessa aineistoa kvalitatiivisesti lähimmäksi perinteistä reliaabeliuden käsitettä tullaan niillä alueilla, jotka liittyvät aineiston laatuun. Reliaabelius ei koske tällöin haastateltavien vastauksia, vaan tutkijan toimintaa, eli kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Reliaabelius koskee sitä, onko tiedot litteroitu oikein ja onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon. Tärkeää on myös, että niin pitkälle kuin mahdollista tulokset heijastavat tutkittavien ajatusmaailmaa. On kuitenkin syytä muistaa, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 189.)

Tutkimuksessa on pyrittävä juuri siihen, että se paljastaa tutkittavien maailmaa ja heidän käsityksiään mahdollisimman hyvin. Tutkijan pitää kuitenkin olla tietoinen siitä, että hän vaikuttaa saatavaa tietoon jo aineiston keruuvaiheessa ja että kyse on tutkijan tulkinnoista, johon tutkittavien käsitteitä yritetään sovittaa. Tämän takia keskeisenä on käsiteanalyysi ja rakennevalidius. Rakennevalidius on yksi validiuden muodoista, joka liittyy kysymykseen, käytetäänkö tutkimuksessa käsitteitä, jotka heijastavat tutkituksi aiottua ilmiötä. Tutkijan on pystyttävä dokumentoimaan, miten hän on päätenyt kuvaamaan ja luokittelemaan tutkittavien maailmaa niin, kuin hän on sen tehnyt. (Hirsjärvi & Hurme 2000 :187, 189.) Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa juuri tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja tämä tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ydinasioita ovat paikkojen, tapahtumien ja henkilöiden kuvaukset. (Hirsjärvi yms. 2007: 227.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää triangulaatiota, jossa yhdellä menetelmällä, tässä tapauksessa haastatteleamalla, saatuja tietoja vertaillaan muista lähteistä saatuihin tietoihin. Kun päästään yksimielisyyteen, voidaan katsoa, että yksilön antama tulkinta tai tieto on saanut vahvistusta. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan siis lisätä laajentamalla menetelmien käyttöä, jolloin saadaan esiin laajempia näkökulmia. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 38, 189.) Myös kahden havainnoitsijan käyttö saattaa parantaa tutkimuskohteen kuvausta ja sillä yritetään myös varmistaa tutkimuksen objektiivisuus (Eskola & Suoranta 1999: 215). Kvalitatiivisen

tutkimuksen validius voidaan määritellä myös viittaamalla sopivissa paikoissa kirjallisuuteen tutkimuksen tuloksia raportoidessa. On kuitenkin syytä muistaa, ettei kaikelle näkemälleen pidä löytää vahvistusta kirjallisuudesta, sillä se estää tutkimuksen etenemistä. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 190.) Tulosten tulkinnassa tutkijan tulisi myös kertoa, millä perusteella hän esittää tulkintoja, mihin hän päätelmänsä perustaa. Tässä lukijaa auttaa, jos tulosten tulkintaa rikastutetaan esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla. (Hirsjärvi yms. 2007: 228.)

7 Tutkimustulokset ja analyysi

Tässä luvussa esittelemme ensin nuorten haastatteluista saadut tulokset sekä analyysimme niistä. Tämän jälkeen esittelemme kuvailevasti työntekijöiden ja johdon ajatuksia nuorten tuloksista.

7.1 Nuorten kokemuksia valvonnasta

Tutkimme edellä mainitun mukaisesti toimialueen laajuuden vaikutusta ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Toimialueen laajuuden vaikutusten perusteelliseksi esiintuomiseksi tutkimme osana valvonnan hoitamista nuorten kokemuksia matkustamisesta, valvontapaikasta ja sen sijainnista sekä valvonta-ajoista. Tuomme valvonnan hoitamisesta ilmenneet tulokset esiin seuraavassa luvussa. Lisäksi katsoimme merkittäväksi tutkia myös yleisesti valvonnan sisältöä ja siihen liittyen valvonnasta koettua hyötyä, joiden katsoimme voivan vaikuttaa valvontaan. Nämä tulokset esittelemme luvussa 7.1.2 ja kolmannessa aihepiirissä, luvussa 7.1.3, tuomme esiin nuorten esittämiä kehittämis ehdotuksia.

Olemme ottaneet tutkimustulosten esittelyn ja analyysin tueksi sitaatteja haastatteluista. Olemme sitaatteihin merkinneet haastattelijan joko tunnisteella P (Pia) tai tunnisteella K (Katriina), riippuen siitä kumpi meistä toimi haastattelijana. Haastateltavat nuoret merkitsimme tunnisteella H1-H5 (haastateltava). Haastateltavien numerointi ei ole sama kuin haastattelujen tekojärjestys. Olemme merkinneet sitaateista poistetut epäolennaiset sanat tai lauseet kahdella katkoviivalla (--). Sitaattien perään olemme tarvittaessa laittaneet hakasulkeisiin [] selityksen puhuttavasta aiheesta.

7.1.1 Valvonnan hoitaminen

Tutkimuksemme tuloksina oli, että autolla kulkevat haastateltavat kokivat, ettei valvonnan hoitamisessa ole vaikeuksia. Julkisilla kulkevien nuorten kohdalla välimatka on kuitenkin vaikuttanut valvonnan hoitamiseen negatiivisesti, ja haastateltavat toivovatkin valvonnan hoitamista lähempänä kotia. Välimatkasta aiheutuvia vaikeuksia tuottavat huonot kulkuyhteydet sekä heikko rahatilanne.

H2: *"--vois se olla vähä lähempänä, ettei tarvis tulla parii kolmee tuntii aikaisemmin. Ne menee aika heikosti, parin kolmen tunnin välein."* [Puhuu valvontapaikasta ja linja-autojen kulkemisesta]

Tämän perusteella voidaan todeta, että toimialueen laajuuden vaikutukset näkyvät työmme tuloksissa ensinnäkin siten, ettei ehdollisvalvontaa ole voitu järjestää kaikkien valvottavien kohdalla säännösten mukaisella tavalla. Asetus nuorista rikoksentekijöistä sanoo, että valvojan on asuttava niin lähellä valvottavaa, ettei valvojan luona käyminen aiheuta sanottavaa kustannusta tai ajanhukkaa (NuoRiKA 4§). Näkemyksemme mukaan huonojen kulkuyhteyksien vuoksi valvojan luona käyminen aiheuttaa *sanottavaa ajanhukkaa* ja nuoren ollessa heikossa taloudellisessa tilanteessa myös *sanottavaa kustannusta*. Osa haastateltavista oli myös joutunut lainamaan rahaa päästäkseen valvontatapaamiseen.

H4: *"--no joskus äidilt oon pyytäny sen verta rahaa. -- mul on kuitenkin tuttuja kavereita, et sanonu, et mä maksan sit ku tulee seuraava opintotuki ja sillä lailla, et periaattees mä oon sit jääny velkaa näist kyydeist."*

H2: *"No äidilt yleensä lainaan."*

K: *"Tuntuukse joltain et joudut lainaa aina--"*

H2: *"No kyl se ottaa vähä päähä ku pitää olla veloissa"*

H1: *"--tai sitten mä tota lainaan vanhemmilta"*

Tutkimustuloksena myös oli, että yhden nuoren kohdalla valvonta hoituu hänen kulkiessaan autolla, mutta ilman ajo-oikeutta. Lain mukaan ehdollisen vankeuden valvonnan tarkoituksena olisi pyrkiä estämään valvottavaa tekemästä uusia rikoksia (EhdVanValL 1§). Näin ollen voidaan todeta, että mikäli valvoja olisi asetuksen edellyttämällä tavalla valvottavaa lähellä, ei näitä valvonnan hoitamiseen negatiivisesti vaikuttavia, välimatkasta johtuvia vaikeuksia olisi. Pohdimme, että apuvalvojien hyödyntäminen saattaisi poistaa tämän ongelman.

Kuten aikaisemmin esitimme, yhdyskuntaseuraamustyö sisältää juridis-hallinnollista työtä (Harrikari 2010: 34) ja näin ollen hallintolakia tulee näkemyksemme mukaan soveltaa. Hyvän hallinnon perusteisiin kuuluu palveluperiaatteen mukainen palvelujen saatavuus, johon kuuluu palvelujen helppokäyttöisyys ja riittävyys. Palvelujen helppokäyttöisyydellä tarkoitetaan sitä, että asiointiajat ja -paikat on järjestetty niin, että palvelut ovat vaivatta saatavissa (Sass 2011: 80-81). Palveluperiaatteen mukainen palvelujen saatavuus on ristiriidassa edellä mainittujen tuloksiemme kanssa, sillä nuoret eivät koe, että valvontakäynnit hoituisivat vaivatta välimatkasta johtuvista syistä. Käytännössä palvelujen riittävyys on kuitenkin riippuvainen

viranomaisen taloudellisista resursseista ja asiantuntevan henkilöstön määrästä (Sass 2011: 80).

Apuvalvojen käyttö voisikin tämän mukaan olla ratkaisu pitkästä välimatkasta koituviin ongelmiin, mutta kyseenalaista on apuvalvojen asiantuntijuus yhdyskuntaseuraamustyössä. Laki ehdollisesta vankeuden valvonnasta sanoo, että valvojan apuna voi toimia apuvalvoja, jolla on tehtävän hoitamiseen soveltuva rikosseuraamus-, sosiaali-, nuoriso- tai kasvatustalouden koulutus (EhdVanValL 4§). Laki ei siten aseta tarkempia määrittäviä asiantuntijuuden takaamiseksi, mutta yleisesti voitaisiin ajatella, että apuvalvojalta edellytetty sosiaali-, nuoriso- ja kasvatustalouden koulutus voisi hyvinkin vastata valvonnan tavoitteeseen ”edistää valvottavan sosiaalista selviytymistä”. Tavoitteen ”uusien rikosten ehkäiseminen” ei välttämättä kuuluisi kuitenkaan kyseisten koulutusalojen perusosaamiseen ja siten pohdimmekin, onko apuvalvojalla riittävästi asiantuntijuutta rikoksentekijöiden kanssa tehtävään työhön.

Asetus nuorista rikoksentekijöistä myös sanoo, että valvojan tulee välttää vaikeuttamista valvottavan luvallista ja hyödyllistä toimintaa (NuoRikA 7§). Tutkimuksemme tuloksena yksi haastateltava on valvonnan hoitamiseksi ollut pois koulusta, jota voidaan mielestämme pitää tällaisena hyödyllisenä toimintana.

P: "Onks sul sit koulupäivät mitenkään kärsinyt tän valvonnan takii?"

H4: "Ei nyt varsinaisesti"

P: "Ootko sä joutunut niin ku koulusta lähtee aikaisemmin?"

H4: "No, sit mä oon lähteny aikasemmin tai sit mä oon ollu välissä pois ja, mut ei se vaikuta meiän opiskeluihin, tää meiän ala on vähän sellanen."

Tällaisen hyödyllisen toiminnan vaikeuttaminen saattaa olla merkittävä nuoren uusimisriskiä lisäävä tekijä. Teoreettisessa viitekehyksessä esittelemämme sosiaalisen kontrolliteorian mukaan ihmisten sidokset muihin ihmisiin (epävirallinen kontrolli) ja laillisiin instituutioihin (virallinen kontrolli) estävät heitä syylistymästä rikoksiin (Kivivuori 2006b: 168). Näkemyksemme mukaan koulun opettajia voidaan pitää tällaisena virallisen sosiaalisen kontrollin ylläpitäjinä ja koulun oppilaita puolestaan epävirallisen sosiaalisen kontrollin ylläpitäjinä. Koulun merkityksestä nuoren rikollisuuteen kertoo myös teoreettisessa viitekehyksessämme esiin otettu sosiaalisen pääoman teoria. Tämän mukaan koulun kaltainen yhteisöllisyys parhaimmillaan tuottaa hyvinvointia, joka näkyy muun muassa taloudellisena turvallisuutena, parempina koulusaavutuksina ja alhaisempana rikollisuuden tasona (Salmi 2005: 71).

Osa haastateltavista nuorista ei ollut osallistunut kaikkiin sovittuihin valvontatapaamisiin. Nuoret toivat esiin, että osasy valvonnan hoitamattomuuteen on ollut valvonta-ajan unohtuminen. Näkemyksemme mukaan sovittujen aikojen unohtamista voidaan pitää normaaliin nuo-

ruuteen kuuluvana elementtinä. Usein nuorten voidaan nimittäin havaita elävän niin sanotusti hetkessä eivätkä he välttämättä suunnittele menojaan. Iän myötä nuoren alkaessa itsenäistymään ja vastaamaan itse asioistaan voi tällainen ”hetkessä eläminen” vähentyä.

Tutkimustuloksena oli, että Espoossa valvontaansa hoitavat haastateltavat ovat voineet vaikuttaa valvontatapaamisten päiviin, mutta Lohjan sivutoimipisteessä asioivat eivät, koska valvojat käyvät Lohjalla ainoastaan tiettyinä päivinä.

H3: *"Joo et jos mul on tullu joku este, ni on voinu sopii iha sovussa. Et oon voinu vaikuttaa kyl vaik kellon aikaa. Ei oo ollu mitää ongelmii."*

P: *"--ootko sä millä tavalla ite pystynyt vaikuttaa niihin valvonta-aikoihin? Päiviin, kellonaikoihin--"*

H4: *"No, päiviin ei oo ollu ku joku, tääl Lohjal asti, niin eihän tääl käy torstaisin."*

Hallintolain mukainen yhdenvertaisuusperiaate on ristiriidassa tämän tuloksemme kanssa. Hallintolain mukaan yhdenvertaisuusperiaate edellyttää kaikkien hallinnossa asioivien kohtelusta tasapuolisesti (HallintoL 6§), mikä lähtökohtaisesti edellyttää, että kaikkia kohdellaan samalla tavoin riippumatta henkilön asuin- tai kotipaikasta (Sass 2011: 67). Tulokseemme viitaten Lohjalla asioivat nuoret ovat siten eriarvoisessa asemassa Espoossa asioiviin nuoriin nähden. Lisäksi yksi haastateltavista toivoi, että valvontatapaamiset voitaisiin järjestää niihin ajankohtiin, kun hän on muutoinkin valvontapaikkakunnalla. Tätä toivetta ei näkemyksemme mukaan voida toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen sallimissa rajoissa, sillä tämä olisi ensin näkin mahdollista ainoastaan Espoossa asioiville nuorille työntekijöiden käydessä Lohjalla enintään kaksi kertaa viikossa. Toiseksi kaikille Espoossakaan asioiville nuorille ei voitaisi välttämättä taata toiveen mukaista menettelyä ottaen huomioon esimerkiksi työntekijöiden resurssit ja asiakasmäärät.

Osana valvonnan hoitamista tutkimuksemme yhtenä kohteena oli valvontapaikan mielekkyyden kokemus. Tutkimustuloksena nousi esille, että kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta kokivat toimiston valvontapaikkana mielekkääksi sen ominaisuuksien vuoksi. Mielekkyyteen vaikutti toimiston rauhallisuus. Yhden haastateltavan kokemus toimistosta oli kuitenkin negatiivisempi, koska siellä käyminen nosti esiin huonommuuden ja poikkeavuuden tunteen.

H2: *"Noo kyl sitä vähä mieltii ku aina lukee sen et mä oon vähä erilaine ihminen kun noi muut tuolla -- Nii et oon vähä huonompi ihminen ku kaikki muut" [viittaa ulko-ovessa olevaan kriminaalihuoltolaitos-kylttiin]*

Tämä tunne saattaa leimautumisteorian mukaan lisätä henkilön rikollista käyttäytymistä. Leimautumisteorian sosiologinen muoto korostaa juuri sitä, miten poikkeavan leiman saaminen vaikuttaa ihmisen identiteettiin ja itseymmärrykseen, ja sitä kautta lisää tulevien rikosten määrää (Kivivuori 2006b: 175). Näin ollen voidaan katsoa toimistolla käymisen lisäävän tässä tapauksessa leimautumista ja sitä kautta mahdollisesti tulevien rikosten määrää. Lisäksi aikaisemmin esittelemämme asetus nuorista rikoksentekijöistä sanoo, että valvojan on vältettävä saattamasta nuorta tämän ympäristön huomionalaiseksi (ks. luku 2.3.1 Ehdollisvalvonnan lailliset määritelmät). Eräs toinen haastateltavista, jolla on runsaasti rikoshistoriaa, ei kokenut toimistoa ”ihmeellisemmäksi” valvontapaikaksi mutta kuitenkin koki, että ensikertaa rikokseen syylistynyt saattaa kokea toimistolla käymisen negatiivisesti.

Valvontapaikkaan liittyvänä toisena tuloksena on se, että osa nuorista koki mielekkäimmäksi valvontapaikaksi kotinsa ja osa kahvilan kodin lähetyvillä. Johtopäätöksenä voidaankin siten todeta, että välimatka vaikuttaa kokemukseen valvontapaikan mielekkyydestä, sillä paikka tunnetaan mielekkääksi silloin, kun matkaa ei tarvitse tehdä. Syvemmälle vietyä johtopäätöksenä on, että yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen laajuus vaikuttaa kokemukseen valvontapaikan mielekkyydestä. Osa haastateltavista toi kuitenkin esiin, että kahvila valvontapaikkana vaikuttaisi siihen, mitä valvontatapaamisissa keskustellaan.

H2: *”No ois se aika vaikee sit puhuu ku ihmisii ois ympäril. emmä ainakaa haluis kovaa äänee puhuu et mitä mä oon tehny”* [puhuu kahvilasta valvontapaikkana]

Näkemyksemme mukaan nuorten kokemus kahvilaympäristön vaikutuksista käytäviin keskusteluihin saattaa olla verrannollinen rikolliseen identiteettiin. Nuoret, jotka ovat omaksuneet rikollisen identiteetin, eivät välttämättä koe omien rikosasioidensa läpikäyntiä vaikeaksi, koska rikollinen käyttäytyminen on osa heidän normaalia elämäänsä ja olemustaan. Sitä vastoin nuorten, joiden rikoskäyttäytyminen on ollut vähäistä, rikollisen identiteetti ei ole vielä muodostunut. Tällaisten nuorten kohdalla rikollinen käyttäytyminen voidaan katsoa olevan heidän normaalin elämänsä ja olemuksensa vastaista, poikkeavaa käyttäytymistä, jonka läpi käyminen koetaan siten häpeälliseksi.

Osana valvonnan hoitamista tutkimme myös valvontatapaamisten tiheydestä nousevia kokemuksia. Tutkimustuloksemmamme oli, että valvontatiheys koetaan sopivaksi valvonnan alun jälkeen, kun tapaamisia harvennetaan ja järjestetään vähintään kerran kuukaudessa. Osa haastateltavista nuorista koki tapaamistiheyden valvonnan alussa liian tiheäksi.

H1: *"No siis, mä oon nyt sitä mielt et mun mielest se riittäis et yhen kerran kuukaudes kävis niil tapaamisilla ja, se kaks kertaa, no en mä tiiä paljon mut, kyl se yks kerta kuukaudes ois ihan hyvä."*

Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta sanoo, valvonta sisältää valvojan ja valvottavan välisiä tapaamisia, joiden avulla voidaan seurata valvottavan elämäolosuhteita ja niiden muutoksia sekä edistää valvottavan kykyä rikoksettomaan elämään (EhdVanValL 5§). Koemme, että tämä lain pykälä vaatii valvontatapaamisilta melko paljon ja siten tapaamiset valvonnan alussa kerran kuukaudessa vaikuttaa tavoiteltuun päämäärään nähden liian vähäisiltä. Jotta valvoja pystyisi seuraamaan nuoren elämäolosuhteita ja niiden muutoksia sekä edistää hänen kykyään, tulee hänen ensin tutustua nuoreen. Ja edelleen, jotta valvoja voi perusteellisesti tutustua nuoren elämään, tulee hänen ansaita tämän luottamus. Tämä monivaiheinen prosessi ei näkemyksemme mukaan pääse käyntiin, mikäli valvontatapaamiset ovat kerran kuukaudessa. Asetus nuorista rikoksentehtäjästä myös painottaa luottamuksellisen suhteen tärkeyttä (NuorRika 7§).

7.1.2 Valvonnan sisältö

Tutkimustuloksenamme haastateltavat kokevat valvonnan sisällön pääasiassa myönteisenä. Myönteisiksi elementeiksi valvonnan sisällössä koettiin keskustelut rikoksettomasta elämästä, tulevaisuudesta sekä siitä, mitä teoistaan voi oppia. Myönteiseksi valvonnan sisällössä koettiin myös tehtävät. Teoreettiseen viitekehikseemme viitaten Suonion pro gradu-tutkielman tuloksena oli, että tehtäviä tehneet valvottavat ovat kokeneet tehtävät hyödylliseksi, koska niiden avulla on voinut oppia ajattelemaan omasta elämästään eri tavalla (Suonio 2003: 62).

H3: *"--ni kyl se on plussaa et pääsee käymää läpi asioista -- mun mielest on hyvä puhuu niist ettei pidä niit vaan sisällä"*

K: *"--Onks ne ihan hyvii tehtävii?"*

H5: *"Ihan hyvii."*

Tutkimustuloksenamme oli, että kaikki haastateltavat kokevat hyötynensä valvonnasta.

H3: *"--onhan siit kaikin puolin hyötyy. Kylhän valvoja varmaa huomais, et kylhän siel on niit kysymysii. Et kyl valvoja huomais jos mul alkais taas menee huonosti. Ennaltaehkäsy varmaa."*

Hyötynä haastateltavat kokivat tuen saamisen, keskustelun ja asioiden läpikäymisen sekä niiden myötä uusien näkökantojen syntyminen. Kuten aikaisemmin mainitsimme, Ekblom ja Lah-

tinen (2007: 4, 38) ovat laadullisessa opinnäytetyössään tutkineet nuorten kokemuksia ehdollisesta valvonnasta ja he ovat tätä varten haastatelleet kahdeksaa ehdollisvalvonnassa olevaa nuorta. Heidän tutkimustuloksensa valvonnan hyvistä puolista on tutkimustuloksemme kanssa yhdenmukainen, sillä heidän tuloksenaan valvonnan hyvinä puolina nuoret näkivät keskustelut työntekijän kanssa ja asioiden läpikäymisen (Ekblom & Lahtinen 2007: 49). Tutkimustuloksemme valvonnan hyödystä oli kuitenkin osin riitainen Ekblomin ja Lahtisen opinnäytetyön tuloksen kanssa. Heidän tutkimustuloksenaan oli, että vain osa koki hyötyvänsä valvonnasta. Nämä, jotka eivät kokeneet valvontaa hyödylliseksi, ajattelivat sen olevan kuitenkin rangaistusmuotona hyvä. (Ekblom & Lahtinen 2007: 67.) Uusien näkökantojen syntyminen valvonnan hyötynä on vahvasti yhteydessä Suonion pro gradu-tutkielmaan, jonka tuloksena tehtävien tekeminen on auttanut nuoria ajattelemaan omasta elämästään eri tavalla (Suonio 2003: 62).

Valvonnan hyödyn lisäksi haastateltavamme kokivat saaneensa käytännön apua valvojaltaan. Käytännön apua haastateltavat ovat saaneet työnhaussa sekä asuntoasioissa.

H3: *"--kannustanu hakee työtä ja sit vaik on tullu parist paikast pakit ni kannustettu lisää"*

H1: *"Esim asuntoasioissa, ku meinas tulla häätö niin, kyl oli iso apu et, sai apuu, niin ku teiltä päin--"*

Viitaten teoreettiseen viitekehykseemme, nuorisorikostoimikunnan mietinnön mukaisesti valvottavan tukeminen on yksi valvonnan elementeistä, ja se voi pitää sisällään esimerkiksi asunto- ja raha-asioiden hoitamisessa auttamista sekä koulutuksen hakemisessa auttamista (Komitteanmietintö I 2003: 17). Valvottavan tukemista voidaan pitää myös palveluohjauksellisena ja verkostomaisena työnä, joka on yksi yhdyskuntaseuraamustyön ulottuvuuksista. Siinä asiakkaan tarpeet otetaan huomioon ja niiden pohjalta järjestetään sopivat palvelut. (Harrikari 2010: 34.)

Valvonnan sisällössä negatiivisiksi asioiksi haastateltavat kokivat liialliset keskustelut rikoksista ja alkoholinkäytöstä.

H2: *"No käydä sitä aina uudestaa ja uudestaa läpi vähä niinku kuulusteluissa"*
[puhuu rikoskeskusteluista]

Asetus nuorista rikoksentekijöistä kuitenkin sanoo, että valvojan tulee tarkoin perehtyä valvottavan tekemään rikokseen ja rikoksen vaikuttimiin (NuoRiKA 6§). Nuorisorikostoimikunnan mietinnössä myös sanotaan, että valvonnassa merkittävää on rikosten käsittely, minkä seurauksena nuori voi oppia ymmärtämään ja tunnistamaan rikoksiin johtaneiden tilanteita sekä

rikosten seurauksia. Ehdollisvalvonnassa erityisinä keskusteluina voidaan lisäksi käyttää päihdekeskusteluja nuoren tarpeen mukaan. (Komiteanmietintö I 2003: 16-17.) Teoreettiseen viitekehykseemme viitaten nuorisoriikollisuudessa päihteiden käyttö yleensä painottuu huumeiden käytön puolelle, mikä muiden kasvutaustaan ja elinympäristöön liittyvien ongelmien kanssa voi johtaa syrjäytymiseen, joka altistaa rikolliselle käyttäytymiselle (Komiteanmietintö II 2003: 101). Tuloksen johtopäätöksenä voidaankin todeta, että valvonta on hoidettu tarkoituksenmukaisella tavalla, sillä rikos- eikä päihdekeskusteluja ole jätetty tekemättä, vaikka valvottavat kokevat liialliset keskustelut ikäviksi.

Lisäksi tutkimustuloksenamme oli, että kaikki haastateltavat eivät koe voineensa vaikuttaa valvonnan sisältöön. Voidaankin kysyä, onko tarvetta muuttaa asiaa, koska valvottavat ovat kokeneet valvonnan sisällön kuitenkin pääasiassa myönteiseksi.

7.1.3 Valvonnan kehittäminen

Tässä luvussa esittelemme haastateltavien kehittämisehdotuksia. Ensimmäisenä kehittämissuhteuksena haastateltavat esittivät, että matkakorvaukset maksettaisiin ennen valvontatapaamista tai heti sen jälkeen. Kehittämissuhteuksen taustalla on haastateltavien kokemus heikosta taloudellisesta tilanteesta valvonnan hoitamista vaikeuttavana tekijänä, ja näin ollen matkakorvausten maksaminen ehdotuksen mukaisesti voisi edistää valvonnan hoitamista. Samalla voitaisiin toimia asetusten mukaisella tavalla niin, ettei valvottavalle aiheutuisi sanottavaa kustannusta (NuoRiKA 4§). Matkakustannusten maksaminen ennen valvontatapaamista edellyttää luottamusta nuoriin. Pohdimme matkakustannusten maksamista etukäteen niiden nuorten kohdalla, jotka ovat tuttuja, ja luottamus on rakentunut. Toisaalta tämä menettely asettaisi nuoret eriarvoiseen asemaan ja näin ollen se olisi ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

Haastateltavat toivat esiin toisen kehittämisehdotuksen, jonka mukaan valvonnan hoitamisen edistämiseksi sivutoimipisteitä alueella voisi olla enemmän. Haastateltavien mukaan tällaisiksi sivutoimipisteiksi riittäisi yksi vuokrattu huone kotipaikkakunnalta. Näin voitaisiin taata jälleen asetusten mukainen valvonta, sillä valvoja olisi lähellä valvottavaa. Pohdimme tämän kehittämisehdotuksen mahdollisuuksia, sillä paikallistoimistojen lakkauttaminen kielii ehdotuksen kanssa päinvastaisista tavoitteista. Lohjan paikallistoimisto kuului aikaisemmin Espoon toimiston alaisuuteen mutta se lakkautettiin vuonna 2004 (Historia 2011).

Kehittämissuhteuksena yksi haastateltava esitti, että valvoja pysyisi samana koko valvonnan ajan.

H4: "Ni periaattees se ois varmaan paljon helpompi niin ku käydä aina samalla oikeestaan -- se ois niin ku helppo lähtee jatkaa tasan tarkkaan oikeestaan siitä mihin jäätiin."

Asetus nuorista rikoksentekijöistä painottaa luottamussuhteen tärkeyttä (NuorRikA 7§), ja näkemyksemme mukaan luottamussuhde ei voi syntyä valvojan vaihtuessa. Näkemyksemme saa myös vahvistusta Ekblomin ja Lahtisen (2007: 51) opinnäytetyön tuloksista, joiden mukaan osa nuorista koki valvojan vaihtumisen vaikuttavan luottamuksen syntymiseen. Täten myöskin valvonnan moninaiset tavoitteet jäävät saavuttamatta. Hyvän hallinnon perusteisiin kuuluva palveluperiaate edellyttää palvelujen saatavuuden lisäksi, että asiakassuhde vastaa asianmukaisia laatuvaatimuksia (Sass 2011: 80). Täten tulee ensinnäkin pohtia, mikä on valvonnan laatuvaatimus. Valvonnalla pyritään seuraamaan valvottavan olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantamaan valvottavan kykyä elää rikoksetonta elämää (EhdVanValL 5§). Näkemyksemme mukaan tämän pyrkimyksen saavuttaminen vaatii paljon työskentelyltä, mikä myös asettaa valvonnan asiakassuhteen laatuvaatimukset korkealle. Laatuvaatimukseen vastaaminen ei kuitenkaan toteudu valvojan jatkuvasti vaihtuessa.

Yksi haastateltava toi esiin kehittämis ehdotuksen, jonka mukaan valvonta olisi aloitettava heti rikoksenteon jälkeen vapaaehtoisena. Tämän kehittämis ehdotuksen taustalla on kokemus valvonnan hyödyttömyydestä sen alkaessa pitkän rikosprosessiin kuluvan ajan vuoksi.

H4: "--mä en sit tiiä onks se tyhmää, mut periaattees joka kerta ku jää jostain rikoksesta kiinni, ni sit ku oikeudenkäynti on tulossa, ni oisko se parempi alottaa tällanen valvonta periaatteessa niin ku saman tien, sitten myöhemmin oikeudenkäynnin jälkeen päätettäis minkälainen se silloinen tilanne on, et jatketaanko valvontaa.--pääsis tänne käsittelemään sitä tapahtumaa ja tekoja, eikä sillä lailla et sä käsittelet niitä ensin vuoden verran kotona ja sit sen jälkeen sä tuut tänne."

Koemme tämän kehittämis ehdotuksen perusteen asianmukaiseksi ottaen huomioon rikosprosessin kestot, jotka Suomessa tiedetään olevan melko pitkiä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin (Euroopan ihmisoikeussopimus 6 artikla). Koemme, ettei Suomen oikeudenkäyttöä voida pitää kohtuullisena, sillä yleisesti ottaen tiedetään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen todenneen Suomen rikkoneen oikeudenkäyntien kohtuullisen ajan vaatimusta useamman kerran. Nuoren kehittämis ehdotusta tukee myös Suonion (2003: 65) pro gradu tutkielman tulos, jonka mukaan yksi nuori koki, että hän olisi kaivannut jo aikaisemmin elämässään valvonnan tarjoamaa tukea.

Valvonnan yhtenä kehittämisehdotuksena nousi esiin myös tehtävien monipuolistaminen. Tämä voisi lisätä valvonnan sisällön mielekkyyttä, vaikka edellä mainitun mukaisesti nuoret kovatkin sen pääasiassa mielekkäänä. Koemme, että tehtävien monipuolisuus saattaa parhaimmillaan poistaa nuorten kokemuksen liiallisista rikos- ja päihdekeskusteluista, minkä vuoksi kehittämisehdotuksen mukaista tehtävien monipuolisuutta pitäisikin lisätä juuri näiden aihealueiden osalta.

7.2 Työntekijöiden ja johdon ajatuksia valvottavien kokemuksista

Tässä luvussa esittelemme työntekijöiden ja johdon ajatuksia haastateltavien nuorten kokemuksista. Olemme jakaneet tulokset kolmen eri aiheen ympärille, kuten haastateltavien nuorten tulosten kohdalla. Olemme rakentaneet tulokset siten, että ensin esittelemme haastateltavien nuorten kokeman, ja sen jälkeen esittelemme työntekijöiden ja johdon kommentit aina kyseisen väittämän kohdalla. Joidenkin nuorten väittämän kohdalla on myös sitaatti kyseisestä aiheesta asian syventämiseksi. Sitatit olemme merkinneet samalla tavalla kuin nuorten tuloksien kohdalla (ks. luku 7.1). Olemme työntekijöiden ja johdon kommentissa käyttäneet ehdollisen vankeuden valvonnan laista lyhennettä ERN-laki (ERN = ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta).

7.2.1 Valvonnan hoitaminen

Autolla kulkevat haastateltavat eivät koe valvontatapaamiseen matkustamisessa ongelmia. Julkisia käytävillä haastateltavilla on ollut ongelmia saapua valvontatapaamiseen heikon rahatilanteen sekä huonojen kulkuyhteyksien vuoksi.

Työntekijät kokevat motivaation määrittävän sitä, miten nuoret kokevat matkustamisen. Työntekijät kuitenkin samaistuvat asiakkaiden kokemuksiin erityisesti kauempaa matkustavien nuorten kohdalla ja mainitsevat, ettei kaikilla nuorilla ole kykyä matkustamiseen, esimerkiksi päihdeongelman vuoksi.

Johto tiedostaa, että nuoren asuessa maakunnissa, esimerkiksi Vihdissä tai Karkkilassa, matka valvontatapaamiseen on pitkä ja vaatii nuorelta suunnittelua. Johto samaistuu työntekijöiden kokemaan siitä, että motivaatiolla on merkitystä matkustamisen kokemukseen. Johto kuitenkin nostaa esiin, että nuoret saavat valvontatapaamisista matkakorvaukset ja valvonta-ajoissa joustetaan melko paljon.

Yhden nuoren kohdalla valvonta hoituu hänen kulkiessaan autolla, mutta ilman ajo-oikeutta.

Työntekijät tunnistavat motivaation korkeaksi sekä nostavat esiin ristiriidan valvonnan hoitamisen ja rikoksiin syylistymisen välillä. Yhden työntekijän kohdalla tämä ongelma ratkaistiin matkustamalla asiakkaan luokse.

Johto tuo esiin, että nuorelle on tehtävä selväksi, ettei valvontaa saa hoitaa rikoksiin syylistymällä ja asiasta sen jatkuessa ilmoitetaan poliisille. Johto kyseenalaistaa sen, että yhden nuoren kohdalla joustetaan matkustamalla hänen luokseen ja johto näkeekin paremmaksi ratkaisuksi nuoren kanssa keskustelun asiasta ja julkisten kulkuneuvojen käytöstä. Johto pohtii lisäksi valvonnan hoitamista tässä tapauksessa puhelimella sekä käyntejä valvottavan luona harvoin. Johto pohtii uuden ERN-lain sanktioita, esimerkiksi poliisin noutoa asian ratkaisemiseksi.

Suurin osa haastateltavista on joutunut lainaamaan rahaa päästäkseen valvontatapaamiseen.

Työntekijät samaistuvat nuorten tunteisiin ja nostavat ongelmakohdaksi muun muassa sen, että matkat maksetaan jälkikäteen. Työntekijät tuovat esiin, että jotkut nuoret matkustavat "pummilla" rahan lainaamisen sijaan. Työntekijät pohtivatkin, voisiko yhteistyötä sosiaalitoimen välillä lisätä matkojen kustantamiseksi ja voisiko uusi ERN-laki mahdollisesti poistaa ongelman.

Johto pitää sosiaalitoimen kanssa tehtävää yhteistyötä valvonnan alussa yhtenä mahdollisuutena ja tuo esiin, että sitä on jonkin verran käytetty. He kuitenkin painottavat, ettei sosiaalitoimikaan voi kustantaa matkoja pidemmällä aikavälillä. Johdon mukaan matkakortin antamista nuorille on aikaisemmin mietitty, mutta kyseiseen ratkaisuun ei kuitenkaan päädytty, koska epäiltiin nuorten saapumista valvontatapaamiseen matkakortista huolimatta. Johto näkee nuoren "pummilla" matkustamisen olevan nuoren oma valinta, ja uskoo "pummilla" matkustamista tapahtuvan, vaikka rahatilanne ei olisikaan heikko. Osana valvontaa nuoren kanssa tulisi johdon mielestä keskustella raha-asioiden hoitamisesta.

Haastateltavat kokivat, että he ovat voineet vaikuttaa valvonta-aikoihin ja siirtämään niitä, mikäli on tullut este saapua valvontatapaamiseen.

Työntekijät kokevat, että asiakkaan ilmoittaessa esteestä ei perustetta valvonta-ajan siirtämättä jättämiselle ole, vaan työntekijät ovat tyytyväisiä nuorten vaivautuessa ilmoittamaan. He kokevat, että niin sanottu pakottaminen haittaa pidemmällä tähtäimellä asiakassuhdetta ja sitä kautta valvonnan hoitamista. Työntekijät lisäävät, että toisaalta on nuoria, jotka aina siirtävät aikaansa.

Johto tuo esiin, että nuorten kohdalla on suhtauduttava joustavammin, ja hyvän motivaation omaavien nuorten kohdalla tuleekin joustaa tarvittaessa valvonta-ajoissa. Johto nostaa esiin, että uusi ERN-laki on tiukempi ja siten on mahdollista, että lain sanktioita, esimerkiksi poliisin noutoa, voidaan käyttää sellaisten nuorten kohdalla, jotka aina siirtävät aikaansa.

Yksi haastateltavista koki, että hän ei voi vaikuttaa valvontatapaamisen päivään, sillä valvoja käy kerran viikossa Lohjalla.

Työntekijät kokivat ratkaisuksi tähän toisen työntekijän hyödyntämisen tai ajan siirtämisen seuraavalle viikolle. Toisaalta työntekijät tiedostavat, että nuoren halutessa tavata omaa työntekijää, ei hänellä ole juurikaan vaikutusmahdollisuutta, mikä asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan. Työntekijät pohtivat apuvalvonnan hyödyntämistä.

Johto kokee, että nuorilla on kuitenkin vaihtoehtoja, sillä työntekijät käyvät Lohjalla kahtena päivänä viikossa. Nuoren halutessa tavata omaa työntekijäänsä ja hänen ollessaan motivoitunut hoitamaan valvontaa, voi nuori johdon mukaan sopia kalenterinsa sen mukaisesti, että hän pääsee valvontatapaamiseen. Johto nostaa esiin myös sen, että mikäli valvonta-aika ei sovi nuorelle, voi hän aina tulla Espooseen tapaamaan valvojaansa. Johto kokee, että apuvalvontaa kannattaa hyödyntää.

Yksi haastateltavista koki, että valvonta hoituisi paremmin, jos valvontatapaamiset voitaisiin järjestää niihin ajankohtiin, kun valvottava asioi muutoinkin valvontapaikan lähetyvillä, jottei tarvitsisi ainoastaan valvonnan vuoksi matkustaa.

Työntekijät kokevat nuoren vastuuttamisen tärkeäksi siten, että nuori itse organisoisi menonsa liitettäväksi valvontatapaamisen yhteyteen. Työntekijät tuovat kuitenkin esiin nuorten organisaatiokyvyn puutteen. Lohjan seudulla työntekijät kokevat yhteistyön muiden tahojen kanssa olevan erityisen tärkeää, koska Lohjalla käydään harvemmin.

Johto samaistuu työntekijöiden kokemaan nuoren vastuuttamisesta ja muiden menojen organisoinnista. Johto kokee, että nuoren pitäisi itse kyetä kertomaan muille viranomaisille valvontatapaamisen ajankohdasta. Johto kuitenkin nostaa esiin, että mahdollisuuksien mukaan nuorelle pitäisi antaa aika silloin, kun hänellä on muutakin menoa valvontapaikkakunnalla.

Osan haastateltavista mukaan syynä valvonnan hoitamattomuuteen on ollut valvonta-ajan unohtaminen.

Työntekijät kertovat tämän olevan yleistä ja osaksi kokevat unohtamisen olevan myös joidenkin nuorten kohdalla tekosyy. Työntekijät pohtivat asian ratkaisemiseksi muistutusviestien

laittamista aikojaan unohteleville nuorille. Osa työntekijöistä kokee tämän huonoksi ratkaisuksi vastuuttamisen näkökulmasta.

Johto samaistuu työntekijöiden kokemaan asiakkaiden vastuuttamisesta ja he nostavat esiin, että yhteiskunnassa pärjääminen edellyttää aikojen noudattamista. Johto kokee ratkaisuksi, että nuorille opetetaan ajankäyttöä osana valvontaa. Johto nostaa esiin, että muistutusviestin lähettäminen voi toisaalta olla työntekijälle helpompi ratkaisu kuin turha odottaminen, mutta johto kuitenkin painottaa nuorten tasa-arvoista kohtelua. Muistutusviestin laittaminen valvotavalle voisi johdon mukaan olla perusteltua niissä tapauksissa, joissa nuorella olisi todettu esimerkiksi tarkkaavaisuus- tai muu ajankäytön hallintaa haittaava häiriö.

Osa haastateltavista koki tapaamistiheyden valvonnan alussa liian tiheäksi.

H4: *"--jos se alkais saman tien sen rikoksenteon jälkeen, ni se ois helvetin hyvä asia. Mut täl hetkel ku mulki oli vuos menny siitä, mä olin saanu sitä tilannetta eteenpäin, ni mul ei ollu akuuttia hätää enää, siin se saatto ollakki vähä semmone turha. Mut emmä sitä meinaa et se kaikille ois. Itelle mä en kokenu sitä välttämättä niin tarpeellisena, et kerran kuussaki ois varmaa riittäny ihan hyvin."*

Työntekijät samaistuvat ajatukseen siitä, että valvonta alkaa usein liian myöhään ja joskus tunne liian tiheästä valvonnasta on molemminpuolinen. Työntekijät pohtivat, että valvonnan päättämiseen tähtäävää työskentelyä voi tehdä jo hyvissä ajoin niiden nuorien kohdalla, joilla ei ole erityistä tarvetta valvonnalle ja päättää valvonta heti, kun mahdollista.

Johto nostaa esiin Suomen oikeudenkäytön pitkät käsittelyajat. Johto pohtii, että valvonta voidaan aloittaa tuomion ollessa ei-lainvoimainen, mikä nopeuttaa hieman valvonnan aloittamista. Johto pohtii asian ratkaisemiseksi, että valvonnan alussa tulisi arvioida nuoren tarvetta valvonnalle ja määrittää valvonnan tiheys tarpeen mukaan. Johto myös pohtii, onko nuorta valvonnan alussa pakko tavata kahdesti kuukaudessa silloin, kun tarvetta valvonnalle ei ole. Johto samaistuu työntekijöiden pohdintaan valvonnan päättämiseen tähtäävästä työskentelystä.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat toimiston valvontapaikkana mielekkääksi. Yksi haastateltavista kuitenkin koki toimiston negatiivisesti:

H2: *"Noo kyl sitä vähä mieltii ku aina lukee sen et mä oon vähä erilaine ihminen kun noi muut tuolla -- et oon vähä huonompi ihminen ku kaikki muut"* [viittaa ulko-ovessa olevaan kriminaalihuoltolaitos-kylttiin]

Työntekijät kokivat, että joidenkin nuorten voi olla helpompi puhua asioistaan niin sanotussa epävirallisessa ympäristössä kuten kahvilassa, ja työntekijät tiedostavat, että tapaamiset kahvilassa voivat olla kiusallisempia työntekijöille kuin nuorille. Työntekijät pohtivat toimiston leimaavaa vaikutusta nuoreen, etenkin pienellä paikkakunnalla ja sellaisen nuoren kohdalla, jolla rikollinen teko on ollut yksittäinen. Tällöin valvonnalla voidaan työntekijöiden mukaan aiheuttaa haittaa nuoren itsetunnolle.

Johto nostaa esiin, että toimisto on ensisijainen tapaamispaikka, ja tapaaminen kahvilassa ei täytä niitä kriteerejä, joita viranomaistyöltä edellytetään. Johto perustelee toimiston sopivuutta viranomaistyöskentelylle sillä, että siellä on rauha työskennellä muun muassa tehtävien parissa sekä siellä on työntekijöille tarvittavat välineet. Johto ei kokonaan samaistu työntekijöiden näkemykseen toimiston leimaavuudesta, vaan johdon mielestä leimautumista saattaa tapahtua sitä vastoin kahvilassa silloin, kun nuoren tuttu sattuu tulemaan paikalle. Johdon mielestä toimiston nimen muuttuminen kriminaalihuoltolaitoksesta yhdyskuntaseuraamustoimistoksi on lisäksi saattanut vähentää leimaantumista. Johto samaistuu työntekijöiden pohdintaan siinä, että yksittäisen teon tehneillä voi olla niin sanotusti korkeampi kynnys tulla toimistolle, mutta yhdyskuntaseuraamustoimistolla asioiminen ei johdon mielestä suoranaisesti voi vaikuttaa nuoren itsetuntoon verrattuna asioimiseen esimerkiksi poliisissa tai tuomioistuimessa. Johto kokee, että nuoren kanssa olisi hyvä keskustella leimaavuudesta.

Osa haastateltavista koki kodin mieluisimmaksi valvontapaikaksi.

Työntekijät ymmärtävät nuorten kokemuksen, mutta tuovat esiin, että suurin turvallisuusriski on asiakkaan koti tapaamispaikkaa ajatellen. Lisäksi liiallinen valvonnan hoitaminen kotona saattaa aiheuttaa valvontasuhteen vääristymiä sekä poistaa rangaistuksen ajatuksen. Työntekijät pohtivat kotona käymistä silloin, kun tuttu asiakas sitä itse pyytää erityisen tapahtuman vuoksi, esimerkiksi lapsen syntymän tai uuden kodin johdosta. Työntekijöiden mielestä kotona käyminen voisi olla myös tietoinen, perusteltavissa oleva valinta, jos nuori tarvitsee turvallisen ympäristön.

Johto samaistuu työntekijöiden näkemykseen siitä, että asiakkaan kotona käydään silloin, kun tuttu asiakas sitä itse pyytää erityisen tapahtuman vuoksi. Johto kuitenkin nostaa esiin, että yleinen toimiston linjaus on, että asiakkaiden kotiin ei mennä. Johto samaistuu työntekijöiden näkemykseen turvallisuusriskistä ja lisää kotikäyntien vaativan työntekijäresursseja. Johto pohtii kotikäyntien vähentyvä uuden ERN-lain myötä, sillä enää nuoren kotiin ei tarvitse mennä valvonnan hoitamattomuuden vuoksi, vaan voidaan käyttää poliisiin noutoa ratkaisuna.

Haastateltavista osa koki, että myös kahvila valvontapaikkana olisi mieluisa.

H1: ”--kyl se nyt mukavampaa tieteenki ois jossain, en mä nyt, no jossain kahvilas vaikka, niinku vaihtelu -- ois ihan kiva käydä jossain muuallakin ku olla siel toimistolla--”

Työntekijät yllättyivät nuorten toiveesta pitää valvontatapaaminen vaihtelun vuoksi kahvilassa. Työntekijät pohtivat, että tapaaminen uudessa ympäristössä, kuten kahvilassa, voisi nostaa kauan valvonnassa olleen nuoren kohdalla uusia asioita ja piirteitä esiin. Kahvilassa tapaamista on käytetty esimerkiksi silloin, kun nuorta on ollut hyvä tavata tiheämmin. Tällöin kompromissina on sovittu, että joka toinen tapaaminen järjestetään toimistolla ja joka toinen kahvilassa nuoren kotipaikkakunnalla.

Johto tuo esiin, että kahvilassa tapaaminen vaihtelun vuoksi ei ole riittävä peruste ja se lisää kustannuksia. Hyväksyttävänä perusteluna kahvilassa tapaamiselle johto näkisi sen, että nuorella on pitkä matka valvontatapaamiseen, mutta silloinkin tapaamiset tulisi olla pääsääntöisesti toimistolla. Valvontasuhteen edistämiseksi tai ylläpitämiseksi tai valvonnan päättymisen takia voisi nuorta tavata kahvilassa silloin tällöin. Johto korostaa, että kahvilassa tapaamiseen tulee kuitenkin olla aina hyvät perustelut.

Osa haastateltavista koki kahvilan valvontapaikkana vaikuttavan siihen, mitä valvontatapaamisissa keskustellaan.

Työntekijät ymmärtävät nuorten kokemuksen ja ovat sitä mieltä, että valvontatapaamisissa kahvilassa ei tarvitsisi käydä arkaluonteisia keskusteluja, vaan ne voisi käydä toimistolla. Mikäli nuori ei voisi tulla toimistolle, ilmoitettaisiin hänelle valvonnan edellyttävän rikoskeskusteluja. Tällöin rikoskeskustelut käytäisiin nuoren valinnasta riippuen joko toimistolla tai kahvilassa. Toisaalta työntekijät myös tuovat esiin sen, että arkaluonteisten asioiden läpi käyminen kahvilassa on usein vaikeampaa työntekijälle kuin nuorelle.

Johto kokee, että kahvila ei ole hyvä tapaamispaikka etenkin, jos nuoret kokevat sen vaikuttavan keskustelun sisältöön ja siksi johto kannattaa tapaamisia toimistolla. Johto myös kokee, että nuori ei välttämättä tiedosta, että omien rikosten käsittely kovaan ääneen julkisessa tilassa ei ole hänen etunsa mukaista.

Haastateltavat kokivat, että toimistot sijaitsevat liian kaukana.

Osa työntekijöistä kokee, että toimistot Hangon ja Lohjan sivutoimipisteet mukaan lukien sijaitsevat keskeisillä paikoilla. He korostavat vastuuttamisen tärkeyttä ja uskovat, että nuorten kokema johtuu motivaation puutteesta. Osa työntekijöistä puolestaan korostaa, että taust-

talla saattaa olla nuorten kyvyttömyys asioiden hoitamiseen, ja he perustelevat nuorten kokemaa huonoilla kulkuyhteyksillä. Ongelman ratkaisemiseksi työntekijät pohtivat apuvalvojen laajempaa hyödyntämistä, sillä valvonta hoituu paremmin valvojan ollessa lähellä.

Johto samaistuu työntekijöiden kokemukseen siitä, että toimistot sijaitsevat keskeisillä paikoilla ja siitä, että motivaatiolla on merkitystä. Johto painottaa, että Hangon ja Lohjan sivutoimipisteiden vuoksi hyvä verkosto on jo olemassa. Johto kokee, että apuvalvontaa voitaisiin käyttää enemmänkin, jos nuoren läheltä löytyisi sellainen henkilö, joka olisi hänelle tuttu ja pystyisi tapamaan nuorta säännöllisesti. Johto pohtii kuitenkin, onko apuvalvoilla ammattitaitoa käydä esimerkiksi rikoskeskusteluja nuoren kanssa.

7.2.2 Valvonnan sisältö

Haastateltavien kokemukset valvonnan sisällöstä olivat pääasiassa myönteisiä.

H4: ”--en mä oo mitää huonoo kokenu sinänsä näissä asioissa, muuta ku se oli aika jännä sitte ku mä melkeen kerkesin tottumaan siihen et tääl vaan jutellaan sillee, ja sit sanotaa et me joudutaanki tehdä noit tehtäviiki -- ni sit mä niin ku mietin hetken aikaa et mitä tää tarkoittaa -- sit mä vaan totesin, et tää on niinku periaattees sama ku mä kertoisin, mut sitä keskusteluu sit johtaa periaattees se valvoja.”

Työntekijät olivat tyytyväisiä nuorten positiivisiin kokemuksiin ja pohtivat sitä, millä tavoin tehtävät jatkossa markkinoidaan nuorille. Työntekijöiden mielestä nuorille voisi painottaa enemmän tehtävien merkitystä keskustelun johdattajana.

Johto nostaa motivoivan haastattelun mukaisen keskustelun merkitykselliseksi ja kokee, että työskentelyn tulisi olla asiakaslähtöistä. Johdon mukaan on vältettävä antamasta nuorelle tunnetta työntekijän ”päälle päsmäroimisestä”, minkä vuoksi tehtävien markkinointi on johdonkin mielestä tärkeää. Johto nostaa esiin, että tehtävät perustuvat suunniteltuun työskentelyyn ja niistä tulisi siten kertoa nuorelle ja muutenkin ottaa nuori paremmin mukaan työskentelyyn. Tehtävien markkinointiin liittyen johto kokee tärkeäksi, että nuorelle avattaisiin kriminogeenisiä tekijöitä, jotta nuori ymmärtäisi tehtävien tarkoituksen. Lisäksi johto pohtii yhtenä kehittämisehdotuksena, että valvontaan voitaisiin sisällyttää jonkinlaista toimintaa, kuten elokuvissa käymistä, jotta valvonta pysyisi mielekkäänä.

Haastateltavat kokivat valvonnan sisällössä negatiiviseksi asiaksi liialliset keskustelut tehdystä rikoksista sekä alkoholin käytöstä.

Työntekijät ymmärtävät tämän ja mainitsevat valvojan vaihtumisen lisäävän nuorten kokemaa, sillä asiat joudutaan käymään läpi uudestaan. Työntekijät pohtivat asian ratkaisemiseksi nuorten osallistamista: Nuoret saisivat useammin valita valvontatapaamisissa käsiteltävän aiheen, ja nuorilta pyydettäisiin palautetta työskentelyn sisällöstä. Tavoitteena myös olisi saada nuoret ymmärtämään, miksi asioita käydään läpi.

Johto kokee, että jos aihe on nuoren mielestä ikävä, niin siitä ei tarvitse paljon keskustella niin kauan, kuin nuori tuntee aiheen negatiiviseksi. Johto tuo esiin, että päihdekeskustelut johtuvat yleisestä päihdeongelmasta nuorten keskuudessa ja rikoskeskustelut pitää käydä, koska nuoret ovat valvonnassa rikokseen syyllistymisen vuoksi. Johto kokee, että nuoren kanssa voisi käsitellä muitakin aiheita, esimerkiksi suuttumuksenhallintaan sekä ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviä aiheita. Johto pohtii, että nuorelle voitaisiin tuoda esiin erilaisia valvonnan sisältöjä ja pyytää nuoren mielipidettä niistä. Johto kokee, että nuorilta saatava palaute olisi hyvä asia ja siten sitä olisi hyvä saada valvonnan kuluessa säännöllisesti eikä ainoastaan valvonnan lopussa.

Osa haastateltavista koki hyötyneensä valvonnasta.

H3: ”--onhan siit kaikin puolin hyötyy. Kylhän valvoja huomais -- jos mul alkais taas menee huonosti. Ennaltaehkäisy varmaa. -- et se niinku huomais et jos mult lähtis työt ja vaik tyttöystävä ja sitä kautta alkais sit kannustaa ylöspäin.”

Työntekijät olivat mielissään asiakkaiden kokemuksesta.

Johto kokee, että nuoren tilan huomaaminen vaatii hyvää asiakassuhdetta. Johto nostaa esiin, että valvojan vaihtuminen on hyvän asiakassuhteen luomisen kannalta ongelmallinen ja siten nuoren kokeman ylläpitämiseksi sitä pitäisi välttää.

Osa haastateltavista koki saaneensa käytännön apua valvojaltaan.

H1: ”--ku meinas tulla häätö niin kyl oli iso apu et sai apuu, niin ku teiltä päin--”

Työntekijät uskovat, että käytännön apu on nuorelle merkityksellinen sen ollessa konkreettista apua ja helposti tunnistettavissa. Työntekijät nostavat esiin, että nuoren ollessa ongelmallisessa elämäntilanteessa työntekijän tulee reagoida asiaan antamalla tukea, jotta nuori uskoo valvonnasta olevan hänelle hyötyä.

Johto samaistuu työntekijöiden uskomukseen siitä, että konkreettinen apu on nuorelle helpompi tunnistaa. Johto pohtii, kuinka paljon nykyään mennään nuoren mukaan viranomaista-paamisiin ja onko työntekijällä aikaa ja resursseja puuttua ja panostaa yhteen asiakkaaseen. Johto kokee, että puuttuminen ja panostaminen vaatii työntekijältä herkkyyttä toimia. He tuovat myös esiin, että työntekijöiden työorientoituminen on erilaista, sillä jotkut työntekijät puoltavat enemmän rangaistusajattelua kuin toiset. Johto kuitenkin kokee, että tämä on ta-soittumassa, sillä nykyään jokainen työntekijä työskentelee kaikkien yhdyskuntaseuraamusten parissa, jolloin rangaistus ja tuki sekoittuvat.

7.2.3 Valvonnan kehittäminen

Osa haastateltavista koki, että valvonta hoituisi paremmin, jos sivutoimipisteitä alueella olisi enemmän.

Työntekijät nostavat esiin, että hallinnon puolella halutaan vähentää sivutoimipisteitä, mutta tutkimustulokset osoittavat toisin. Yhdeksi mahdollisuudeksi työntekijät mainitsevat apuvalvonnan, joka on kuitenkin Espoossa heidän mukaansa "ajettu melko alas". Työntekijät vertaavat Espoon tilannetta Tampereen seudun apuvalvonnan käyttöön. Työntekijät korostavat, että mikäli halutaan vaikuttava ja kiinnipitävä ote nuoreen, on mentävä nuoren luokse ja oltava läsnä. Ihannetilanteeksi työntekijät mainitsevat useat sivutoimipisteet.

Johto ei samaistu työntekijöiden näkemykseen siitä, että ihannetilanteena olisi useat sivutoimipisteet. Johto korostaa sitä, että asiakkaiden pitäisi liikkua, ei työntekijöiden. He tuovat myös esiin, että ajatustasolla sivutoimipisteitä pitäisi edellään vähentää, mutta Lohjan ja Hangon sivutoimipisteet on tästäkin huolimatta säilytetty. Johto pohtii Hangon sivutoimipisteiden siirtämistä Tammissaareen, jotta se olisi vielä keskeisemmällä paikalla. Johto kokee asian ratkaisuksi apuvalvojien käytön enemmän kuin useat sivutoimipisteet. Johto tuo esiin, että apuvalvojien käyttö on ollut ehkä hieman unohduksissa, minkä takia Espoossa ei niitä tällä hetkellä paljon ole.

Haastateltavien mielestä valvontapaikaksi riittäisi esimerkiksi yksi vuokrattu huone lähellä kotia.

Työntekijät tietävät, että eräessä toisessa toimistossa on saatu poliisilta tällainen tila käyttöön, ja kokemukset sen käytöstä ovat positiiviset. Työntekijät samaistuvat nuorten kehittämisehdotukseen ja lisäävät, että tilaa voitaisiin käyttää aina tarpeen vaatiessa. Työntekijät nostavat esiin kehittämisehdotuksen olevan ristiriidassa tavoitteen kanssa, jonka mukaan työntekijöiden matkustamista pitäisi vähentää.

Johto nostaa esiin, että nykyään kymmenen prosenttia työajasta menee autossa istumiseen, vaikka työntekijöiden matkustamista on pyritty vähentämään. Johto kokee, ettei ole tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön useita huoneita eri alueilta vaan käyttöön voisi ottaa muuttaman harkitusti valitun paikan. Johto nostaa esiin myös nuorten tasavertaisen kohtelun silloin, jos muutamaa nuorta tavattaisiin heidän omalla kotipaikkakunnallaan ja muut joutuisivat matkustamaan toimistolle. Johto toteaa, että verkostotapaamisten järjestäminen nuoren kotipaikkakunnalle voisi olla peruste tapaamiselle toimiston ulkopuolisessa tilassa ja peruste poliisin tiloissa tapaamiselle on asiakkaan väkivaltaisuus.

Yksi haastateltava koki, että valvonnasta hyötyisi enemmän, jos se alkaisi vapaaehtoisena heti rikoksenteon jälkeen.

H4: "--mä en sit tiiä onks se tyhmää, mut periaattees joka kerta ku jää jostain rikoksesta kiinni, ni sit ku oikeudenkäynti on tulossa, ni oisko se parempi alottaa tällanen valvonta periaatteessa niin ku saman tien, sitten myöhemmin oikeudenkäynnin jälkeen päätettäis minkälainen se silloinen tilanne on, et jatketaanko valvontaa.--pääsis tänne käsittelemään sitä tapahtumaa ja tekoja, eikä sillä lailla et sä käsittelet niitä ensin vuoden verran kotona ja sit sen jälkeen sä tuut tänne."

Työntekijät ovat nuorten kanssa samaa mieltä ja lisäävät, että rikosprosessin keston vuoksi nuori saattaa syllistyä uusiin rikoksiin, ennen kuin hän ehtii tuen piiriin. He kokevat, että valvonnan aloittaminen vapaaehtoisena heti rikoksenteon jälkeen luo paremmat edellytykset vaikuttaa uusintarikollisuuteen. Työntekijöiden mielestä nuori on vielä rikoksenteon jälkeen asiasta pelästynyt ja näin ollen myös mahdollisesti motivoitunut valvontaan. Työntekijät myös pohtivat, että mikäli tuomiona olisikin vain sakko, ei vapaaehtoisesta valvonnasta olisi kuitenkaan haittaa valvonnan ollessa tukitoimi, ei rangaistus. Työntekijät pohtivat, voisiko nuoren ennenaikainen valvonta vaikuttaa tulevan henkilötutkintalausannon tulokseen. Näin vältyttäisiin myös valvontaan määrätyiltä nuorilta, jotka eivät enää valvonnan alkaessa ole sen tarpeessa.

Johto korostaa, että nuoren tulee olla syyllistynyt rikokseen, jotta hän voi tulla yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaaksi, eikä pelkkä epäily syillisyydestä riitä. Johto nostaa esiin, että rikoksenteon jälkeen sosiaalitoimen tulee reagoida asiaan, eikä yhdyskuntaseuraamustoimiston. Johto tosin pohtii, että sosiaalitoimen resurssit ovat tällaiseen reagoimiseen jokseenkin riittämättömät, mutta silti on muistettava yhdyskuntaseuraamustoimiston rooli täytäntöönpanoviranomaisena. Johto kuitenkin tiedostaa, että ongelmana on juuri se, että täytäntöönpano alkaa vasta vuoden päästä rikoksenteosta.

Yksi haastateltava koki, että valvonta olisi mielekkäämpää, jos valvoja pysyisi samana.

Työntekijät samaistuvat nuorten kokemaan. He lisäävät, että valvojan pysyminen samana on pääsääntöisesti myös työntekijöiden etu. Työntekijöiden mielestä valvojan vaihtaminen voi joissain tapauksissa olla hyväksi työskentelyn kannalta, mutta pääsääntöisesti ei.

Johto samaistuu työntekijöiden mielipiteeseen ja kokee, että jatkuva muutos voi olla nuorelle rasittavaa.

Haastateltavat kokivat, että valvonnan hoitumiseksi matkakorvaukset pitäisi maksaa joko heti valvontatapaamisen jälkeen tai ennen valvontatapaamista.

Työntekijät kyseenalaistavat korvausten maksamisen etukäteen luotettavuuskysymysten vuoksi. Työntekijät toivovat uuden matkakorvauskäytännön sekä uuden ERN-lain mahdollistavat matkojen korvaamisen nopeammin. Työntekijät nostavat esiin kehittymisen tarvetta siinä, että nuorten kanssa keskusteltaisiin valvonnan alussa toiveista saada matkakorvaukset joko heti tai suuremmissa erissä.

Johto samaistuu työntekijöiden mielipiteeseen luotettavuuskysymyksen osalta. Johto tuo esiin, että matkakustannusten maksaminen on osa byrokraattista järjestelmää ja että maksun toimittaminen maksaa enemmän kuin itse matka, minkä takia matkakustannuksia ei voi maksaa liian pienissä erissä. Johto tuo myös esiin, että uusi matkakorvauskäytäntö voi nopeuttaa matkakustannusten maksamista yhdellä tai kahdella päivällä. Johdon mielestä tulee myös pohtia, onko matkakorvausten maksaminen todella edistänyt nuorten valvonnan hoitamista, jos verrataan aikaan, jolloin matkoja ei vielä korvattu.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Johtopäätöksissä vastaamme alkuperäisiin tutkimusongelmiin, jotka esittelimme luvussa 4. Näitä olivat Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen laajuuden vaikutukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan sekä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston resurssien määrän vaikutukset ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Näiden tutkimusongelmiemme ohella vastaamme myös aiemmin mainittuun tavoitteeseen selvittää nuorten kokemuksia valvonnan laadusta sekä nuorten palveluohjauksellisiin tarpeisiin vastaamisesta (Ks. luku 4). Rakennamme yhteenvedon aikaisemmin esitetyistä nuorten tuloksista sekä työntekijöiden ja johdon ajatuksista.

Ensimmäiseen tutkimusongelmaamme liittyvänä johtopäätöksenä voidaan todeta, että toimialueen laajuus on vaikuttanut ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Toimialueen laa-

juus on vaikuttanut valvonnan hoitamiseen, mutta sillä ei ole ollut suoranaista vaikutusta valvonnan sisältöön, esimerkiksi kahvilassa hoidettujen tapaamisten vuoksi. Valvonnan hoitamiseen heijastuvia vaikutuksia ovat olleet nuorten heikko rahatilanne, heikot kulkuyhteydet sekä monipuolisten valvonta-aikojen puuttuminen sivutoimipisteissä. Johdon kehittämis ehdotuksena asiaan on, että valvonnan sisältöön liitettäisiin ajan- ja rahankäytön hallintaa sekä julkisten kulkuneuvojen käytön opettelua, joita voidaan pitää edellytyksinä yhteiskunnassa pärjäämiselle. Työntekijät tuovat esiin näkemyksen, jonka mukaan kaikilla nuorilla ei ole kykyä hoitaa valvontaa, mikä tukee johdon kehittämis ehdotusta, sillä ajan- ja rahankäytön hallinnan sekä julkisten kulkuneuvojen käytön opettelu voisi lisätä näiden nuorten kykyä. Kykyjen ja valmiuksien lisääminen on näkemyksemme mukaan olennainen osa nuorten rikostentekijöiden kanssa tehtävää työtä ottaen huomioon teoreettisessa viitekehyksessämme esiin tuodun seikan, jonka mukaan nuorten rikoskäyttäytyminen nähdään olevan muun muassa puutteellisten kykyjen seurausta (Ks. luku 2.1 Nuorten rikoskäyttäytyminen). Pidemmälle vietyä johtopäätöksenä kykyjen opetteluun liittäminen valvonnan sisältöön voisi täten vaikuttaa valvonnan hoitamisen lisäksi myös rikosten uusimisriskiin.

Nuorten yhteiskunnassa pärjäämisen kykyä lisäämällä voitaisiin poistaa valvonnan hoitamiseen kohdistuvat negatiiviset vaikutukset niiden nuorten kohdalla, joilla ei ole kykyä. Maakunnissa asuvien nuorten kohdalla kulkuneuvojen käytön osaaminen ei välttämättä kuitenkaan poistaisi näitä vaikutuksia, koska heikot kulkuyhteydet rajoittavat liikkumista, vaikka kykyä olisikin. Työntekijät ja johto nostavatkin valvonnan hoitamattomuuden taustalla olevan myös motivaation puutetta, eikä ainoastaan puutteelliset kyvyt tai syrjäinen asuinpaikkakunta. Näihin motivaation puutetta omaaville nuorille ei kykyjen lisäämisellä olisi valvonnan hoitamiseen myöskään suoranaista vaikutusta. Näkemyksemme mukaan näiden nuorten kanssa tulisi-kin ensisijaisesti keskittyä motivaation lisäämiseen tähtäävään työskentelyyn ja sitä kautta valvonnan hoitamiseen. Toimialueen laajuus on siten vaikuttanut valvonnan hoitamiseen mutta ei suoranaisesti valvonnan sisältöön, ja kuitenkin sisältöön vaikuttamalla voidaan vaikuttaa valvonnan hoitamiseen.

Toimialueen laajuudella ei siis ole suoranaista vaikutusta valvonnan sisältöön, ja se onkin koettu pääasiassa myönteisesti. Näitä myönteisiä tekijöitä ovat edellä mainitun mukaisesti muun muassa keskustelut valvojan kanssa ja tehtävät. Lisäksi valvonnan sisällössä positiiviseksi asiaksi nuoret ovat kokeneet käytännön avun saamisen. Täten voidaankin todeta, että nuorten kokemukset valvonnan laadusta ja palveluohjauksellisesta työstä ovat myönteiset. Lisäksi positiivista on, että valvontaa toteutetaan sen sisällön suhteen vaatimusten mukaisesti, sillä onhan palveluohjauksellinen työ osa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa (Ks. luku 2.3.2 Ehdollisen vankeuden valvonta käytännössä). Katsomme toimialueen laajuudella olevan kuitenkin niin sanottu epäsuora vaikutus valvonnan sisältöön. Näkemyksemme perustuu ensinnäkin nuorten kehittämis ehdotukseen valvojan vaihtumisen välttämisestä ja toiseksi heidän nä-

kemykseensä liiallisista rikos- ja päihdekeskusteluista. Johtopäätöksenä on, että valvojan vaihtuminen vaikuttaa negatiivisesti valvonnan sisältöön joko sen vuoksi, että nuoren ja valvojan välillä ei ole luottamuksellista suhdetta tai sen vuoksi, että nuori kokee sisällössä liiallista toistoa. Työntekijät perustelevat nuorten kokemaa liiallisesta sisällön toistuvuudesta juuri valvojan vaihtumisella.

Toiseen tutkimusongelmaan, joka liittyy resurssien määrän vaikutuksiin, johto nosti esille, että resursseja on säästettävä työntekijöiden matkustamista vähentämällä. Pääsääntönä on, että asiakkaat liikkuvat, mutta työntekijät eivät. Täten aikaisemmin esittelemäämme nuorten toivetta valvonnan hoitamisesta kotona tai kahvilassa lähempänä kotia sekä kehittämisehdotusta sivutoimipisteiden lisäämisestä ei voida huomioida. Tapaamiset kotona eivät ole rajoitettuja ainoastaan resurssien säästösyistä, vaan työntekijät ja johto nostivat esiin myös turvallisuusriskin. Tähän liittyen täytyykin muistaa, että enää ei toimita yhdistyksen alaisena vaan yhdyskuntaseuraamustyö sijoittuu valtion alaiseen viranomaiseen, Rikosseuraamuslaitokseen.

Johdon haastattelusta kävi ilmi, että resurssien säästämistä huolimatta kymmenen prosenttia työajasta kuluu autossa istumiseen edelleen. Työntekijät pohtivatkin apuvalvonnan hyödyntämistä, mutta he toivat esiin, että apuvalvojen käyttö on Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa ”ajettu” melko alas. Johto perustelee työntekijöiden kokemaa ennen kaikkea apuvalvojen käytön unohtamisella. Teoreettiseen viitekehykseemme viitaten, Harrikarin tutkimuksen mukaan yksityisvalvojen käytössä oli suuria aluetoimistokohtaisia eroja, esimerkiksi Espoon aluetoimistossa yksityisvalvojen käyttö oli 14 %, kun taas Tampereen aluetoimistossa se oli 49 % (Harrikari 2010: 60). Täytyy kuitenkin muistaa, että Harrikarin käyttämä tilasto on vuodelta 2008.

Työntekijöiden ja johdon näkemyksiin heijastaen voidaankin yhdeksi kehittämisehdotukseksi esittää apuvalvojen lisäämistä valvontatyössä. Apuvalvonnalla voitaisiin ensinnäkin hoitaa valvontaa resursseja tuhlaamatta, kun työntekijän ei tarvitsisi liikkua. Lisäksi voitaisiin edesauttaa valvonnan hoitamista niiden nuorten kohdalla, joihin ei edellä mainitun mukaisesti voitaisi kykyjä opettelemalla vaikuttaa. Apuvalvonnalla pystyttäisiin nimittäin poistamaan maakunnissa asuvien nuorten valvonnan hoitamisen vaikeuksia, koska valvoja olisi lähellä. Samalla pystyttäisiin lisäämään motivaatiota niiden nuorten kohdalla, joilla valvonnan hoitamattomuus johtuu motivaation puutteesta. Apuvalvontatapaamiset olisivat nuorelle nimittäin helpommin järjestettävissä ja siten säännöllisempiä, mikä olisi tilaisuus motivoinnille.

Apuvalvonnan hyödyntäminen valvonnan hoitamattomuuden vähentämiseksi takaisi myös sen, että yhdyskuntaseuraamustyö voitaisiin hoitaa hallintolain ja asetusten (asetus nuorista rikosentekijöistä) mukaisesti, sillä tuleehan hallintolakia teoreettiseen viitekehykseemme viitaten

soveltaa (Ks. luku 2.3.2 Ehdollisen vankeuden valvonta käytännössä). Hallintolain palveluperiaatteen mukaan palveluja tulee olla riittävästi ja niiden tulee olla järjestetty niin, että ne ovat helposti saatavissa (Sass 2011: 80-81). Apuvalvonnalla pystyttäisiin järjestämään tämä palvelujen saatavuus asianmukaisesti. Lisäksi hallintolaki edellyttää yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamista, ja yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan kaikkia on kohdeltava tasapuolisesti riippumatta asuin- ja kotipaikkakunnasta (Sass 2011: 67). Näin ollen apuvalvonnalla voitaisiin taata, että maakunnissa ja huonojen kulkuyhteyksien päässä asuvat nuoret voisivat saada hoitaa valvontaa yhtä helposti kuin Espoossa asuvat nuoret. Tällä hetkellä syrjäisissä kunnissa asuvat nuoret joutuvat lyhyemmän matkan toivossa käymään aina sivutoimipisteissä, joissa ei (työntekijöiden ajallisista resursseista riippuen) ole aina tarjota vaihtoehtoisia valvonta-aikoja, mikä saattaa rasittaa niitä nuoria, joiden valvonnan hoitamattomuus johtuu heikoista kulkuyhteyksistä.

Lisäksi apuvalvonnalla pystyttäisiin hoitamaan valvonta, kuten asetus nuorista rikoksentekeijöistä sanoo: valvoja olisi lähellä eikä valvojan luona käyminen aiheuttaisi sanottavaa kustannusta tai ajanhukkaa (Ks. luku 2.3.1 Ehdollisvalvonnan lailliset määritelmät). Vaikka yleisesti ottaen ajatellaan ehdollisvalvonnan olevan tukitoimi, täytyy kuitenkin muistaa sen lailliset määritelmät ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Tämä niin sanotun lisärangaistuksen merkitys voi toki kyseenalaistaa sen, että valvontaa pyritäisiin hoitamaan palveluperiaatteiden mukaisesti, sillä onhan kyseessä rangaistus, eikä yhteiskunnalta saatava palvelu. Työntekijät ja johto nostavatkin esiin myös nuoren vastuuttamisen tärkeyttä valvonnassa.

Yhteenvetona toteamme, että ajan- ja rahankäytön sekä julkisen liikenteen hallinnan opetellulla voitaisiin vaikuttaa valvonnan hoitamattomuuteen niiden nuorten kohdalla, joilla hoitamattomuus johtuu kykyjen puutteesta. Apuvalvonnalla voitaisiin puolestaan vaikuttaa valvonnan hoitamattomuuteen niiden nuorten kohdalla, joilla hoitamattomuus johtuu motivaation puutteesta ja asuinpaikkakunnan sijainnista, ja lisäksi mahdollistettaisiin resurssien säästäminen ja lainmukainen toiminta.

Apuvalvojien käyttö ei kuitenkaan ole yksiselitteinen ja johto pohtiikin asiantuntevien apuvalvojien määrää alueella. Hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvan palveluperiaatteen mukainen palvelujen riittävyys onkin käytännössä riippuvainen viranomaisen taloudellisista resursseista ja asiantuntevan henkilöstön määrästä (Sass 2011: 80). Rikoksentekeijöitä voidaan pitää eräänlaisena yhteiskunnan marginaalina, samoin kuin niiden kanssa tehtävää työtä muun sosiaalityön piirissä. Tämä herättääkin kysymyksen, riittääkö apuvalvojien ammattitaito. Kuten aikaisemmin toimme esiin, valvonnan tarkoituksena on edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja rikoksetonta elämää. Laki luettelee apuvalvojien tehtävän edellyttävän sosiaali-, nuoriso- tai kasvatusalan koulutusta (EhdVanValL 4§), joiden pohjalta nuoren sosiaalisen selviytymisen tukemista ei tule epäillä. Sen sijaan kyseenalaista on, kuinka vahvasti apuvalvojat pystyvät

edistämään nuoren rikoksetonta elämää, esimerkiksi käymään rikoskeskusteluja ja arvioimaan nuoren uusimisriskiä ja esimerkiksi kriminogeenisiä tekijöitä, mikä kuuluu olennaisena osana uusintarikollisuuteen vaikuttamiseen tähtäävään työskentelyyn.

Kuten teoreettisessa viitekehyksessämme olemme esitelleet oppimisteorian yhteydessä, rikollisen käyttäytymisen taustalla voidaan nähdä rikosmyönteiset asenteet, joiden ylittäessä rikosvastaiset asenteet alkaa ihminen syyllistyä rikoksiin (Ks. luku 2.1.2 Nuorten rikoskäyttämisen selityksiä: Sosiologiset selitykset). Rikosmyönteisiin asenteisiin vaikuttaminen kuuluu näkemyksemme mukaan tällaiseen erityisosaamiseen, johon apuvalvojan koulutustausta ei välttämättä riitä. Erityisosaamista voidaan näkemyksemme mukaan tarvita myös silloin, kun nuoren rikoskäyttämisen taustalla on varhain alkanut antisosiaalisuus. Teoreettisen viitekehyksemme viitaten varhain alkanut antisosiaalisuus on usein perinnöllistä ja se näyttäytyy useilla elämän osa-alueilla muun muassa koulussa, kotona ja kaveripiirissä (Ks. luku 2.1 Nuorten rikoskäyttämisen & luku 2.1.1 Nuorten rikoskäyttämisen selityksiä: Ympäristö vai perimä). Sen sijaan puhuttaessa rikoskäyttämisen taustalla vaikuttavista tekijöistä kuten nuorten ajattelemattomuudesta tai puutteellisista kyvyistä, voi apuvalvojen koulutustausta olla täysin riittävä.

Toisena resurssien määrän vaikutuksiin liittyvänä tekijänä johto toi esiin paikallistoimistojen lakkauttamisen olevan yleinen tavoite rikosseuraamusalalla. Toimintaa pyritään tämän mukaisesti keskittämään suurempiin kaupunkeihin ja yksittäisiin toimistoihin. Esimerkkinä tästä Lohjan paikallistoimisto lakkautettiin vuonna 2004 (Historia 2011). Tästä tavoitteesta huolimatta kaksi sivutoimipistettä Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston alueella on säilytetty, joten tilanne on yleisellä tasolla hyvä. Kaikkea toimintaa ei siis ole keskitetty Espooseen. Kahden sivutoimipisteen säästäminen alueella ei kuitenkaan tuloksiemme mukaan vaikuta poistavan toimialueen laajuuden negatiivisia vaikutuksia.

Olemme teoreettisessa viitekehyksessämme esitelleet ehdollisvalvonnan laillista määrittelyä ja siihen liittyen on syytä nostaa esiin, että vuoden 2011 alusta lähtien on laki ehdollisen vankeuden valvonnasta uudistettu. Merkittävänä uudistuksena on lakiin kirjattu nuoren sanktioinnin mahdollisuuksista: jatkossa nuorta voidaan huomauttaa valvonnan hoitamattomuudesta ja pyytää poliisia noutamaan nuori valvontatapaamiseen. Työntekijät ja johto pohtivatkin, missä määrin kyseinen lakimuutos vaikuttaa valvonnan hoitamiseen jatkossa, ja erityisesti johto nostaa uuden lain voivan ratkaista valvonnan hoitamattomuuden ongelmaa. Näkemyksemme mukaan sanktioilla, ja poliisin noudolla erityisesti, on merkittävä rooli siinä, että toimialueen laajuuden vaikutukset eivät enää heijastu samalla tavalla valvonnan hoitamiseen. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon sanktiointien haittapuolet valvontaan. Näkemyksemme mukaan sanktioinnilla saatetaan heikentää luottamuksellisen suhteen syntymistä, mikä puolestaan vähentää valvonnan vaikuttavuutta. Lisäksi saatetaan edistää nuoren rikoksentekijäksi leimaantumista

(Ks. luku 2.1.2 Nuorten rikoskäyttäytymisen selityksiä: Sosiologiset selitykset) tilanteissa, joissa nuori tulee poliisin toimesta noudetuksi. Sanktiointi myös kyseenalaistaa ehdollisvalvonnan roolin nuoren tukitoimena.

9 Lopuksi

Tutkimme opinnäytetyössämme toimialueen laajuuden vaikutuksia ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan. Tarkoituksena oli tutkia nimenomaan nuorten valvottavien kokemuksia ja nostaa heidän kokemukset työntekijöiden ja johdon tietoon. Halusimme myös tuoda esiin työntekijöiden ja johdon ajatuksia valvottavien kokemuksista. Tähän tavoitteeseen pääsimme parhaiten käyttämällä Bikva-menetelmää soveltuvien osin. Bikva-mallin soveltamisen päätaavoitteena on työntekijöiden ja johdon oppiminen ja kehittyminen (Krogstrup 2004: 13), ja toivomme, että opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää ehdollisen vankeuden valvontatyössä ja sen kehittämisessä tulevaisuudessa. Kehittymisen takaamiseksi esittelemme työmme tulokset kokonaisuudessaan Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökunnalle. Lisäksi viemme työn tulokset Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ehdollisvalvonnasta vastaavan työntekijän tietoon.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen, joten meillä ei ole esittää toimialueen laajuuden vaikutuksia ehdollisen vankeuden valvontaan numeerisesti. Tämä olisi mielestämme myös tilastollisena tutkimusaiheena mielenkiintoinen, jotta voitaisiin tilastojen valossa nähdä, onko nuorten valvontatapaamisten toteutumisessa tapahtunut muutoksia toimialueen laajentumisen myötä. Opinnäytetyömme tulokset kuitenkin osoittavat, että toimialueen laajuudella on vaikutusta ehdollisen vankeuden valvontaan. Voidaan kuitenkin pohtia, ovatko vaikutukset syntyneet toimialueen laajentuessa vai ovatko ne olleet olemassa jo ennen sitä.

Opinnäytetyöprosessi oli haastavampi ja raskaampi kuin olimme etukäteen ajatelleet. Osittain tähän vaikutti käytössä olevan ajan vähyys ja aikataulujen sovittaminen yhteen. Yhteisen ajan löytyminen oli välillä hankalaa, sillä toinen työn tekijöistä on määräaikaissa virkasuhteessa Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja toinen työn tekijöistä tekee osa-aikaista työtä iltaisin. Tämän takia yhteiset tapaamisemme sijoittuivat yleensä viikonloppuihin, mikä osaltaan tuntui ajoittain raskaalta. Olemme aiemmin opinnoissamme tehneet yhdessä töitä, ja yhteistyö on sujunut aina hyvin, mikä näkyi myös opinnäytetyötä tehdessämme. Olemme tyytyväisiä siihen, että päätimme tehdä työmme parityönä. Koemme myös, että tutkimuksen tekeminen parityönä tuo esiin paljon enemmän näkökulmia tutkittavaan aiheeseen kuin yksin tehtynä. Huomasimmekin erityisesti tuloksia analysoidessamme sen, että ajattelimme tuloksia eri näkökulmista, mikä laajensi analyysiamme.

Lähteet

Aaltonen, M. & Kivivuori, J. 2009. Yksilökohtaiset ominaisuudet, syrjäytyminen ja rikollisuus. Teoksessa Kivivuori, J. (Toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Hakapaino Oy, 19-23

Asetus nuorista rikoksentekijöistä 18.12.1942/1001

Eklom, H. & Lahtinen, S. 2007. "Kai sitä yritetään nuorille puhua, että jutella asioista, elämästä, tulevaisuudesta": Ehdollisesti rangaistujen nuorten ajatuksia valvontatyöstä Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimistolla. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkojulkaisut. Viitattu 22.2.2011.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17760/TMP.objres.415.pdf?sequence=2>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto. Rikosseuraamuslaitoksen Internet-sivut. Viitattu 7.1.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/15261.htm>

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue. Rikosseuraamuslaitoksen Internet-sivut. Viitattu 7.1.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/49225.htm>

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999

Haapasalo, J. 2006. Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (Toim.) Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisasian neuvottelukunta, julkaisuja 33. Helsinki: Hakapaino Oy, 123-160

Hallintolaki 6.6.2003/434

Harrikari, T. 2010. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta: Toimijat, prosessit ja sisällöt. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2010. Vammalan kirjapaino Oy.

Henkilöstö. Rikosseuraamuslaitoksen Internet-sivut. Viitattu 28.1.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/27437.htm>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Historia. Rikosseuraamuslaitoksen Internet-sivut. Viitattu 28.1.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/27438.htm>

Honkatukia, P. & Hinkkanen, V. 2009. Lastensuojelun ja rikosseuraamusjärjestelmän kosketuspinnat. Kivivuori, J. (Toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Hakapaino Oy, 41-28

Jokela, M. 2006. Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (Toim.) Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutki-

muslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 33. Helsinki: Hakapaino Oy, 97-121

Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kivivuori, J. 2006a. Nuorisorikollisuuden kehitys. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (Toim.) Nuorisorikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 33. Helsinki: Hakapaino Oy, 15-55

Kivivuori, J. 2006b. Nuorisorikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (Toim.) Nuorisorikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 33. Helsinki: Hakapaino Oy, 161-186

Koivisto, J. 2007. Kuinka paljon asiakkaan sana painaa? Bikva-menetelmän relationaalinen arviointi. Stakes raportteja 21/2007. Helsinki: Valopaino Oy.

Komiteanmietintö I 2003:2. Nuorisorikostoimikunnan mietintö. Oikeusministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy

Komiteanmietintö II 2003:2. Nuorisorikostoimikunnan mietintö. Oikeusministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Krogstrup, H. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi Bikva-malli. Hyvät käytännöt. Menetelmä-käsikirja. FinSoc arviointiraportteja 1/2004. Helsinki: Stakes.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 1/2007. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta 24.6.2010/634

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Marttunen, M & Salmi, V. 2010. Nuorisorikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2009: Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 250. Helsinki: Hakapaino Oy, 223-252

Marttunen, M. 2008. Nuorisorikosoikeus: Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236. Helsinki: Hakapaino Oy.

Marttunen, M. 2006. Poliisin ja syyttäjien määräämät seuraamukset. Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (Toim.) Nuorisorikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 33. Helsinki: Hakapaino Oy, 281-313

Marttunen, M. 2002. Nuorisoprosessi: Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsitteilyn arviointia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 193. Helsinki: Hakapaino Oy.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen Internet-sivut. Viitattu 1.3.2011.
<http://www.rikosseuraamus.fi/49146.htm>

Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2010. Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2010. Rikosseuraamuslaitoksen verkkojulkaisut. Viitattu 6.3.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/51183.htm>

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroiijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, P., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (Toim.) Haastattelun analyysi. Tampere. Vastapaino, 424-431

Salmi, V. 2009. Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2008. Teoksessa Salmi, V. (Toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset: Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995-2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Helsinki: Hakapaino Oy, 1-44

Salmi, V. 2005. Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Kivivuori, J. & Salmi, V. (Toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2004: Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214. Helsinki: Hakapaino Oy, 71-110

Salmi, V., Kivivuori, J. & Sirén, R. 2009. Sosiaalinen syrjäytyminen. Teoksessa Kivivuori, J. (Toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Hakapaino Oy, 15-18

Sass, P. 2011. Rikosseuraamusalan hallinto ja lainsäädäntö. Opintomoniste. Vantaa. Viitattu 10.3.2011.

Smolej, M. 2005. Rikosseuraamusten tutkimus Suomessa: Katsaus tutkimuksen painopisteisiin ja resursseihin. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 66. Rikosseuraamusalan neuvottelukunnan julkaisu 1. Helsinki: Hakapaino Oy.

Suonio, M. 2003. Valvonta ja tavoitteet: Ehdollisesti rangaistujen nuorten kokemuksia valvonnasta. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto.

Tapani, J & Tolvanen, M. 2006. Rikosoikeus: Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vankeuslaki 23.9.2005/767

Väkiparta, H. & Marttunen, M. 2009. Valvonta nuorten rangaistuksena. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 95. Helsinki: Hakapaino Oy.

Yhdyskuntaseuraamukset. Rikosseuraamuslaitoksen Internet- sivut. Viitattu 22.2.2011. <http://www.rikosseuraamus.fi/53826.htm>

Kuvat

Kuva 1: Espoon yhdyskuntaseuraamustoimiston toimialueen kartta	31
Kuva 2: Bikva-malli (Krogstrup 2004: 16.)	36

Liitteet

Liite 1. Rikosseuraamuslaitoksen kaavio

Liite 2. Asiakkaiden teemahaastattelurunko

Teema 1: Tiheys ja valvonta-ajat

Valvojaehtojesi mukaisesti valvojaa tulee tavata valvonnan alussa kaksi kertaa kuukaudessa ja sen jälkeen vähintään kerran kuukaudessa.

- Mitä mieltä olet valvontatapaamisten tiheydestä? (Plussat ja Miinukset)
- Kuin usein itse olet tavannut valvojaasi? Jos ei edellytysten mukaan, niin mistä syistä?
- Miten olet voinut itse vaikuttaa valvonta-aikoihin? (Päivämäärä ja kellonaika? Julkinen liikenne suhteessa ajankohtaan? Omat menot?)

Teema 2: Valvontapaikka - ympäristö ja sijainti

Valvontapaikkana toimii Espoon yhdyskuntaseuraamustoimisto ja tarvittaessa Lohjan sivutoimipiste, jonne valvottavat tulevat omilta kotikunniltaan.

- Missä tapaavat valvojaasi? (toimisto, kahvila ym.)
- Jos ei puhuta valvontapaikan sijainnista, mitä mieltä olet itse valvontapaikasta? (Sen fyysinen olemus, miltä tuntuu mennä sinne?)
- Mitä mieltä olet valvontapaikan sijainnista? (Plussat ja miinukset)
- Miten pitkältä ja millä joudut itse kulkemaan valvontatapaamisiin? Miten koet sen? (Plussat ja miinukset)
- Minkälainen olisi mieluisin valvontapaikka? Miksi? (mielikuvitusta voi käyttää.. "unelmapaikka")

Valvontatapaamisista maksetaan matkakorvaukset julkisten kulkuneuvojen mukaan. Maksu hoidetaan jälkikäteen, yleensä useammasta valvontamatkasta kerrallaan.

- Millä tavoin hoidat matkakustannukset? (bensat kaverille, kertalippu, kuukausilippu ym.)
- Onko matkakustannusten hoitamisessa ollut vaikeuksia? Jos on, niin minkälaisia ja mistä syistä ollut hankalaa?
- Onko valvoja maksanut sinulle matkakorvauksia?
- Maksut laitetaan jälkikäteen tilille, oletko joutunut lainaamaan rahaa matkustamiseen?

Teema 3: Valvonnan sisältö

Valvonnassa kuuluisi käydä valvottavan kanssa läpi rikoskeskusteluja sekä tukea valvottavaa elämän eri osa-alueilla

- Mitä valvontatapaamiset ovat pitäneet sisällään?
- Mitä mieltä olet valvontatapaamisten sisällöstä? (Plussat ja miinukset)
- Mitä asioita haluaisit käsiteltävän valvontatapaamisissa? Oletko itse saanut vaikuttaa sisältöön? (oletko tehnyt valvojan kanssa jonkinlaisia tavoitteita valvonnalle?)
- Millä tavoin koet hyötäväsi valvonnasta?
- Oletko saanut valvojaltasi apua? (Minkälaista apua, missä asioissa, onko ollut konkreettista vai jotain muuta...?)
- Millä tavoin valvonnan sisältöä voisi kehittää?
- Voiko toimiston ulkopuolinen valvontapaikka vaikuttaa valvonnan sisältöön? (Rikoskeskustelut ja arkaluontoiset keskustelut vs. julkinen paikka tai "unelmapaikka"?)

Liite 3. Johdon haastattelurunko

VALVONNAN HOITAMINEN

Autolla kulkevat haastateltavat eivät koe valvontatapaamiseen matkustamisessa ongelmia. Julkisia käytävillä haastateltavilla on ollut ongelmia saapua valvontatapaamiseen heikon rahatilanteen sekä huonojen kulkuyhteyksien vuoksi.

Työntekijät kokevat motivaation määrittävän sitä, miten nuoret kokevat matkustamisen. Työntekijät kuitenkin samaistuvat asiakkaiden kokemuksiin erityisesti kauempaa matkustavien nuorten kohdalla ja mainitsevat, ettei kaikilla nuorilla ole kykyä matkustamiseen, esimerkiksi päihdeongelman vuoksi.

Mistä se johtuu? Mitä asialle voitaisiin tehdä?

Yhden nuoren kohdalla valvonta hoituu hänen kulkiessaan autolla, mutta ilman ajo-oikeutta.

Työntekijät tunnistavat motivaation korkeaksi sekä nostavat esiin ristiriidan valvonnan hoitamisen ja rikoksiin syylistymisen välillä. Yhden työntekijän kohdalla tämä ongelma ratkaistiin matkustamalla asiakkaan luokse.

Mitä asialle pitäisi tehdä? Miten tähän voisi vaikuttaa?

Suurin osa haastateltavista on joutunut lainaamaan rahaa päästäkseen valvontatapaamiseen.

Työntekijät samaistuvat nuorten tunteisiin ja nostavat ongelmakohdaksi muun muassa sen, että matkat maksetaan jälkikäteen. Työntekijät tuovat esiin, että jotkut nuoret matkustavat "pummilla" rahan lainaamisen sijaan. Työntekijät pohtivatkin, voisiko yhteistyötä sosiaalitoimen välillä lisätä matkojen kustantamiseksi ja voisiko uusi ERN-laki mahdollisesti poistaa ongelman.

Mistä tämä johtuu? Millaiset ovat vaikutusmahdollisuudet?

Haastateltavat kokivat, että he ovat voineet vaikuttaa valvonta-aikoihin ja siirtämään niitä, mikäli on tullut este saapua valvontatapaamiseen.

Työntekijät kokevat, että asiakkaan ilmoittaessa esteestä ei perustetta valvonta-ajan siirtämättä jättämiselle ole, vaan työntekijät ovat tyytyväisiä nuorten vaivautuessa ilmoittamaan. He kokevat, että niin sanottu pakottaminen haittaa pidemmällä tähtäimellä asiakassuhdetta ja sitä kautta valvonnan hoitamista. Työntekijät lisäävät, että toisaalta on nuoria, jotka aina siirtävät aikaansa.

Miten asian pitäisi olla ja miten sitä voisi edistää?

Yksi haastateltavista koki, että hän ei voi vaikuttaa valvontatapaamisen päivään, sillä valvoja käy kerran viikossa Lohjalla.

Työntekijät kokivat ratkaisuksi tähän toisen työntekijän hyödyntämisen tai ajan siirtämisen seuraavalle viikolle. Toisaalta työntekijät tiedostavat, että nuoren halutessa tavata omaa työntekijää, ei hänellä ole juurikaan vaikutusmahdollisuutta, mikä asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan. Työntekijät pohtivat apuvalvonnan hyödyntämistä.

Mitä tästä ajattelette? Miten asian pitäisi olla ja miten sitä voitaisiin edistää?

Yksi haastateltavista koki, että valvonta hoituisi paremmin, jos valvontatapaamiset voitaisiin järjestää niihin ajankohtiin, kun valvottava asioi muutoinkin valvontapaikan lähetyillä, jottei tarvitsisi ainoastaan valvonnan vuoksi matkustaa.

Työntekijät kokevat nuoren vastuuttamisen tärkeäksi siten, että hän itse organisoisi menonsa liitettäväksi valvontatapaamisen yhteyteen. Työntekijät tuovat kuitenkin esiin nuorten organisaatiokyvyn puutteen. Lohjan seudulla työntekijät kokevat yhteistyön muiden tahojen kanssa olevan erityisen tärkeää, koska Lohjalla käydään harvemmin.

Miten asiaan voitaisiin vaikuttaa ja miten sitä voitaisiin edistää?

Osan haastateltavista mukaan syynä valvonnan hoitamattomuuteen on ollut valvonta-ajan unohtaminen.

Työntekijät kertovat tämän olevan yleistä ja osaksi kokevat unohtamisen olevan myös joidenkin nuorten kohdalla tekosyy. Työntekijät pohtivat asian ratkaisemiseksi muistutusviestien laittamista aikojaan unohteleville nuorille. Osa työntekijöistä kokee tämän huonoksi ratkaisuksi vastuuttamisen näkökulmasta.

Mitä ajatuksia tämä herättää? Miten asiaan voisi vaikuttaa?

Osa haastateltavista koki tapaamistiheyden valvonnan alussa liian tiheäksi.

"--jos se alkais saman tien sen rikoksenteon jälkeen, ni se ois helvetin hyvä asia. Mut täl hetkel ku mulki oli vuos menny siitä, mä olin saanu sitä tilannetta eteenpäin, ni mul ei ollu akuuttia hätää enää, siin se saatto ollakki vähä semmone turha. Mut emmä sitä meinaa et se kaikille ois. Itelle mä en kokenu sitä välttämättä niin tarpeellisena, et kerran kuussaki ois varmaa riittäny ihan hyvin."

Työntekijät samaistuvat ajatukseen siitä, että valvonta alkaa usein liian myöhään ja joskus tunne liian tiheästä valvonnasta on molemminpuolinen. Työntekijät pohtivat, että valvonnan päättämiseen tähtäävää työskentelyä voi tehdä jo hyvissä ajoin niiden nuorien kohdalla, joilla ei ole erityistä tarvetta valvonnalle ja päättää valvonta heti, kun mahdollista.

Mitä ajatuksia tämä herättää?

Lähes kaikki haastateltavat kokivat toimiston valvontapaikkana mielekkääksi. Yksi haastateltavista kuitenkin koki toimiston negatiivisesti:

"Noo kyl sitä vähä miettii ku aina lukee sen et mä oon vähä erilaine ihminen kun noi muut tuolla -- et oon vähä huonempi ihminen ku kaikki muut" [viittaa ulko-ovessa olevaan kriminaalihuoltolaitos-lylttiin]

Työntekijät kokivat, että joidenkin nuorten voi olla helpompi puhua asioistaan niin sanotussa epävirallisessa ympäristössä kuten kahvilassa, ja työntekijät tiedostavat, että tapaamiset kahvilassa voivat olla kiusallisempia työntekijöille kuin nuorille. Työntekijät pohtivat toimiston leimaavaa vaikutusta nuoreen, etenkin pienellä paikkakunnalla ja sellaisen nuoren kohdalla, jolla rikollinen teko on ollut yksittäinen. Tällöin valvonnalla voidaan työntekijöiden mukaan aiheuttaa haittaa nuoren itsetunnolle.

Mistä tämä johtuu? Mitä asialle voitaisiin tehdä?

Osa haastateltavista koki kodin mieluisimmaksi valvontapaikaksi.

Työntekijät ymmärtävät nuorten kokemuksen, mutta tuovat esiin, että suurin turvallisuusriski on asiakkaan koti tapaamispaikkaa ajatellen. Lisäksi liiallinen valvonnan hoitaminen kotona saattaa aiheuttaa valvontasuhteen vääristymiä sekä poistaa rangaistuksen ajatuksen. Työntekijät pohtivat kotona käymistä silloin, kun tuttu asiakas sitä itse pyytää erityisen tapahtuman vuoksi, esimerkiksi lapsen syntymän tai uuden kodin johdosta. Työntekijöiden mielestä kotona

käyminen voisi olla myös tietoinen, perusteltavissa oleva valinta, jos nuori tarvitsee turvallisen ympäristön.

Mitä tästä ajattelette?

Haastateltavista osa koki, että myös kahvila valvontapaikkana olisi mieluisa.

"--kyl se nyt mukavampaa tieteenki ois jossain, en mä nyt, no jossain kahvilas vaikka, niinku vaihteluu -- ois ihan kiva käydä jossain muuallakin ku olla siel toimistolla--"

Työntekijät yllättyivät nuorten toiveesta pitää valvontatapaaminen vaihtelun vuoksi kahvilassa. Työntekijät pohtivat, että tapaaminen uudessa ympäristössä, kuten kahvilassa, voisi nostaa kauan valvonnassa olleen nuoren kohdalla uusia asioita ja piirteitä esiin. Kahvilassa tapaamista on käytetty esimerkiksi silloin, kun nuorta on ollut hyvä tavata tiheämmin. Tällöin kompromissina on sovittu, että joka toinen tapaaminen järjestetään toimistolla ja joka toinen kahvilassa nuoren kotipaikkakunnalla.

Mitä olette tästä mieltä?

Osa haastateltavista koki kahvilan valvontapaikkana vaikuttavan siihen, mitä valvontatapaamisessa keskustellaan.

Työntekijät ymmärtävät nuorten kokemuksen ja ovat sitä mieltä, että valvontatapaamisissa kahvilassa ei tarvitsisi käydä arkaluonteisia keskusteluja, vaan ne voisi käydä toimistolla. Mikäli nuori ei voisi tulla toimistolle, ilmoitettaisiin hänelle valvonnan edellyttävän rikoskeskusteluja. Tällöin rikoskeskustelut käytäisiin nuoren valinnasta riippuen joko toimistolla tai kahvilassa. Toisaalta työntekijät myös tuovat esiin sen, että arkaluonteisten asioiden läpi käyminen kahvilassa on usein vaikeampaa työntekijälle kuin nuorelle.

Mitä ajatuksia tämä herättää?

Haastateltavat kokivat, että toimistot sijaitsevat liian kaukana.

Osa työntekijöistä kokee, että toimistot Hangon ja Lohjan sivutoimipisteet mukaan lukien sijaitsevat keskeisillä paikoilla. He korostavat vastuuttamisen tärkeyttä ja uskovat, että nuorten kokema johtuu motivaation puutteesta. Osa työntekijöistä puolestaan korostaa, että taustalla saattaa olla nuorten kyvyttömyys asioiden hoitamiseen, ja he perustelevat nuorten kokemaa huonoilla kulkuyhteyksillä. Ongelman ratkaisemiseksi työntekijät pohtivat apuvalvojen laajempaa hyödyntämistä, sillä valvonta hoituu paremmin valvojan ollessa lähellä.

Minkälaisia ajatuksia tämä herättää? Mitä asialle pitäisi tehdä?

VALVONNAN SISÄLTÖ

Haastateltavien kokemukset valvonnan sisällöstä olivat pääasiassa myönteisiä.

"--en mä oo mitää huonoo kokenu sinänsä näissä asioissa, muuta ku se oli aika jännä sitte ku mä melkeen kerkesin tottumaan siihen et tääl vaan jutellaan sillee, ja sit sanotaa et me joudutaanki tehdä noit tehtäviiki -- ni sit mä niin ku mietin hetken aikaa et mitä tää tarkoittaa -- sit mä vaan totesin, et tää on niinku periaattees sama ku mä kertoisin, mut sitä keskusteluu sit johtaa periaattees se valvoja."

Työntekijät olivat tyytyväisiä nuorten positiivisiin kokemuksiin ja pohtivat sitä, millä tavoin tehtävät jatkossa markkinoidaan nuorille. Työntekijöiden mielestä nuorille voisi painottaa enemmän tehtävien merkitystä keskustelun johdattajana.

Miten tätä voitaisiin ylläpitää?

Haastateltavat kokivat valvonnan sisällössä negatiiviseksi asiaksi liialliset keskustelut tehostetusta rikoksista sekä alkoholin käytöstä.

Työntekijät ymmärtävät tämän ja mainitsevat valvojan vaihtumisen lisäävän nuorten kokemaa, sillä asiat joudutaan käymään läpi uudestaan. Työntekijät pohtivat asian ratkaisemiseksi nuorten osallistamista: Nuoret saisivat useammin valita valvontatapaamisissa käsiteltävän aiheen, ja nuorilta pyydetäisiin palautetta työskentelyn sisällöstä. Tavoitteena myös olisi saada nuoret ymmärtämään, miksi asioita käydään läpi.

Mistä tämä mielestänne johtuu? Miten asian pitäisi olla ja sitä voitaisiin edistää?

Osa haastateltavista koki hyötyneensä valvonnasta.

"--onhan siit kaikin puolin hyötyy. Kylhän valvoja huomais -- jos mul alkais taas menee huonosti. Ennaltaehkäisy varmaa. -- et se niinku huomais et jos mult lähtis työt ja vaik tyttöystävä ja sitä kautta alkais sit kannustaa ylöspäin."

Työntekijät olivat mielissään asiakkaiden kokemuksesta.

Miten tätä voitaisiin ylläpitää?

Osa haastateltavista koki saaneensa käytännön apua valvojaltaan.

"--ku meinas tulla häätö niin kyl oli iso apu et sai apuu, niin ku teiltä päin--"

Työntekijät uskovat, että käytännön apu on nuorelle merkityksellinen sen ollessa konkreettista apua ja helposti tunnistettavissa. Työntekijät nostavat esiin, että nuoren ollessa ongelmallisessa elämäntilanteessa työntekijän tulee reagoida asiaan antamalla tukea, jotta nuori uskoo valvonnasta olevan hänelle hyötyä.

Miten tätä voitaisiin ylläpitää ja edistää?

VALVONNAN KEHITTÄMINEN

Osa haastateltavista koki, että valvonta hoituisi paremmin, jos sivutoimipisteitä alueella olisi enemmän.

Työntekijät nostavat esiin, että hallinnon puolella halutaan vähentää sivutoimipisteitä, mutta tutkimustulokset osoittavat toisin. Yhdeksi mahdollisuudeksi työntekijät mainitsevat apuvalvonnan, joka on kuitenkin Espoossa heidän mukaansa "ajettu melko alas". Työntekijät vertaavat Espoon tilannetta Tampereen seudun apuvalvonnan käyttöön. Työntekijät korostavat, että mikäli halutaan vaikuttava ja kiinnipitävä ote nuoreen, on mentävä nuoren luokse ja oltava läsnä. Ihannetilanteeksi työntekijät mainitsevat useat sivutoimipisteet.

Mitä tästä ajattelette?

Haastateltavien mielestä valvontapaikaksi riittäisi esimerkiksi yksi vuokrattu huone lähellä kotia.

Työntekijät tietävät, että eräässä toisessa toimistossa on saatu poliisilta tällainen tila käyttöön, ja kokemukset sen käytöstä ovat positiiviset. Työntekijät samaistuvat nuorten kehittämisehdotukseen ja lisäävät, että tilaa voitaisiin käyttää aina tarpeen vaatiessa. Työntekijät nostavat esiin kehittämisehdotuksen olevan ristiriidassa tavoitteen kanssa, jonka mukaan työntekijöiden matkustamista pitäisi vähentää.

Mitä tästä ajattelette? Miten asiaan voitaisiin vaikuttaa ja miten sitä voitaisiin kehittää?

Yksi haastateltava koki, että valvonnasta hyötyisi enemmän, jos se alkaisi vapaaehtoisena heti rikoksenteon jälkeen.

"--mä en sit tiiä onks se tyhmää, mut periaattees joka kerta ku jää jostain rikoksesta kiinni, ni sit ku oikeudenkäynti on tulossa, ni oisko se parempi alottaa tällanen valvonta periaatteessa niin ku saman tien, sitten myöhemmin oikeudenkäynnin jälkeen päätettäis minkälainen se silloinen tilanne on, et jatketaanko valvontaa. -- pääsis tänne käsittelemään sitä tapahtumaa ja tekoja, eikä sillä lailla et sä käsittelet niitä ensin vuoden verran kotona ja sit sen jälkeen sä tuut tänne."

Työntekijät ovat nuorten kanssa samaa mieltä ja lisäävät, että rikosprosessin keston vuoksi nuori saattaa syyllistyä uusiin rikoksiin, ennen kuin hän ehtii tuen piiriin. He kokevat, että valvonnan aloittaminen vapaaehtoisena heti rikoksenteon jälkeen luo paremmat edellytykset vaikuttaa uusintarikollisuuteen.

Mitä ajattelette tästä?

Työntekijöiden mielestä nuori on vielä rikoksenteon jälkeen asiasta pelästynyt ja näin ollen myös mahdollisesti motivoitunut valvontaan. Työntekijät myös pohtivat, että mikäli tuomiona olisikin vain sakko, ei vapaaehtoisesta valvonnasta olisi kuitenkaan haittaa valvonnan ollessa tukitoimi, ei rangaistus.

Mitä ajattelette tästä?

Työntekijät pohtivat, voisiko nuoren ennenaikainen valvonta vaikuttaa tulevan henkilötutkintalausannon tulokseen. Näin välttyttäisiin myös valvontaan määrätyiltä nuorilta, jotka eivät enää valvonnan alkaessa ole sen tarpeessa.

Minkälaisia vaikutusmahdollisuuksia näiden asioiden kehittämiseksi on?

Yksi haastateltava koki, että valvonta olisi mielekkäämpää, jos valvoja pysyisi samana.

Työntekijät samaistuvat nuorten kokemaan. He lisäävät, että valvojan pysyminen samana on pääsääntöisesti myös työntekijöiden etu. Työntekijöiden mielestä valvojan vaihtaminen voijoissain tapauksissa olla hyväksi työskentelyn kannalta, mutta pääsääntöisesti ei.

Miten valvojan vaihtuminen voitaisiin välttää? Miten asiaa voitaisiin kehittää?

Haastateltavat kokivat, että valvonnan hoitumiseksi matkakorvaukset pitäisi maksaa joko heti valvontatapaamisen jälkeen tai ennen valvontatapaamista.

Työntekijät kyseenalaistavat korvausten maksamisen etukäteen luotettavuuskysymysten vuoksi. Työntekijät toivovat uuden matkakorvauskäytännön sekä uuden ERN-lain mahdollistavat matkojen korvaamisen nopeammin. Työntekijät nostavat esiin kehittymisen tarvetta siinä, että nuorten kanssa keskusteltaisiin valvonnan alussa toiveista saada matkakorvaukset joko heti tai suuremmissa erissä.

Mitä asialle voitaisiin tehdä? Miten asian pitäisi olla?